

Saari Helena

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittäminen

Opinnäytetyö

SJY20S

Syksy 2022

**KAMK • University
of Applied Sciences**

Tiivistelmä

Tekijä(t): Saari Helena

Työn nimi: Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittäminen

Tutkintonimike: Terveydenhoitaja (YAMK)

Asiasanat: hyvinvointisuunnitelma, yhteiskehittäminen, monitoimijuus, osallisuus, verkostojohtaminen

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Opinnäytetyössä edistettiin eri toimijoiden ja nuorten yhteiskehittämistä organisaatorajojen yli osallistavilla menetelmillä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatiminen on lastensuojelulain (L417/2007) mukainen velvoite. Suunnitelma edellytetään laatimaan monialaisessa yhteistyössä kuntien, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden lasten ja nuorten parissa työskentelevien kanssa.

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittämisen toimeksiantajana oli Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä. Opinnäytetyölle perustettiin projektiorganisaatio, joka muodostui ohjausryhmästä ja projektiryhmästä. Metodologiana oli toimintatutkimus, joka perustuu ihmisten yhteistyöhön, tuoden esille uutta tietoa toiminnasta, kehittäen sitä ja saaden aikaan muutoksia. Toimintatutkimuksen kehä muodostuu toiminnan kehittamisestä ja sen eri vaiheista, joista käytetään nimitystä sykli.

Opinnäytetyön ensimmäisen sykli toteutettiin järjestelmällisenä kirjallisuuskatsauksena. Tarkoituksena oli selvittää, miten lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia on kehitetty yhteiskehittämistä hyödyntäen aikaisemman tutkitun tiedon perusteella. Aineiston analyysinä käytettiin induktiivista sisällönanalyysia. Aineistosta muodostui kahdeksan (8) alateemaa, osallisuus, vaikuttamismahdollisuudet, vuorovaikutus, moniammatillisuus, luottamus, johtajuus, yhteistoiminta ja tiedonsaanti. Alateemojen käsitteitä yhdistämällä muodostui kaksi yläteemaa, yhteistyön periaatteet ja yhteistyörakenne. Ensimmäisen syklin johtopäätöksenä valittiin osallisuuden vahvistaminen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaprosessissa.

Toisen syklin tarkoituksena oli selvittää eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinoja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Aineisto kerättiin Kainuun soten, kuntien, järjestöjen ja seurakunnan henkilöstöltä kahdessa eri työpajassa. Aineiston keruumenetelminä käytettiin Tulevaisuuden muistelu ja 6.3.5 – menetelmiä. Molemmat aineistot analysoitiin yhdessä induktiivisella sisällönanalyysi menetelmällä. Osallisuuden keinoiksi muodostui jalkautuminen, ennaltaehkäisevä työ, viestintä, oma toiminta, menetelmät ja tiedonkeruu.

Kolmannen syklin tarkoituksena oli kuvata Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli ja malliin liittyvät osallisuuden keinot. Kolmannessa syklissä kuvataan laadintamalli ja mallin eri vaiheiden osallisuuden keinot toisen syklin tulosten mukaan. Osallisuuden pilotointi toteutettiin kajaanilaisella yläkoululla Vaikuta -päivässä. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin toteuttamista edistettiin osallisuuden keinoilla monitoimijaisesti. Osallisuus edistää tavoitteellista yhteiskehittämistä, siinä yhdistyy eri tieteenalojen tieto sekä ammattilaisten ja nuorten välinen arvон luominen. Lisäksi osallisuus edistää osallisuuden tapojen tarkastelua.

Neljännän syklin tarkoituksena oli kuvata Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin implementointisuunnitelma. Implementointisuunnitelman viitekehysenä käytettiin laadukkaan implementoinnin viitekehystä (QIF) Quality Implementation Framework.

Abstract

Author(s): Saari Helena

Title of the Publication: Development of a model for the well-being plan for children and youth in Kainuu

Degree Title: Master of Health Care, Public Health Nursing

Keywords: well-being plan, co-development, multi-professionalism, involvement, network management

The present study aimed at developing a model for the well-being plan for children and youth in Kainuu through co-development. The study fostered co-development between different actors and youth, and across organizational boundaries, through participatory methods. A premise of the study was that the establishment of a child and youth well-being plan is an obligation under the Child Protection Act (L417/2007). The establishment of the plan is carried out in cross-sectoral, multi-professional cooperation with municipalities, social and health services, and other actors working with children and youth.

Kainuu Social and Health Care Joint Authority commissioned the development of the model for the well-being plan for children and youth in Kainuu. A project organization consisting of a steering group and a project team was set up for the purposes of the present study. Its methodology was an operational study based on cooperation of the relevant actors, highlighting new information on the activities, developing the said activities and achieving improvements. The structure of the operational study can be illustrated as a circle, consisting of the various phases of activities referred to as the different cycles of the circle.

The first cycle consisted of a literature review. Its aim was to examine previous research on how wellbeing plans for children and youth had been established using the co-development method. The data from past research was analyzed through inductive content analysis. The data was divided into eight (8) sub-categories: involvement; empowerment; interaction; multi-professionalism; trust; leadership; collaboration; and access to information. By merging the sub-categories, the present study identified two main themes: the cooperation principles and the cooperation structure. The conclusion of the first cycle was to strengthen involvement of different actors in the development of the well-being plan.

The second cycle aimed at exploring ways of involving different actors and youth in the development of the well-being plan for children and youth. The data collection methods were 'Remembering futures' and '6.3.5'. Two workshops were organized to collect data from staff members of Kainuu Social and Health Care Joint Authority, municipalities, third sector associations, and the local Evangelical Lutheran Church. Both data was analyzed together using inductive content analysis. The means for involvement identified at the second cycle included outreach, preventative work, communication, participation, methods, and data collection.

The objective of the third cycle was to describe (i) the model for the well-being plan for children and youth in Kainuu, and (ii) the means of participation in the model. The depiction of the model and the means of participation following the results identified in the second cycle. A pilot trial was implemented in a secondary school in Kajaani on a theme day dedicated to participation. The implementation of model for the well-being plan for children and youth in Kainuu was put forward multi-professionally by means of participation. Involvement fosters goal-oriented co-development, brings together knowledge from different sectors and creates value between professionals in the sector and the youth. The fourth cycle included depicting an implementation plan for the model for the well-being plan for children and youth in Kainuu. The framework used for the implementation plan was Quality Implementation Framework (QIF).

Alkusanat

Syyskuussa 2020 opintojen ensimmäisinä päivinä pohdin, onko valintani oikea aloittaa opiskelu ja saavutanko päämääräni tutkinnon saavuttamiseksi. Nyt voin todeta täydestä sydäimestä, että valinta oli oikea. Kaikesta tästä on kiittäminen paitsi itseäni, ennen kaikkea työnantajaani Kainuun sotea ja hyvinvointipalvelujen tulosaluejohtaja Anna-Liisa Kainulaista. Hänen myötävaikutuksensa ja kannustuksensa lisäsivät innostusta opiskeluun ja toteuttaa tämä opinnäytetyö Kainuun sotelle. Työelämän ohjaaja sosiaalialan erikoissuunnittelija Marja-Liisa Ruokolaisen kanssa käymäni antoisat, näkökulmia avartavat keskustelut olivat rikastuttavia hetkiä opinnäytetyön prosessin edetessä. Lämmin kiitos teille molemmille.

Esitän erityiskiitokseni opinnäytetyöni ohjaavalle opettajalle Kirsi Moisaselle. Hänen asiantuntijuutensa ja osaamisensa avulla pääsin etenemään niin epäuskon hetkillä, kun olin vaipumassa epätoivoon. Kiitos Suvi-Maria Toloselle toimiessasi opinnäytetyöni opiskelijavertaisena. Ilman tämän kehittämistehtävän projektiorganisaatioon kuuluvia henkilöitä ja eri työyhteisöjen työntekijöiden panostusta opinnäytetyön valmistuminen ei olisi ollut mahdollista. Vilpittömät kiitokseni teille kaikille.

Olen saavuttanut sen päämäärän, jonka itselleni asetin opintojen alussa. Tieto, taito ja osaaminen ovat kasvattaneet asiantuntijuuttani jokaisen opinnäytetyöhöni vaikuttaneen myötävaikutuksella.

”Tieto, joka ei jalosta ihmistä, on tarpeeton” – Uno Cygnaeus

Kajaanissa 30.9.2022 Helena Saari

Sisällysluettelo

1 Opinnäytetyön lähtökohdat.....	1
1.1 Opinnäytetyön ajankohtaisuus	2
1.2 Lähteet.....	5
2 Opinnäytetyön projektiorganisaatio.....	6
2.1 Projektiorganisaation ohjausryhmä ja projektiryhmä	7
2.2 Lähteet	10
3 Toimintatutkimus yhteiskehittämisen ohjaavana metodologiana	11
3.1 Toiminnan kehittäminen	12
3.2 Toimintatutkimuksen eteneminen ja sen eri vaiheet	12
3.3 Lähteet.....	15
4 Opinnäytetyön tavoite ja eri syklien tarkoitukset.....	16
5 Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus (1. sykli).....	17
5.1 Kirjallisuuskatsauksen suunnittelu.....	18
5.2 Aineiston haku (toiminta).....	19
5.3 Aineiston sisällönanalyysi ja tulokset (havainnointi)	23
5.4 Johtopäätökset (reflektointi).....	27
5.5 Lähteet.....	30
6 Toimijoiden osallisuus lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa (2. sykli)	33
6.1 Toimijoiden ja nuorten osallisuus (suunnittelu).....	33
6.2 Tulevaisuuden muistelu ja 6.3.5-menetelmä (toiminta).....	37
6.3 Osallisuuden toimintaperiaatteet ja keinot (havainnointi).....	41
6.4 Johtopäätökset (reflektointi).....	43
6.5 Lähteet.....	46
7 Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli (3. sykli).....	49
7.1 Hyvinvointisuunnitelman laatiminen ja kuvaus (suunnittelu)	50
7.2 Osallisuuden pilotointi Vaikuta -päivässä (toiminta)	55
7.3 Pilotoinnin aineiston analyysi ja tulokset (havainnointi)	57
7.4 Johtopäätökset (reflektointi).....	58

7.5	Lähteet.....	61
8	Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin implementointi ja seuranta (4.sykli).....	64
8.1	Laadukkaan implementoinnin viitekehys (QIF) Quality Implementation Framework (suunnittelu).....	64
8.2	Hyvinvointisuunnitelman laadintamallin käyttöönottosuunnitelma (toiminta).....	66
8.3	Lähteet.....	70
9	Pohdinta.....	72
9.1	Opinnäytetyön johtopäätökset.....	72
9.2	Jatkokehittämisen aiheet.....	75
9.3	Opinnäytetyön luotettavuus.....	75
9.4	Tutkimuksen eettisyys.....	77
9.5	Oman asiantuntijuuden kehittyminen.....	78
9.6	Lähteet.....	80

Litteet

1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Lastensuojelulain (L417/2007) mukaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä, (Kainuun sote) hoitaa sosiaali- ja terveystyöt Kajaanissa, Sotkamossa, Kuhmossa, Suomussalmella, Hyrynsalmella, Ristijärvellä ja Paltamossa. Jokaisessa kunnassa laaditaan kuntakohtainen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja sen lisäksi yhteinen koko maakuntaa koskeva suunnitelma lastensuojelulain mukaisesti. Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteena on ohjata, johtaa ja kehittää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kunnissa (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2021).

Lastensuojelulaki (L417/2007) määrittelee suunnitelman sisällön, jossa tulee olla tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta. Lisäksi tarvitaan tietoja lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista, lastensuojelun tarpeesta kunnassa ja lastensuojeluun tarvittavista voimavaroista. Suunnitelman sisältöön kuuluu tiedot lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä, yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. Laki määrittelee tarkasti suunnitelman sisällön. Suomen kuntaliitto (Rousu 2009) on laatinut laadinnalle oppaan, mutta toteutusprosessia sovelletaan hyvin kunta- ja maakuntakohtaisesti. Kainuun sotella ei ole mallinnusta maakunnallisen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimiselle.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Työelämälähtöisyys on yksi ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön aiheen valintakriteereistä. Opinnäytetyön kehittämistehtävä liittyi vahvasti perhekeskuskoordinaattorin tehtävään moniammatillisen työskentelyn ytimeen. Työskenteleminen eri vastuualueiden rajapinnoilla antoi hyvän lähtökohdan kehittää lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallia yhdessä Kainuun kuntien ja Kainuun soten edustajien kanssa, jotka muodostivat projektiryhmän opinnäytetyölle.

Ylempi ammattikorkeakoulututkinto sijoittuu kansallisessa viitekehyksessä National Qualifications Framework (NQF) tasolle 7 (Suositus tutkintojen kansallisen viitekehysten (NQF) ja tutkintojen yhteisten kompetenssien soveltamisesta ammattikorkeakouluissa 2010, 5). Koulutusohjelma-kohtaiset kompetenssit ovat laajoja osaamiskokonaisuuksia. Opinnäytetyön kehittämistehtävän aihe liittyi sosiaali- ja terveysalan tulevaisuuden muutostarpeeseen. Yhä lisääntyvässä määrin kehittämiseen liittyvissä tavoitteissa korostetaan yhteistyön merkitystä niin organisaation sisällä kuin yli organisaatorajojen. Sosiaali- ja terveysalan asiantuntijaosaaminen edellyttää vahvaa osaamista. Tässä kehittämistehtävässä yhteistyö ja yhteiskehittämisen viitekehyksessä hyödynnettiin monitieteistä tietoa, joka vahvisti opinnäytetyön tekijän ja opinnäytetyön projektiorganisaation tietoperustaa. Kehittämistehtävän monialaisessa työryhmätyöskentelyssä lisääntyi jaettu asiantuntijuus hyödynnettäväksi organisaatioissa ja ammattikorkeakoulussa. Yhteiskehittämisenä tuotetun uuden tiedon tarkoituksena on tuottaa yleistä keskustelua ja sitä voidaan hyödyntää uusissa ympäristöissä (Toikko & Rantanen 2009, 157). Sosiaali- ja terveysalan johtamisosaamisen kehittyminen vaatii tietoa ja ymmärrystä niin terveys- kuin sosiaalialan erityiskysymyksistä. Opinnäytetyön projektiorganisaation projektipäällikön tehtävässä mahdollistui johtamisosaamisen vahvistuminen.

1.1 Opinnäytetyön ajankohtaisuus

Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta oli ajankohtainen kunnissa, sillä suunnitelma laaditaan valtuustokausittain ja uudet valtuustot käynnistivät uutta valtuustokautta 2021–2025 (Rousu 2009). Maakunnallinen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on suhteellisen uusi asiakirja ja sen laatimisprosessin käytännön toteutus on melko väljä. Kehittämistarve hyvinvointisuunnitelman laadintaan oli tullut esille yhteisten, niin Kainuun sotea, kuin kuntia koskevien eri asiakirjojen laatimisprosessien yhteydessä. Maakunnan tasolla ja kunnissa on paljon erilaisia asiakirjoja, joiden tarkoitusta on pohdittu sekä miten ne ohjaavat ja tukevat koko organisaation toimintaa.

Yhteisellä hyvinvointisuunnitelman laadintamallilla tavoitellaan laajaa kokonaisuutta koko maakunnan tasolla. Opinnäytetyön avulla tuotettiin tietoa ja kokemusta yhteiskehittämisen mahdollistavista tekijöistä, kuten osallistumista tukevista kehittämismenetelmistä (Toikko & Rantanen 2009, 157). Kainuun lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seuranta ja arviointi ovat myös

löyhästi sidottuja suunnitelmaan. Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin suunnittelusta, toteutuksesta, seurannasta ja arvioinnista tarvitaan yhteinen näkemys, jolloin jatkuvan kehittämisen ja parantamisen ote on vahvasti mukana. Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laaja kokonaisuus ja tässä opinnäytetyössä kehittämistehtävä rajattiin kuntien sivistyspalveluiden, Kainuun soten lapsiperhepalvelujen, järjestöjen, seurakunnan sekä maakunnallisen nuorisovaltuuston osallistamisen vahvistamiseen laadintamallissa.

Kainuun soten lapsiperheiden sosiaalipalvelut sisältävät perheoikeudelliset palvelut (lastenvalvojat), perhetyön ja lapsiperheiden kotipalvelun, lastensuojelun (avohuolto, huostaanotto, jälkihuolto), sijaishuoltoyksikön, Salmilan lastensuojeluyksikön sekä sosiaalipäivystyksen. Lasten- ja perheiden terveyspalvelut kattavat perusterveydenhuollon palveluista lasten, äitiys ja perhesuunnitteluneuvolan, perheneuvolan, koulupsykologipalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. 1.1.2023 myös kuraattoripalvelut aloittavat hyvinvointialueella. Erikoissairaanhoidon kuuluvat lastentautien, naistentautien, äitiyshuollon ja synnytyspalvelut sekä lasten ja nuorten psykiatrisen sairaanhoidon. (Kainuun soten organisaatio 1.1.2021 alkaen, 2022). Vuoden 2023 alusta aloittavat uudet hyvinvointialueet toimintansa. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä lakkaa ja nykyiset palvelut siirtyvät Kainuun hyvinvointialueelle. Kuntien sivistyspalvelut kattavat varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen opetuksen sekä nuorisotoimen (Kuntien tehtävät ja toiminta 2022).

Keskustelu rajojen ylittämisestä työelämässä tai toiminta yli organisaatorajojen on lisääntynyt viime vuosina. Näissä yhteyksissä on vahvasti läsnä verkostot, joista voidaan käyttää nimitystä sosiaaliset verkostot. Näihin liittyvä tutkimus on myös yleistynyt. Tutkimusten mukaan sosiaalisissa verkostoissa työskennellään yhteiskunnan monilla tasoilla sekä niillä on merkitystä johtamiseen ja organisatoristen ongelmien ratkaisemiseen. (Toiviainen & Hänninen 2006, 13.) Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Opinnäytetyössä edistettiin yhteiskehittämistä organisaatorajojen yli osallistavilla menetelmillä. Yhteisessä kehittämisessä on kyse toiminnasta ja sen muuttamisesta. Yhteiskehittely liittyy työn toiminnan tutkimukseen ja käsitteenä se on avaus ja haaste tutkimukselle (Engeström 2004, 81).

Opinnäytetyölle perustettiin projektiorganisaatio ja siihen kuuluva monialainen projektiryhmä. Projektiryhmään kuuluvat henkilöt olivat oman vastualueen johtajia, esihenkilöitä tai toimin-

nasta vastaavia. Monialaisen projektiryhmän työskentely tarvitsee johtamista. Tässä opinnäyte-työssä edistettiin verkostojohtamisen mahdollisuuksia. Verkostojohtamiseen liittyy erilaisia organisaatiotekijöitä, jotka ovat vahvasti jokaisen eri organisaation kulttuurissa olevia asioita. Organisaatiotekijät erottuvat rajat ylittävien tiimien välillä ja suhteelliset tekijät liittyvät eri ammattien edustajien yhteistyöhön. (Ramsdal & Helgesen 2019.) Näiden tekijöiden edistämiseen tarvitaan tutkimusta, tietoa ja kehittämistä.

1.2 Lähteet

Engeström, Y. (2004). Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Kainuun soten organisaatio 1.1.2021 alkaen. (2022). Kainuun sote. Viitattu 26.9.2022 <https://sote.kainuu.fi/organisaatio>

Kuntien tehtävät ja toiminta. (2022). Valtiovarainministeriö. Viitattu 26.9.2022 <https://vm.fi/kuntien-tehtavat-ja-toiminta>

L 417/2007. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. (2021). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 15.9.2021 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/lastensuojelu/lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-suunnitelma>

Niiranen, V. (2016). Uudistuvat verkostot ja yhteistyörakenteet johtamisessa. Teoksessa A. Syväjärvi & V. Pietiläinen (toim.) Inhimillinen ja tehokas sosiaali- ja terveysjohtaminen. (297–314). Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0344-0>

Ramsdal, H. & Helgesen M. (2019). Factors influencing multiprofessional teamwork. International Journal of Integrated Care. 19(4), 125. DOI: <http://doi.org/10.5334/ijic.s3125>

Rousu, S. (2009). Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa: opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Kuntaliitto. Viitattu 9.3.2022 <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p080417122958A.pdf>

Suositus tutkintojen kansallisen viitekehysten (NQF) ja tutkintojen yhteisten kompetenssien soveltamisesta ammattikorkeakouluissa. (2010). Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto. ARENE ry.

Toikko, T. & Rantanen, T. (2009). Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Toiviainen, H. & Hänninen, H. (2006). Rajanylitykset työssä. Yhteistoiminnan ja oppimisen uudet mahdollisuudet. Jyväskylä: PS-kustannus.

2 Opinnäytetyön projektiorganisaatio

Opinnäytetyön projektiorganisaatio muodostui ohjausryhmästä ja projektiryhmästä ja tarvittaessa kuultiin eri asiantuntijoita (kuvio 1). Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalliin liittyvä kehittämistyö toteutui ryhmätyöskentelynä siihen perustetussa projektiryhmässä sekä Kainuun soten hallinnoimassa Hellä -hankkeen kehittämisryhmissä. Hellä-hanke oli Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama tulevaisuuden sotekeskukseen liittyvä perhekeskustoiminnan kehittämisen hanke. Hankkeessa kehitettiin kuntien sivistyspalveluiden ja sosiaali- ja terveystalvelujen yhteistyötä. Hankkeen kehittämisryhmissä oli samoja henkilöitä kuin opinnäytetyön projektiryhmässä, joten tämän kehittämistehtävän aineiston keräämistä oli mahdollista toteuttaa samoissa yhteyksissä. Ruuska (2007 19,21) määrittelee projektin joukoksi ihmisiä ja muita resursseja, jotka ovat tilapäisesti yhdessä suorittaakseen tiettyä tehtävää.

Opinnäytetyön projektille ei ollut erillistä rahoitusta ja resursseja, vaan se toteutettiin osana jokaisen projektiin osallistuvan omaa työtä. Opinnäytetyöntekijä toimi projektiryhmän vastuullisena toimijana vastaten projektipäällikön tehtävistä (Mäntyneva 2016, 32). Tässä kehittämistehtävässä kehitettiin jaettua asiantuntijuutta ja sen hyödyntämistä verkostojohtamisessa. Moniammatillisten ryhmien hallinta ja organisaatioiden välinen yhteistyö vaatii uusia taitoja ja uutta integroivaa johtamisosaamista (Sinervo, Laulainen, Lehtoaro, Hietapakka, Niiranen & Zitting 2018). Johtajalta vaaditaan tiettyjä ominaisuuksia menestyäkseen projektivetoisissa työympäristöissä. Nämä taidot voidaan jakaa seuraavien ominaisuuksien mukaan, joita ovat projektinhallinnan tekniset taidot, toimialaosaaminen, strategia ja liiketoimintakyky, johtajuus ja muutoksenhallinta taidot, ketteruus sekä sopeutumiskyky. Lisäksi etiikan ja arvojen omaksumisella sekä positiivisella asenteella on merkitystä onnistuneessa projektissa. (Nieto-Rodriguez 2021, 203.) Oma innostuneisuus opinnäytetyön projektipäällikön tehtävissä, on edesauttanut projektin loppuun saattamisessa.

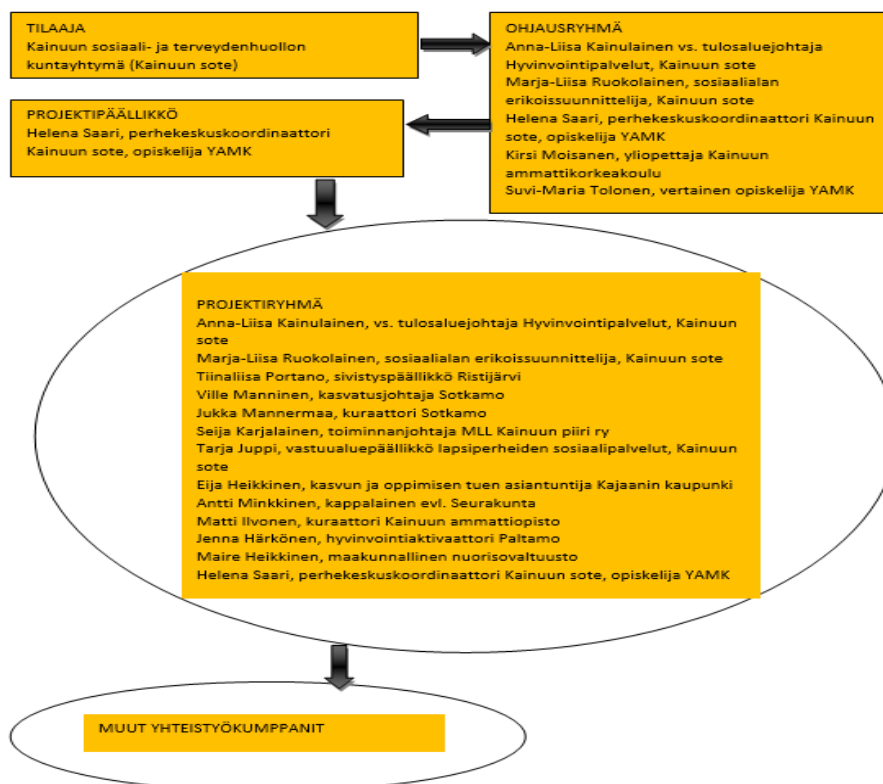
Verkostojen johtamista voidaan tarkastella erilaisten näkökulmien kautta. Verkostoja voidaan tarkastella välineellisenä, jolloin ne ovat johtajan työssä väline jonkin tavoitteen saavuttamiseksi. Toisekseen saman tehtäväalueen toiminnassa verkostot voivat toimia vuorovaikutuksen foorumeina, jolloin päämääränä on yhteinen tavoite ja tällöin täydennetään toistemme osaamista. Yksi näkökulmista on, jossa verkostojen johtamisessa korostuu institutionaalinen näkökulma, jolloin

tavoitteena on jonkin asian vakiinnuttaminen verkostomaisen toiminnan avulla. (Niiranen 2016, 306–307.)

Projektin johtamisessa on tärkeää ymmärtää yhdessä työskentelevien tarpeet ja motivoida työskentelyyn. Projektipäälliköltä odotetaan sosiaalisen kyvykkyyden taitoa. (Karlsson & Marttala 2001, 84.) Projektiryhmään kuuluvat henkilöt oli kutsuttu tähän kehittämistyöhön mukaan Kainuun alueen eri kunnista, soten, sivistystoimialan, järjestö- ja seurakunnan edustajista. Projektiryhmään kutsuttiin myöhemmin mukaan myös maakunnallisen nuorisovaltuuston edustaja. Projektiryhmän henkilöt toimivat omien organisaatioidensa yhdyshenkilöinä ja he osallistuivat oman tehtäväalansa mukaisesti kehittämistyöhön (Mäntyneva 2016, 21).

2.1 Projektiorganisaation ohjausryhmä ja projektiryhmä

Projektiorganisaatiossa ohjausryhmän tehtävä on valvoa ja ohjata projektin johtamista, toteuttamista sekä tukea projektipäällikköä projektiin liittyvissä tehtävissä (Mäntyneva 2016, 21). Ohjausryhmä tukee opinnäytetyön tekijää opinnäytetyön suunnittelussa ja projektin johtamisessa. Viestintä kuuluu myös osana ohjausryhmän toimintaa eri sidosryhmien välillä. Viestintä on väline sekä projektia johdetaan myös viestinnän avulla. (Ruuska 2006, 235.) Opinnäytetyön ohjausryhmään kuului Kainuun soten hyvinvointipalvelujen johtaja ja sosiaalialan erikoissuunnittelija sekä opinnäytetyön tekijä, opinnäytetyötä ohjaava yliopettaja ammattikorkeakoulusta ja opiskelijavertainen (kuvio 1). Ohjausryhmään oli esitetty kuuluvaksi henkilöitä, joilla on asiantuntemusta ja kokemusta kehittämistehtävään liittyvistä asiakokonaisuuksista sosiaali- ja terveydenhuoltoalalta.

Kuvio 1. Opinnäytetyön projektiorganisaatio

Opinnäytetyön aihe liittyy moniammatillisesti toteutettavaan kehittämistehtävään, joten projektiorganisaatioon kuuluvien henkilöiden kokoonpanoa suunniteltaessa oli huomioitu opinnäytetyön tavoite, joka vastaa projektille asetettuja tavoitteita (Mäntyneva 2016, 24). Projektiorganisaation projektiryhmän muodostaminen toteutettiin sähköpostikyselyn kautta. Kainuun sotessa toimi vuosina 2018–2019 maakunnallinen lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma (LAPE) – työryhmä, johon kuului osallisia maakunnan eri kunnista. Tähän työryhmään kuuluville henkilöille lähetettiin kysely kiinnostuksesta osallistua maakunnallisen lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivittämiseen sekä hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittämistyöhön. Vastauksia tuli yhdeksältätoista (11) henkilöltä, jotka esittivät kiinnostuksen osallistua työryhmän työskentelyyn. Projektiryhmään valittiin henkilöt heidän kiinnostuksensa mukaan, sillä sitoutumisella yhteiseen työskentelyyn on myönteinen vaikutus yhteistyön kannalta (Järvensivu 2019, 61).

Projektiryhmän tehtävänä opinnäytetyössä oli toteuttaa, kokeilla ja osallistua Kainuun lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittämiseen. Ryhmään kuuluvilla henkilöillä

on omat verkostonsa, joiden hyödyntäminen projektin aikana oli mahdollista. Verkostomaisen toimintatavan edistämiseksi on hyvä kiinnittää huomiota toimintakulttuuriin, jolla tavoitellaan pitkäkestoisten verkostosuhteitten luomista (Mäntyneva 2016, 27).

Lasten- ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen koskettaa laajasti kunnan eri palvelualoja. Kainuun soten lapsiperhepalvelut tuottavat lakisääteisiä perus- ja erikoissairaanhoidon palveluja kuntalaisille. Kuntien sivistystoimiala on perusjalka, jonka piirissä on lähes jokainen lapsi ja nuori. Sen toimialoja ovat muun muassa peruskoulut ja toisen asteen oppilaitokset sekä varhaiskasvatus. Järjestöt ja seurakunta tekevät paljon työtä lasten- ja nuorten hyväksi, joten on tärkeää, että kaikki toimijat yhdistävät tietonsa, taitonsa ja kokemuksensa yhteisen suunnitelman laatimiseksi. Lasten hyvinvointi on koko kunnan laaja-alainen tehtävä (Rousu 2009). Projektiryhmän työskentely toteutettiin verkkovälitteisesti digitaalisia työvälineitä hyödyntäen sekä työpajoilla.

2.2 Lähteet

Järvensivu, T. (2019). Verkostojen johtaminen – Opi ja etene yhdessä. Helsinki: Books on Demand.

Karlsson, Å. & Marttala, A. (2001). Projekti- ja projektikirja. Onnistuneen projektin toteuttaminen. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Mäntyneva, M. (2016). Hallittu projekti. Jäntevästä suunnittelusta menestykselliseen toteutukseen. Viro: Keski-Suomen Sivu Oy.

Niiranen, V. (2016). Uudistuvat verkostot ja yhteistyörakenteet johtamisessa. Teoksessa A. Syväjärvi & V. Pietiläinen (toim.) Inhimillinen ja tehokas sosiaali- ja terveysjohtaminen. (297–314). Viitattu 3.9.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0344-0>

Nieto-Rodriguez, A. (2021). Harvard Business Review Project Management Handbook: How to Launch, Lead and Sponsor Successful Projects. Harvard Business Review Press. Viitattu 9.3.2022 <https://kamk.finna.fi/Record/kamk.99587685106247>

Rousu, S. (2009). Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa: opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Kuntaliitto. Viitattu 9.3.2022 <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p080417122958A.pdf>

Ruuska, K. (2007). Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sinervo, T., Laulainen, S., Lehtoaro, S., Hietapakka, L., Niiranen, V. & Zitting, J. (2018). Asiakas-keskeiset integroidut palvelut ja uudet osaamiset terveydenhuollossa. International Journal of Integrated Care. 18(2):80, 1-8.DOI: <http://doi.org/10.5334/ijic.s2080>

3 Toimintatutkimus yhteiskehittämisen ohjaavana metodologiana

Työelämälähtöisen opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Kehittämistyö toteutettiin yhteistyössä Kainuun soten, kuntien, järjestöjen ja seurakunnan eri toimijoiden kanssa. Toimintatutkimuksessa keskeisenä piirteenä on pidetty yhteisöllisyyttä, vaikka kaikki toimintatutkimuksen tekijät eivät tätä allekirjoita (Heikkinen 2015, 215). Yhteisöllisyyden näkökulmasta suunnitelman laatiminen yhdessä on kuitenkin perusteltua. Lastensuojelulain (L417/2007) mukaan kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Laki velvoittaa kuntia laatimaan suunnitelman yhteistyössä.

Stringerin (1996, 15) mukaan toimintatutkimus on lähestymistapa, joka perustuu ihmisten yhteistyöhön jonkin ongelman ratkaisemisessa. Se suosii osallistavia menettelytapoja, jotka antavat osallistujille mahdollisuuden tutkia ongelmia ja tutkimusaiheita heidän itsensä kannalta merkittävänä. Lisäksi hänen mukaansa toimintatutkimus kehittää suunnitelmia käsillä olevien ongelmien käsittelemiseksi. Näiden eri määritelmien mukaan toimintatutkimus on väljä tutkimusstrateginen lähestymistapa, jonka sisältö muodostuu kulloiseltakin kohdealueelta (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 35).

Toimintatutkimus ei ole pelkkää toimintaa vaan se pyrkii tarjoamaan tutkittavaan ilmiöön uudenlaista ymmärrystä (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 25). Toimintatutkimuksesta on esitetty useampia määritelmiä, joissa toimintatutkimuksen tarkoituksena on tuoda esille uutta tietoa toiminnasta, mutta samalla kehittää sitä. Heikkisen ym. (1999, 32–35) mukaan Jary ja Jary (1991) määrittelevät toimintatutkimuksen tutkimustavaksi, jonka päämääränä on saada aikaan muutoksia sosiaalisissa toiminnoissa sekä samalla tutkia näitä muutoksia. Lisäksi Heikkisen ym. (1999, 32–35) mukaan Kemmis ja Wilkinson (1998) toteavat toimintatutkimuksen tarkoittavan auttaa ihmisiä tutkimaan todellisuutta, jotta sitä voitaisiin muuttaa. Toimintatutkimuksessa yhdistyy tutkimuksellinen intressi käytännön kehittämistoimintaan. (Rantanen & Toikko 2009, 155–156.)

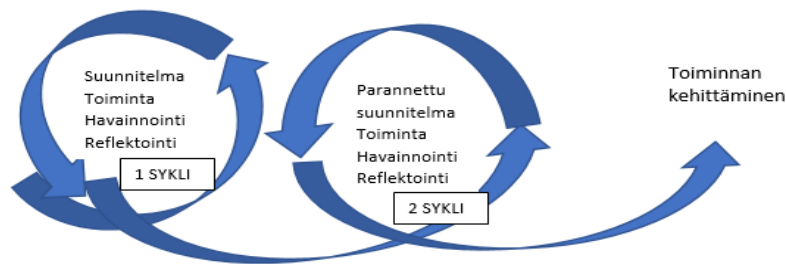
3.1 Toiminnan kehittäminen

Toimintatutkimuksella pyritään refleksiiviseen ajatteluun ja sen kautta toiminnan kehittämiseen. Siinä toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleen suunnittelu seuraavat toisiaan. (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 36.) Toimintatutkimukselle on keskeistä se, että tutkimusta tehdään mahdollisimman lähellä käytäntöä. Tämän takia toimintatutkimus on sopiva metodologia soveltavalle tutkimukselle, jossa kehitetään jotain käytännön toimintaa.

Käytännön läheisyyteen liittyy myös tutkijan rooli toimintatutkimuksessa. Toimintatutkija voi olla myös työyhteisöön kuuluva henkilö, jolloin tutkijalla on pyrkimys kehittää toimintaa myös omalla osaamisellaan. Tällöin tutkijan voidaan nähdä olevan aktiivinen toimija tavoitteellisessa muutoksessa ja käynnistävän muutoksen. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2006, 19–20.) Toimintatutkimusta voidaan käyttää oman työn tai ryhmän toiminnan kehittämiseen. Ryhmän toiminnan kehittämiseen ja ihmisten toiminnan muuttamiseen toimintatutkimus soveltuu parhaiten. Toiminnan käsite tarkoittaa sosiaalista toimintaa. (Kananen 2014, 15; Heikkinen 2015, 205.)

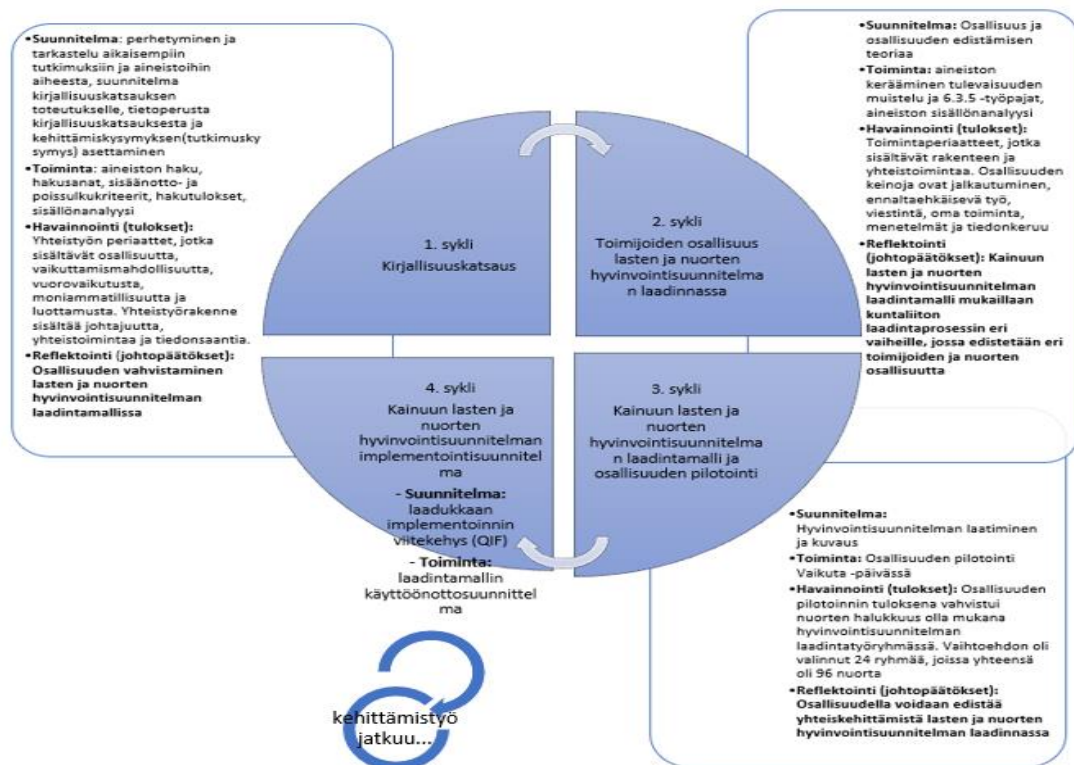
3.2 Toimintatutkimuksen eteneminen ja sen eri vaiheet

Toimintatutkimuksen eri vaiheita on kuvattu monilla erilaisilla kaavioilla kirjoittajan mukaan, mutta perusajatus on kuitenkin sama (Kananen 2014, 34). Stringer (1996, 17) kuvaa toimintatutkimuksen eri vaiheet etenevänä spiraalina. Siinä kerätään asiaankuuluvia tietoja, rakennetaan kuvaa, kuvataan tilanne ja määritellään. Ajatustyö on keskeistä, tutkitaan ja analysoidaan mitä täällä tapahtuu. Eri vaiheita suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Toimintatutkimuksen etenemisestä käytetään nimitystä spiraali tai kehä kuvaamaan sen luonnetta. Heikkinen ym. (2006, 80) käyttävät nimitystä pysähtymätön spiraali, joka kuvaa hyvin toimintatutkimuksen jatkuvuutta, johtaen sen ilmiön jatkuvaan kehittämiseen (kuvio 2).

Kuvio 2. Toimintatutkimuksen kehä (mukailtu Heikkinen ym. 2006, 81)

Toimintatutkimuksen kehä muodostuu toiminnan kehittämisestä ja sen eri vaiheista, joista käytetään nimitystä sykli. Yhteen sykliin liittyy vaiheet suunnittelusta, toiminnasta, havainnoinnista ja reflektoinnista, joka johtaa uusien toimintamallien luomiseen (kuvio 3). Perusajatuksena syklien eri vaiheista voidaan todeta siihen kuuluvaksi ongelman määrittely, ratkaisun esitys, ratkaisun kokeilu ja arviointi. (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 67; Kananen 2014, 34.) Nämä vaiheet kuvataan toisistaan erillään tapahtuvina, mutta todellisuudessa eri vaiheet lomittuvat toisiinsa (Heikkinen 2015, 213).

Kuvio 3. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittäminen sykleittäin

Eri toimijoiden osallistamisella kehittämistehtävään on keskeinen merkitys, sillä on vaikutusta saavutettuihin tuloksiin. Hyvinvointisuunnitelman laadintamallin yhteisessä suunnittelussa yhteisöllisyys on vahvasti mukana. Toimintatutkimus voidaan käynnistää yhden henkilön aloitteesta laajentuen työryhmän yhteiseksi hankkeeksi (Heikkinen 2015, 215).

3.3 Lähteet

Heikkinen, H. (2015). Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaa. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. (204–219). Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P. (1999). (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: WSOY.

Heikkinen, H. L. T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (2006). toim. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Dark Oy.

Kananen, J. (2014). Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Suomen Yliopistopaino Oy.

L 417/2007. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>

Rantanen & Toikko. (2009). Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Stringer, E. T. (1996). Action research: A handbook for practitioners. Sage Publications.

4 Opinnäytetyön tavoite ja eri syklien tarkoitukset

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Kehittämistyö toteutettiin toimintatutkimuksen metodologian mukaisesti neljänä syklinä, edeten vaiheittain edellisen syklin pohjalta seuraavaan kehittämisen vaiheeseen.

Ensimmäisen syklin tarkoitus oli selvittää, miten lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia on kehitetty yhteiskehittämistä hyödyntäen aikaisemman tutkitun tiedon perusteella. Tämä vaihe toteutettiin järjestelmällisenä kirjallisuuskatsauksena, jonka tulosten pohjalta valittiin kehitettävät painopistealueet lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalliin. Ensimmäisen syklin tulosten johtopäätöksenä valittiin osallisuuden vahvistaminen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. **Toisen syklin tarkoitus oli selvittää eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinoja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa.** Aineisto kerättiin Kainuun soten, kuntien, järjestöjen ja seurakunnan edustajilta kahdessa eri työpajassa. Aineiston keruumenetelminä käytettiin Tulevaisuuden muistelu ja 6.3.5 – menetelmiä. Toisen syklin tulosten ja johtopäätösten mukaan **kolmannen syklin tarkoitus oli kuvata Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli ja malliin liittyvät osallisuuden keinot.** Kolmannessa syklissä kuvattiin laadintamalli ja mallin eri vaiheiden osallisuuden keinot toisen syklin tulosten mukaan. Osallisuuden pilotointi toteutettiin osana kolmatta sykliä. **Neljännän syklin tarkoitus oli kuvata Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin implementointisuunnitelma.** Implementointisuunnitelman viitekehystenä käytettiin laadukkaana implementoinnin viitekehystä (QIF) Quality Implementation Framework.

5 Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus (1. sykli)

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Metodologiana on toimintatutkimus ja sen ensimmäinen sykli toteutettiin kirjallisuuskatsauksena. Toimintatutkimus etenee toiminnan kehittämisestä ja sen eri vaiheista, joista käytetään nimitystä sykli. Yhteen sykliin liittyy vaiheet suunnittelusta, toiminnasta, havainnoinnista ja reflektoinnista, joka johtaa uusien toimintamallien luomiseen (Heikkinen ym. 2006). Stringer (1996, 17) kuvaa toimintatutkimuksen eri vaiheet etenevänä spiraalina. Siinä kerätään asiaankuuluvia tietoja, rakennetaan kuvaa, kuvataan tilanne ja määritellään. Eskolan ja Suorannan mukaan (1998, 129) toimintatutkimus voidaan määritellä lähestymistavaksi, jossa toimintaa pyritään ratkaisemaan yhdessä yhteisöön kuuluvien henkilöiden kanssa.

Tässä opinnäytetyössä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa kehitettiin yhdessä siihen perustetun projektiryhmän ja työelämän edustajien kanssa. Opinnäytetyön lähtökohdaksi suunniteltiin järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus, jotta projektiryhmään kuuluvien henkilöiden ja työelämän edustajien kanssa reflektoiden voitiin valita lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin toimenpiteet ja menetelmät aikaisemman tutkitun tiedon perusteella.

Kirjallisuuskatsausta käytettäessä toimintatutkimuksessa, se antaa hyvän lähtökohdan toiminnan kehittämiseksi ja tietoa siitä, miten ilmiötä on aiemmin tutkittu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaan liittyvää tutkimustietoa on ollut vähemmän esillä eri tietolähteissä, joten oli perusteltua aloittaa opinnäytetyön kehittäminen selvittämällä aikaisempaa tutkimusta ja tietoa kirjallisuuskatsauksella. Kirjallisuuskatsausta käytetään oleellisena osana opinnäytetyötä sen eri vaiheissa. Sen tarkoituksena on selvittää, miten tutkittavaa ilmiötä on aiemmin tutkittu tai mitä tietoa ilmiöstä on olemassa aikaisemman kirjallisuuden perusteella. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 123.) Kirjallisuuskatsauksen avulla muodostetaan kokonaiskuva tietystä aihealueesta tai asiakokonaisuudesta (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 7). Kirjallisuuskatsausta käytetään myös aiheen rajaamisen tukena (Heikkinen ym. 2006, 96; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 85).

5.1 Kirjallisuuskatsauksen suunnittelu

Toimintatutkimuksen **ensimmäisen syklin tarkoitus oli selvittää, miten lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia on kehitetty yhteiskehittämistä hyödyntäen aikaisemman tutkitun tiedon perusteella.** Kehittämiskysymyksenä eli ohjaavana **tutkimuskysymyksenä oli, miten yhteiskehittäminen edistää lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa aikaisempien tutkimuksen perusteella.** Kirjallisuuskatsauksen suunnittelun tavoitteena on alkutilanteen kartoitus tutkittavaan ilmiöön. Suunnitteluvaiheessa haetaan teoriaperustaa kirjallisuuskatsauksesta ja yhteiskehittämisestä. Suunnitteluvaiheessa tarkastellaan ja perehdytään aikaisempiin tutkimuksiin ja aineistoihin aiheesta ja tehdään suunnitelmaa kirjallisuuskatsauksen toteutukselle (Johansson, Axelin, Stolt & Ääri 2007, 6).

Kirjallisuuskatsauksia on erityyppisiä ja niitä voidaan tehdä erilaisiin tarkoituksiin (Stolt, Axelin & Suhonen 2016, 8). Tässä opinnäytetyössä käytetään järjestelmällistä kirjallisuuskatsausta. Järjestelmällisessä kirjallisuuskatsauksessa tekijöitä on yleensä kaksi tai useampia, tutkimusten laadun arvioimiseksi, toistettavuuden varmistamiseksi sekä virheiden estämiseksi. Minimivaatimuksena voidaan pitää, että yksi tutkija tekee huolella edellä kuvatut vaiheet ja kirjaa tiedot raporttiin. (Malmivaara 2008, 275–276.) Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen toteutus tapahtuu järjestelmällisen katsauksen vaiheiden mukaisesti. Ensimmäinen vaihe sisältää katsauksen suunnittelun, toinen vaihe katsauksen tekemisen hakuineen ja analysoinnin sekä kolmas vaihe raportoinnin. (Johansson ym. 2007, 5.) Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus on tieteellinen tutkimusmenetelmä, joka esittelee tutkimusaiheen kannalta keskeisen aineiston jo aiemmin tuotetusta tiedosta. Lisäksi kirjallisuuskatsauksella voidaan perustella ja tarkentaa tutkimuskysymystä ja tehdä luotettavia yleistyksiä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 97.)

Opinnäytetyön kirjallisuuskatsaus sisältää suunnittelun, aineiston haun, aineiston sisällönanalyysin, tulokset sekä johtopäätökset. Aineiston haku kuvaa toimintatutkimuksen toimintaa, sisällönanalyysi ja tulokset havainnointia sekä johtopäätökset ovat kirjallisuuskatsauksen tulosten reflektointia.

5.2 Aineiston haku (toiminta)

Kirjallisuuskatsauksen aineiston hakua ohjaa katsaukselle asetettu tutkimuskysymys, jonka perusteella valitaan oikeat hakusanat (Axelin ym. 2007, 6). Kehittämiskysymyksenä eli ohjaavana tutkimuskysymyksenä oli, miten yhteiskehittäminen edistää lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa aikaisempien tutkimuksen perusteella. Tällä kysymyksen asettelulla tietokannoista ei löytynyt tutkimuksia tai selvityksiä, joilla olisi saanut vastauksen siihen, miten yhteiskehittäminen edistää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa. Kehittämiskysymystä jouduttiin muuttamaan ja uusi kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymys oli, **mitkä tekijät edistävät yhteiskehittämistä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa**. Täsmällisen tutkimuskysymyksen avulla kirjallisuuskatsauksessa aiheen kannalta keskeinen kirjallisuus ja tutkimukset tulevat huomioiduksi mahdollisimman hyvin (Johansson ym. 2007, 47). Tutkimuskysymys ohjaa valittaviin hakusanoihin, jotta haku rajautuu mahdollisimman lähelle tutkittavaan asiaan sekä tutkimusten ja kirjallisuuden valintaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 85).

Tiedonhaku toteutettiin Melinda-, Finna-, Medic- ja Chinalin Ebsco portaali tietokannoista. Eri tietokannoissa käytettiin eri hakusanoja mahdollisimman kattavan aineiston hakemiseksi. Hakusanojen muodostaminen oli haasteellista hyvinvointisuunnitelman osalta, sillä kyseisestä aihepiiristä aikaisempaa tutkimusta on hyvin niukasti saatavilla. Hakusanan rajaamisessa käytettiin käsitettä hyvinvointi liittyen lapsiin ja nuoriin. Hakusanoina käytettiin hyvinvointisuunnitelma* or yhteistyö* or lapset ja nuoret*; hyvinvointi* and yhteistyö*and kehittäminen*; hyvinvointisuunnitelma* and yhteiskehittäminen* and lapset* and nuoret*; collaboration* and child* and young* and welfare*; child rights or and participation children`s rights*. Tietokantojen hakusanat kuvataan taulukossa 1.

Taulukko 1. Tietokantojen hakusanat

Medic	Melinda	Finna	Chinal Ebsco -portaali
hyvinvointisuunnitelma or yhteistyö or lapset ja nuoret	hakusanat: hyvinvointi and yhteistyö and kehittäminen	hyvinvointisuunnitelma and yhteiskehittäminen and lapset and nuoret	collaboration and child and young and welfare. child rights or and participation children`s rights

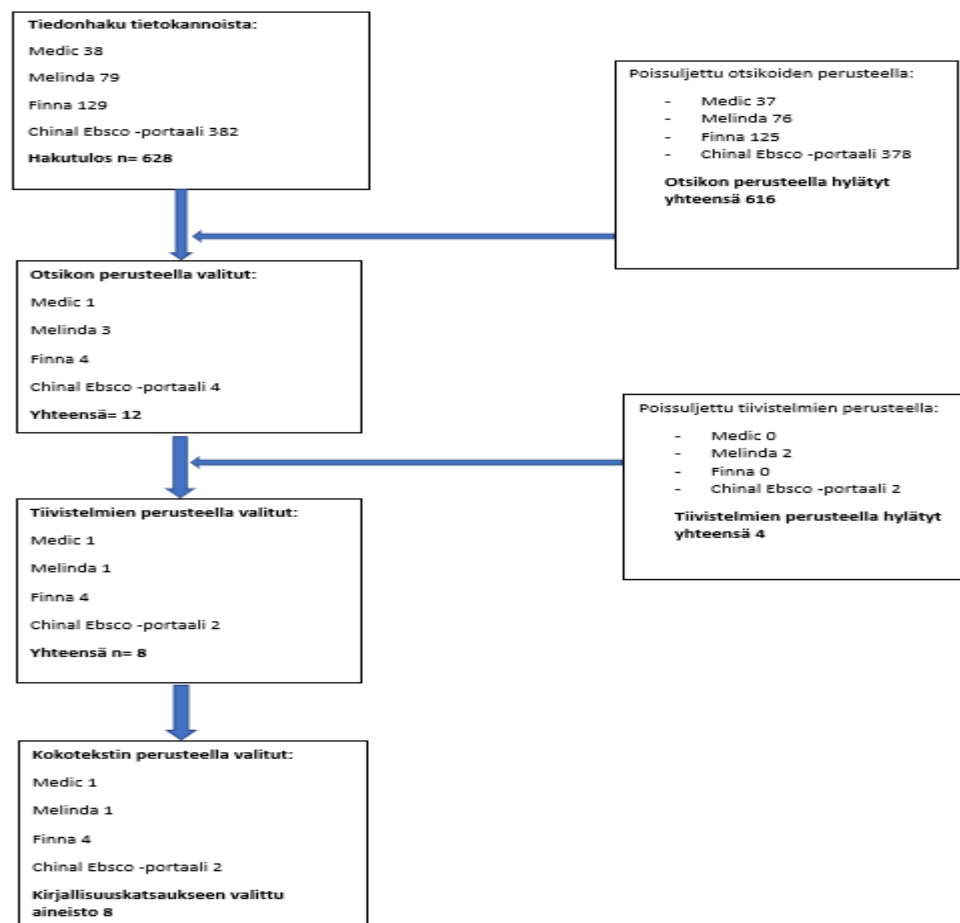
Tutkimusten ja kirjallisuuden valintaan vaikuttavia tekijöitä ovat sisäänotto- ja poissulkukriteerit (taulukko 2). Täsmälliset valintakriteerit tulee kuvata tarkasti ja ne tulee olla tarkoituksenmukaiset tutkittavan aiheen kannalta. Tarkoituksena on myös välttää systemaattisia virheitä. (Johansson ym. 2007, 48.) Kirjallisuushaun sisäänottokriteereiksi määriteltiin, että julkaisut tai tutkimukset ovat tieteellisiä tai toimintamalli perustuu tutkimuksiin. Tieteelliset julkaisut määritellään korkeakoulujen tutkijoiden ja muun henkilöstön tekemiin tieteelliseen työhön. Julkaisut voidaan erottaa kahteen ryhmään. Niihin, jotka on tarkoitettu viemään tiedettä eteenpäin sekä tuottamaan uutta tietoa ja julkaisut, jotka ovat enemmänkin suuntautuneet tieteellisen tiedon levittämiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisutyypiluokittelu 2010). Tieteellisiin julkaisuihin tai tutkimuksiin perustuva aineisto antaa luotettavaa tietoa tutkittavaan ilmiöön.

Julkaisuvuosi rajattiin koskemaan vuoden 2007 jälkeen julkaistua aineistoa. Ilman rajausta aineistomäärä oli suuri ja aineiston läpikäyminen olisi ollut ajallisesti haasteellinen tehtävä. Julkaisuvuoden määrittelyyn vaikutti myös se, että valittu aineisto on tuotettu viimeisen viidentoista vuoden aikana. Tutkimusten ja julkaisujen kieliksi määriteltiin suomi ja englanti. Kielivalintaan vaikutti se, että tarvittaessa tutkimukset ja julkaisut käännetään, jolloin on otettava huomioon käytettävissä oleva aika ja resurssit. Kirjallisuuskatsausta oli tekemässä yksi henkilö, joten rajaus kielten osalta on perusteltua. Lisäksi aineistonhaun sisäänottokriteereinä oli, että aineistosta on saatavana koko teksti. Koko teksti lisää luotettavuutta, jotta aineiston sisältö vastaa tutkimuskysymykseen.

Taulukko 2. Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
<ul style="list-style-type: none"> - tieteellinen julkaisu tai tutkimus, tutkimuksiin perustuva toimintamalli - aineisto oli julkaistu vuoden 2007 jälkeen - kielet suomi, englanti - aineistosta oli saatavana koko teksti - aineiston sisältö vastasi tutkimuskysymykseen 	<ul style="list-style-type: none"> - muu kuin tieteellinen julkaisu tai tutkimus, muu kuin tutkimuksiin perustuva toimintamalli - aineisto oli julkaistu ennen vuotta 2007 - muut kielet kuin suomi, englanti - aineistosta ei ollut saatavana koko tekstiä - aineiston sisältö ei vastannut tutkimuskysymykseen

Tietokantahaussa löydetty tutkimukset ja artikkelit valittiin sisäänottokriteerien mukaan. Kriteereinä oli, että aineisto on tieteellinen julkaisu tai artikkeli tai tutkimuksiin perustuva toimintamalli. Julkaisuvuosi on vuoden 2007 jälkeen ja kielenä on suomi tai englanti. Aineistosta on lisäksi saatavana koko teksti sekä sisältö vastasi tutkimuskysymykseen. Aineiston tiedonhaku on kuvattu PRISMA Flow Diagram vuokaaviolla (kuvio 4). Vuokaavio kuvaa tiedonkulkua systemaattisen tarkastelun eri vaiheiden läpi. Se kartoittaa tunnistettujen, sisällytettyjen ja poissuljettujen aineistojen lukumäärän sekä poissulkemisen syyt (Prisma 2021).

Kuvio 4. PRISMA Flow Diagram

Taulukossa 3 on kuvattu tietokantojen hakutulokset. Lopulliseen aineistoon valittiin kahdeksan julkaisua, joista kaksi on kansainvälistä tutkimusartikkelia, neljä väitöskirjaa, yksi tutkimusjulkaisu, joka perustuu usean maan tuloksiin sekä yksi tutkimuksiin pohjautuva toimintamalli.

Taulukko 3. Tietokantojen hakutulokset

Tietokanta	Hakusanat	Hakumäärä	Otsikon perusteella valittu	Tiivistelmien perusteella mukaan otettu aineisto
Medic	hyvinvointisuunnitelma or yhteistyö or lapset ja nuoret	38	1	1
Melinda	hakusanat: hyvinvointi and yhteistyö and kehittäminen	79	3	1
Finna	hyvinvointisuunnitelma and yhteiskehittäminen and lapset and nuoret	129	4	4
Chinal Ebsco - portaali	collaboration and child and young and welfare. child rights or and participation children's rights	382	4	2
		N		
		628	12	8

Kirjallisuuskatsauksen yksi tärkeimmistä vaiheista on sisäänottokriteerien täyttäneiden tutkimusten kriittinen arviointi (Hotus - tutkimusten arviointikriteeristö 2020). Järjestelmälliseen kirjallisuuskatsaukseen valitut tutkimukset ja artikkelit sekä julkaisut arvioitiin Suomen sairaanhoitajaliiton laatimalla yksittäisen tutkimuksen näytönasteella ja Joanna Briggs Instituutin (JBI) arviointikriteereillä (liite 2). Arvioinnissa käytettiin arviointikriteerejä laadulliselle tutkimukselle, poikkeikkaustutkimukselle sekä asiantuntijoiden näkemykselle ja narratiiviselle tekstille.

Järjestelmälliseen katsaukseen valikoitu aineisto täytti JBI-arviointikriteerit. Aineistoon otettiin mukaan julkaisut, mikäli pistemäärä oli yli puolet kokonaispistemäärästä. Valikoidut tutkimukset ovat pääosin yksittäisiä laadullisia tutkimuksia, joten laadun arviointi on arviointiasteikolla 1–5, tasoa 3 (liite 2). Näytön aste arvioitiin (Hotus – hoitotyön tutkimussäätiön näytönaste 2022) tutkimusten merkityksellisyyden mukaan. Taso 1 vastaa tutkimuksia, jotka ovat laadullisten tai mixed-method-tutkimusten järjestelmällisiä katsauksia ja taso 5 vastaa yksittäistä asiantuntijanäkemyksiä tai mielipidettä. Tutkimukset ovat aiheeseen nähden ja sisällöllisesti merkittäviä, joten valittu aineisto arvioinnin perusteella otettiin mukaan katsaukseen.

5.3 Aineiston sisällönanalyysi ja tulokset (havainnointi)

Kirjallisuuskatsaukseen valikoidun aineiston analyysi on tehty induktiivisella sisällönanalyysillä. Sisällön analyysivaiheessa selviää, minkälaisia vastauksia tutkimuskysymykseen saadaan. Voi käydä myös niin, että analyysivaiheessa selviää, miten kysymys olisi pitänyt asettaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 221.) Sisällönanalyysillä pyritään saamaan selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä ja järjestää aineisto selkeään muotoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Schreierin (2012, 4) mukaan sisällön analyysissä keskitytään materiaalin valittuihin näkökohtiin, se voi olla erittäin hyödyllistä, sillä aineistoa on usein paljon. Riippumatta materiaalista ja tutkimuskysymyksestä, sisällön analyysi sisältää aina saman vaihesarjan. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti. Se on tapa järjestää ja kuvailla sekä tiivistää tutkittavaa ilmiötä, jota sitä voidaan käsitteellistää. (Kyngäs & Vanhanen 1999.) Pattonin (2002, 453) mukaan induktiivinen analyysi tarkoittaa mallien ja kategorioiden löytämistä tiedoista. Löydökset syntyvät tiedoista, tutkijan vuorovaikutuksesta datan kanssa. Laadullinen analyysi on yleensä induktiivinen alkuvaiheessa, kun selvitetään malleja ja luokkia.

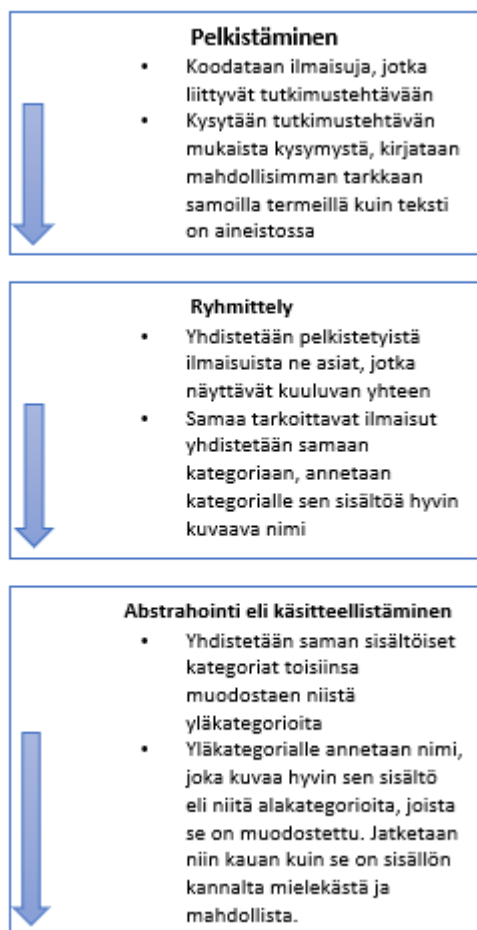
Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan induktiiviseen sisällön analyysiin kuuluu eri vaiheita, joita kuvataan aineiston pelkistämisenä, ryhmittelynä ja teoreettisten käsitteiden luomisena. Aineistoon tutustutaan purkamalla, järjestelemällä, koodaamalla ja vertailemalla. Tämän jälkeen aineisto käsitteellistetään muodostamalla eri kategorioita ja niistä alakategorioihin tai teemoihin. Näiden kautta muodostuvat aineiston pääteemat.

Tutkimuksiin ja artikkeleihin perehtyminen aloitettiin lukemalla jokainen valittu julkaisu. Aineiston pelkistämistä jatkettiin jättämällä kaikki sellainen tieto pois, joka ei vastannut tutkimuskysymykseen ja tutkittavaan ilmiöön. Tutkimuskysymyksenä oli, mitkä tekijät edistävät yhteiskehittämistä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Yksittäisistä tutkimuksista ja julkaisuista keskityttiin tutkimustuloksiin ja johtopäätöksiin, jotka tiivistivät aineiston käsiteltävään muotoon. Tutkimuskysymys ohjasi koko ajan aineiston tiivistämistä. Tiivistetty aineisto luettiin useita kertoja läpi ja samalla tehtiin muistiinpanoja. Kirjatut muistiinpanot tukivat itsereflektiota, jota tarkasteltiin tutkimuskysymykseen peilaten.

Analyysiyksiköksi valittiin lause tai lauseen osa. Sisällönanalyysin analyysiyksikkönä voi olla myös sana tai ajatuskokonaisuus, joka sisältää useita lauseita (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Tutkimuskysymyksellä etsittiin aineistosta kysymykseen kuvaavia ilmaisuja. Tiivistetty aineisto tulostettiin

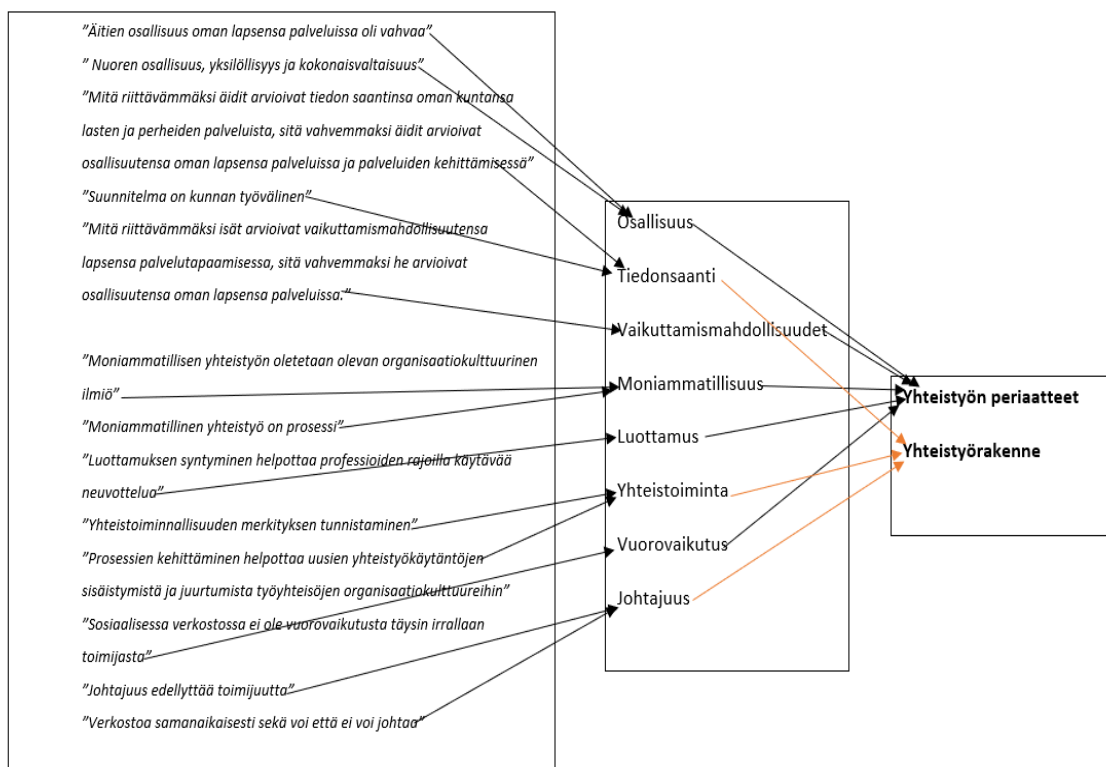
ja aineistosta alleviivattiin sekä numeroitiin alkuperäiset ilmaisut. Tämän jälkeen alkuperäiset ilmaisut kirjattiin numerojärjestyksessä luetteloksi taulukkoon. Alkuperäisiä ilmauksia kertyi viisikymmentäneljä (54), jotka koottiin taulukkoon pelkistettyinä ilmauksina numerojärjestyksessä aineiston klusterointia eli ryhmittelyä varten (liite 3). Alkuperäiset ilmaisut käytiin tarkasti läpi, joista etsittiin samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Aineiston analyysin vaiheet on kuvattu taulukossa 4 Kyngäs ja Vanhasen (1999) mukaan.

Taulukko 4. Sisällönanalyysin eri vaiheet mukaillen Kyngäs ja Vanhanen (1999)

Aineisto ryhmiteltiin samaa asiaa tarkoittavien käsitteiden alle ja yhdistettiin alateemaksi, joka nimettiin teeman sisältöä kuvaavalla käsitteellä. **Alateemoja** muodostui kahdeksan (8), **osallisuus, vaikuttamismahdollisuudet, vuorovaikutus, moniammatillisuus, luottamus, johtajuus,**

yhteistoiminta ja tiedonsaanti. Kuviossa 5 on kuvattu esimerkein aineiston ryhmittely aineiston alkuperäisistä ilmaisuista.

Kuvio 5. Aineiston ryhmittely

Aineiston käsittelyä jatkettiin abstrahoinnilla, jossa valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Tarkoituksena on yhdistää käsitteitä ja saada vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111–112.) Aineistosta muodostui alateemojen käsitteitä yhdistämällä **kaksi yläteemaa yhteistyön periaatteet ja yhteistyörakenne.**

Kirjallisuuskatsauksen tulokset

Tutkimuskysymyksenä eli kehittämiskysymyksenä oli, mitkä tekijät edistävät yhteiskehittämistä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Kirjallisuuskatsauksen tulokseksi muodostui kaksi yläteemaa, yhteistyön periaatteet ja yhteistyörakenne. Yhteistyön periaatteet muodostuivat alateemoista osallisuus, vaikuttamismahdollisuudet, vuorovaikutus, moniammatillisuus

ja luottamus. Yhteistyörakenne muodostui alateemoista johtajuus, yhteistoiminta ja tiedon saanti.

Ammattilaisten, nuorten ja vanhempien **osallisuus** yhteistyössä pohjautuu yhteisiin periaatteisiin. Tämä edellyttää, että yhteisistä työtavoista on sovittu ja toiminnan tavoitteet ohjaavat toimintaa. Nuorilla ja aikuisilla voi olla erilaisia odotuksia roolistaan ja itse prosessista. Nuorten huomioiminen yksilöllisesti sekä heidän kokonaisuutensa huomioon ottaen edistävät yhteiskehittämistä heidän kanssaan. Vanhempien osallisuudessa merkittäviksi tekijöiksi nousevat **vaikuttamismahdollisuudet** sekä näkemysten painoarvo päätöksenteossa. Tulosten mukaan vaikuttamismahdollisuuksilla on merkitystä etenkin vanhempien kokemukseen osallistumisessa oman lapsensa palveluiden kehittämisessä. Osallisuudella tuetaan ja edistetään lasten, nuorten, vanhempien sekä eri ammattilaisten vuoropuhelua. Kokemustiedon vuorovaikutteinen ja osallistava arviointi on merkityksellistä. Se edistää organisaatioon kuuluvien henkilöiden yhteisöllistä kyvykkyyttä ohjata omaa ja yhteistä toimintaa.

Sosiaalisessa verkostossa **vuorovaikutus** on aina vahvasti läsnä ja se ei ole irrallinen ilmiö toimi-joista. Vuoropuhelun avaaminen lasten ja nuorten kanssa voi tukea ja vahvistaa osallistumista. Lisäksi virtuaalisen viestinnän huomioon ottaminen helpottaa vuoropuhelua nuorten kanssa. Kaiken kaikkiaan tarvitaan tehokasta **viestintää** vuorovaikutuksen edistämiseksi kaikkien osapuolten välillä.

Moniammatillisessa yhteistyössä ovat organisaatiokulttuurit vahvasti läsnä. Organisaatiokulttuureilla voi olla yhteistyöhön joko kannustava tai rajoittava vaikutus. Yhteistyö edellyttää asiakasläh- töisen yhteistyötarpeen tunnistamista ja yhteistyötahtoa. On tärkeää, että tunnistetaan yhteis- toiminnallisuuden merkitys, jota vahvistetaan organisaatiossa.

Luottamus yhteistyössä helpottaa professioiden rajoilla käytävää vuoropuhelua. Lisäksi henkilö- keskeinen näkemys ja lisääntynyt ammattilaisten luottamus edistävät yhteiskehittämistä ja mah- dollistavat rajojen ylityksen. Kehitettävän kohderyhmän ja toisten ammattilaisten tuntemisella on myös merkitystä. Yhteinen visio ja arvopohja lisäävät luottamusta, joten onnistunut yhteistyö vaatii arvojen selkiyttämistä sekä yhteisen filosofian ja tavoitteiden kehittämistä.

Toiseksi kirjallisuuskatsauksen tuloksen yläteemaksi muodostui yhteistyörakenne alateemoista johtajuus, yhteistoiminta ja tiedon saanti. Yhteiskehittämisessä **johtaminen** on keskeisessä ase-

massa. Moniammatillinen verkostojen johtaminen on suhteissa elävä dynaaminen ilmiö ja johtajuus edellyttää toimijuutta. Yhteistyörakenteen muodostaminen edellyttää eri tahojen toimintaa ja se tarvitsee johtamista. Verkostojohtaminen on haasteellista, tulosten mukaan verkostoa samanaikaisesti sekä voi että ei voi johtaa. Rakenteellisia ulottuvuuksia voidaan johtaa, mutta verkostoon kuuluvien henkilöiden suhteiden ilmiöitä ei.

Moniammatillinen yhteistyö on prosessi, jossa tarvitaan yhteiset tavoitteet, keskinäistä kunnioitusta ja yhteisesti sovitut työtavat. Resurssien, vastuun ja osaamisen jakaminen edistävät yhteistä toimintaa. **Yhteistoiminnallisuuden** merkityksen tunnistaminen on tärkeää. Toiminnan kehittäminen helpottaa uusien yhteistyökäytäntöjen sisäistymistä ja juurtumista työyhteisöjen organisaatiokulttuureihin. Yhteiskehittäminen on usein verkostoissa toimimista ja toimijoita on useita. Toimijoiden välisillä suhteilla on merkitystä ja on hyvä tunnistaa yhteinen kosketuspinta toimijoiden välisissä suhteissa. Kuntien peruspalveluiden toimivuudella ja vaikuttavuudella on suuri merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Yhteisellä maakuntien ja kuntien välisellä yhteistyörakenteella edistetään lasten ja nuorten asioiden käsittelyä. Se edistäisi yhteisiä rutiineja ja roolien määrittelyä. Lisäksi yhteistyörakenne motivoi yhteistyöprosesseihin osallistuvia.

5.4 Johtopäätökset (reflektointi)

Aikaisempia tutkimuksia yhteiskehittämisestä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kohdennettuna ei löytynyt. Sen sijaan on tutkimuksia ja artikkeleita moniammatillisesta yhteistyöstä sekä yhteiskehittämisestä aiheista, joissa edistetään lasten ja nuorten hyvinvointia. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkoituksena on edistää lasten ja nuorten hyvinvointia, joten tutkimuskysymyksen laadinnassa on päädytty mahdollisimman lähelle omaa aihetta oleviin tutkimuksiin ja artikkeleihin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 85).

Kirjallisuuskatsauksen tuloksena muodostui kaksi teemaa tutkittavaan ilmiöön, yhteistyön periaatteet ja yhteistyörakenne. Yhteistyön periaatteet ovat keskeisiä tekijöitä yhteiskehittämisessä, jotka edistävät yhteistä toimintaa. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli. Lastensuojelulaki (12§) velvoittaa suunnitelman laatimisen yhteistyössä kunnan lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivien eri tahojen kanssa. Mo-

niammatillisuutta voidaan tarkastella yhteistoiminnan, dialogisuuden ja yhteisen tiedonmuodostuksen käsitteillä. Yhteistoiminnalla tarkoitetaan yhteisten tehtävien ympärillä syntyvää yhteistä toimintaa ja dialogilla vastavuoroista kommunikaatiota. (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019, 16.) Organisaatorajojen yli kommunikointi ei ole aina itsestään selvää. Haasteena voi olla, että eri toimintajärjestelmät eivät puhu samaa kieltä. (Arnkil, Eriksson & Arnkil 2000, 141.) Moniammatillisessa yhteistyössä on keskeistä riittävien yhteisten vuorovaikutteisten tilanteiden luominen. Yhteistyössä tarvitaan myös luottamusta. Luottamus ei kuitenkaan yksin riitä hyvään yhteistyöhön, mutta ilman sitä yhteistyötä ei synny (Järvensivu 2019, 39).

Osallisuus yhteiskehittämisessä on tekijä, jolla voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa. Eri toimijoiden osallisuus lisää luottamusta, vaikuttamismahdollisuutta ja yhteisen arvopohjan kehittämistä. Osallisuutta voidaan tarkastella myös toimijuutena. Toimijuus muokkaa sosiaalista osallisuutta ja valintoja sekä orientoituu tulevaisuuteen (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019, 99). Osallisuutta voidaan edistää myös hallinnon näkökulmasta, jolloin osallisuutta edistävä hallintomalli tukee osallisuutta ja johtamista (Osallisuutta edistävä hallintomalli tukee osallisuustyön johtamista 2022). Käytännössä se voi olla yhteiskehittämistä, jota toteutetaan eri toimijoiden kanssa. Siinä on keskeinen rooli esimerkiksi lapsilla ja nuorilla, jolloin he ovat myös toiminnan kehittäjiä. Osallisuutta edistävällä hallintomallilla on mahdollista kehittää palvelujärjestelmän toimivuutta.

Yhteiskehittämisen yhteistyörakenne edellyttää osaavaa verkostojohtamista, jolla voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa. Puustisen (2017) väitöskirjan mukaan suuremmat kokonaisuudet edellyttävät ymmärrystä verkoston toimijoiden suhteiden yhteen kietoutuneisuudesta. Verkostojen hallinnassa korostuvat erityisesti suhderakenne, kytkeytyneisyys, toimijoiden moniroolisuus sekä yhteen kietoutuneisuus. Tulosten mukaan voidaan todeta, että johtajuus verkostoissa ei ole selkeä ja ei ole yhtä johtajaa.

Yhteinen visio ja arvopohja edistävät yhteistä toimintaa sekä resursseja, vastuuta ja osaamisen jakamista. Johtaminen moniammatillisessa työyhteisössä tai verkostossa ei aina ole helppoa tai yksinkertaista. Se edellyttää johtajalta taitoa nähdä, tunnistaa ja arvostaa eri ammattiryhmien osaamista. Lisäksi tarvitaan ammattilaisten halua tehdä ja oppia yhdessä. (Niiranen 2016, 308.) Yhteistoiminnan johtamisessa kohdataan erilaisia näkökulmia ja se on usein aikaa vievää. Itsensä ymmärtäminen ryhmän tärkeänä osana voi olla kuitenkin palkitsevaa. Silloin ylitetään asiantuntijuuden rajat, opitaan uutta ja voidaan kehittää sellaisia asioita, joita yksin olisi vaikea tai jopa

mahdoton toteuttaa. (Ropo, Erikson, Sauer, Lehti-mäki, Keso, Pietiläinen & Koivunen 2005, 22–29.) Verkostotyöllä on onnistumisen mahdollisuudet, kun toimitaan tietoon perustuen sekä sovi-taan sellaisista käytännöistä, jotka sopivat nimenomaan meille (Järvensivu 2019, 32).

Verkostotyön onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä eri tutkimusten ja teorioiden mukaan on paljon. Järvensivu (2019, 61) toteaa verkostotyön ydintekijöiksi luottamuksen, tuntemisen ja sitoutumi-sen. Hänen mukaansa yhteistyö ei ole mahdollista, mikäli toimijat eivät tunne toisiaan, luottamuk-sen puute estää yhteistyön syvenemisen, vaikka osapuolet tuntisivatkin toisensa. Tarvitaan myös sitoutumista. Nämä ovat tekijöitä, joita verkostajohtamisessa on tarpeen tunnistaa. Verkostojen johtamisella tavoitellaan sellaista toimintaa, jolla mahdollistetaan verkostotyön onnistuminen.

Verkostoissa tiedonsaantiin liittyy hyvä viestintä. Se rakentuu ja muuttuu yhteisen toiminnan myötä. Viestinnässä tavoitellaan joustavuutta ja jatkuvassa liikkeessä pitämistä. Tämä tarkoittaa sitä, että hyödynnetään ja käytetään erilaisia välineitä, alustoja ja tapoja viestiä. (Järvensivu 2019, 185.) Opinnäytetyön projektiryhmään kuuluu laajasti henkilöitä eri toimintaympäristöistä, joten on hyvä tunnistaa, mitkä viestinnän keinot heille ja heidän taustaorganisaatioissaan ovat luonte- via käyttää. Kemppaisen ja Laajalahden (2016) mukaan viestintätoimijuus muodostuu työyhteisön vuorovaikutussuhteissa. Tulosten mukaan asiantuntijoiden viestintätoimijuutta tukevat yksi-lötasolla viestinnän merkityksen hahmottaminen, taidot, asenne ja motivaatio sekä identiteetti. Sosiokulttuurisista tekijöistä tärkeiksi koetaan otolliset viestinnän puitteet, mahdollistava johta-minen sekä asiantuntijuuteen rohkaiseminen yksilöllisyyttä kunnioittaen.

Kirjallisuuskatsauksen tuloksia käsiteltiin opinnäytetyön ohjausryhmässä, projektiryhmässä sekä työelämän edustajien kanssa yhteistyötapaamisissa. Tuloksia reflektotiin nykyiseen Kainuun las-ten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintakäytäntöihin sekä tulevaisuudessa vaadittaviin yhteistyön käytännön toimenpiteisiin hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyessä vuoden 2023 alusta lukien. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittämisen toi-menpiteeksi valittiin osallisuuden vahvistaminen laadintaprosessin eri vaiheissa. Osallisuuden vahvistaminen rajattiin tässä yhteydessä koskemaan ammattilaisia ja nuoria, niitä henkilöitä, jotka ovat tämän opinnäytetyön yhteiskehittämisessä mukana.

5.5 Lähteet

Arnkil, T.E., Erikson, E. & Arnkil, R. (2000). Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 253. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Collins, T., Jamiesson, L., Wright, L., Rizzini, I., Mayhew, A., Narang, J., Tisdall, E.K. & Ruiz-Casares, M. (2020). Involving child and youth advisors in academic research about child participation: The Child and Youth Advisory Committees of the International and Canadian Child Rights Partnership. *Children & Youth Services Review*. 109 (1). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2019.104569>

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (2006). toim. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (2007). toim. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turku: Turun yliopisto.

Joronen, K., Kanste, O., Halme, N., Perälä, M-L. & Pelkonen, M. (2018). Lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävien palvelujen integraatiota tukevat toimet eri maissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 35/2018. Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-540-2>

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. (2013). Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Kempainen, B. & Laajalahti, A. (2016). Viestintätoimijuuden edellytykset ja tukeminen asiantuntijatyössä. Teoksessa M. Siitonen, M. Lahti, J. Koponen & R. Vanhatalo (toim.) Prologi – puheviestinnän vuosikirja. (6–23). Prologos ry. Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201612215225>

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. (1999). Sisällön analyysi. *Hoitotiede* 11(1), 3–11.

Malmivaara, A. (2008). Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus vaikuttavuudesta. Apuväline terveyden- ja sosiaalihuollon ammattilaisille, tutkijoille ja päättäjille. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 45(4), 273–278. Viitattu 1.9.2022 <https://journal.fi/sla/article/view/1252>

Moilanen, T., Airaksinen, M. & Kangasniemi, M. (2019). Ankkuritoiminnan käsikirja: Moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämässä ja rikosten ennaltaehkäisemisessä. Sisäministeriö. Sisäministeriön julkaisuja 2019:16. Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-256-2>

Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. (2019). toim. Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Printon Trukikoda.

Niiranen, V. (2016). Uudistuvat verkostot ja yhteistyörakenteet johtamisessa. Teoksessa A. Syväjärvi & V. Pietiläinen (toim.) *Inhimillinen ja tehokas sosiaali- ja terveysjohtaminen*. (297–314). Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0344-0>

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisutyypiluokittelu. (2010). Käsikirja. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 6.2.2022 <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=73f8ab70-c5e9-49e2-ba13-54dc489d956a>

Osallisuutta edistävä hallintomalli tukee osallisuustyön johtamista. (2022). Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 30.6.2022 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/osallisuutta-edistava-hallintomalli-tukee-osallisuustyon-johtamista>

Patton, M. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Prisma. (2021). Transparent reporting of systematic reviews and meta-analyses. Viitattu 11.8.2022 <https://prisma-statement.org/>

Puustinen, A. (2017). Voiko verkostoa johtaa: tapaustutkimus sosiaali- ja terveydenhuollon yhteis-toiminta-alueen hallinnan yhteenkietoutuneesta luonteesta. Väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. (Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in social sciences and

business studies, ISSN 1798-5749; No 149). Kuopio: University of Eastern Finland. Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-2524-4>

Pärnä, K. (2012). Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina: lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja. Turun yliopisto. Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5086-7>

Ropo, A., Eriksson, M., Sauer, E., Lehtimäki, H., Keso, H., Pietiläinen, T. & Koivunen, N. (2005). Jaetun johtajuuden särmät. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Rousu, S. (2007). Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa. Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7174-2>

Schreier, M. (2012). Qualitative Content Analysis in Practice. Washington DC: Sage.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimusten arviointikriteeristöt (N.d). Hoitotyön tutkimussäätiö. Viitattu 9.3.2022 <https://www.hotus.fi/jbin-kriittisen-arvionnin-tarkistuslistat/>

Tutkimusten näytönaste (N.d). Hoitotyön tutkimussäätiö. Viitattu 9.3.2022 <https://www.hotus.fi/naytonasteen-maarittaminen/>

Van den Steene, H., van West, D., Peeraer, G. & Glazemakers, I. (2018). Professional's views on the development process of a structural collaboration between child and adolescent psychiatry and child welfare: an exploration through the lens of the life cycle model. *European Child & Adolescent Psychiatry* 27, 1539–1549. <https://doi.org/10.1007/s00787-018-1147-7>

Vuorenmaa, M. (2016). Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 1.3.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0019-7>

6 Toimijoiden osallisuus lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa (2. sykli)

Kirjallisuuskatsauksen tuloksia käsiteltiin opinnäytetyön ohjausryhmän, projektiryhmän ja työelämän opinnäytetyön ohjaajien kanssa. Tuloksia arvioitiin kehitettävän aiheen näkökulmasta niihin toimenpiteisiin, joilla kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaan on merkitystä monitoimijaisessa yhteiskehittämisessä. Kirjallisuuskatsauksen avulla tuotettiin tietoa siitä mitä tutkittua tietoa on olemassa tutkittavaan ilmiöön liittyen (Johansson ym. 2007, 3). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittämisessä huomioitiin kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaisia tekijöitä, jotka vahvistavat ja edistävät yhteiskehittämistä. Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli myös rajata ja tarkentaa opinnäytetyötä.

Toimintatutkimuksessa edellisen syklin johtopäätökset ohjaavat seuraavan syklin suunnitelman laadintaan. Kirjallisuuskatsauksen johtopäätöksistä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehitettäväksi teemaksi valittiin osallisuuden vahvistaminen. Osallisuus rajattiin eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Eri toimijoilla tarkoitetaan tässä yhteydessä niitä Kainuun soten ja kuntien sekä kolmannen sektorin toimijoita, jotka ovat laatimassa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden vahvistamisella edistetään myös osallistavaa verkostotyötä. Osallistavalla verkostotyöllä vahvistetaan sekä verkostoissa toimivien osallisuutta, että edistetään yhteisten tavoitteiden toteuttamista. Lisäksi verkostotyöllä edistetään osapuolten taustaorganisaatioiden välistä yhdyspintaa. (Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen – osallisuuden edistäminen 2022.) Toisen syklin **tarkoituksena oli selvittää eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinoja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa.**

6.1 Toimijoiden ja nuorten osallisuus (suunnittelu)

Lastensuojelulaki (L417/2007) edellyttää, että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laaditaan lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevien eri tahojen kanssa yhteistyönä. Suunnitelmaan sisältyy lasten ja nuorten hyvinvoinnin nykytilan kartoittamista eri toimijoiden toimintaympäristöstä sekä tutkittujen tietojen keräämistä alueelta. Nämä tekijät edellyttävät hyvinvointisuunnitelman laadintaprosessissa mukana olevien tahojen osallisuutta prosessissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön (2022) mukaan osallisuus merkitsee mukanaoloa, vaikuttamista sekä huolenpitoa ja yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä. Sosiaali- ja terveyspolitiikalla tuetaan eri-ikäisten lasten ja aikuisten osallisuutta ja ihmisarvoista elämää. Eri tutkimusten mukaan osallisuuden määritelmä on yhä varsin epämääräinen ja moniselkoinen, riippuen tutkittavana olevasta ilmiöstä. Osallisuus on osoittautunut vaikeasti määriteltäväksi käsitteeksi jopa siinä määrin, että monet ovat siitä luopuneet ja siirtyneet puhumaan osallistumisesta, vaikuttamisesta, kuulemisesta ja aktiivisesta kansalaisuudesta (Hanhivaara 2006, 1). Osallisuutta voidaan kuvata, että se on liittymistä (involvement), suhteissa olemista (relatedness), kuulumista (belonginess), yhteisyyttä (togetherness), yhteensopivuutta (coherence) ja mukaan ottamista (inclusion). Se on myös osallistumista (participation) ja siihen liittyen vaikuttamista (representation). Osallisuuteen kuuluu myös johtaminen. (Isola, Kaartinen, Leeman, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017.)

Alangon (2013) väitöskirjan mukaan osallistumisella tarkoitetaan sosiaalista toimintaa, jossa yksilö on muiden kanssa mukana. Osallisuutta kuvataan laajasti hyvinvoinnin eri osa-alueilla, mutta toimijuus usein jätetään kokonaisuudesta irralliseksi (Isola ym. 2017). Osallisuudessa tarvitaan myös toimijuutta. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa toteutetaan yhteistyössä ja yhdessä toimien eri osapuolten kanssa.

Yhteistoiminta on vaiheittain etenevä prosessi, johon kuuluu tutustuminen, ihmettely, luottamuksen rakentuminen, sanojen löytäminen, dialogi ja tulosten muotoileminen. Siihen kuuluu olennaisesti myös päälliköiden ja päättäjien osallistaminen, jotta yhteinen ymmärrys kehitettävään asiaan on kaikkien tiedossa (Isola ym. 2017). Järvensivun (2019) mukaan verkostotyön ytimessä ovat tunteminen, luottamus ja sitoutuminen. Mikäli toimijat eivät tunne toisiaan, yhteistyö on lähes mahdotonta. Vuorovaikutuksella moniammatillisessa työskentelyssä on keskeinen merkitys. Vuorovaikutus voidaan nähdä dialogisena kohtaamisena, johon liittyy yhteisen ymmärryksen rakentaminen (Mönkkönen, Leinonen, Arajärvi, Hovatta, Tusa & Salokangas 2019, 47). Voidaan todeta, että vaikuttavan vuorovaikutuksen kehittäminen on tärkeä tavoite moniammatillisessa työssä ja sitä voidaan edistää osallisuuden keinoin.

Stenvallin (2018) väitöskirjan mukaan osallistuminen on lasten oikeus osallistua sekä yhteiskunnan velvollisuus on järjestää osallistumisen mahdollisuuksia. Osallistumisen oikeutena on esimerkiksi osallistua omaan elämäänsä koskevien asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon (Alanko 2013, 56).

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Kirjallisuuskatsauksen tulosten perusteella hyvinvointisuunnitelman laadinnassa vahvistetaan osallisuutta. Osallisuutta on, kun toimijat tuntevat olevansa aktiivisia toimijoita, ei vain passiivisia vastaanottajia (Laakso & Äikää-Torkkeli 2006, 13). Osallisuus tässä yhteydessä on hyvinvoinnin investointia tulevaisuuteen, johon eri toimijat ja nuoret voivat vaikuttaa. Hyvinvointi on osallistumista, itsestä ja läheisistä välittämistä sekä ympäristöstä huolehtimista. Toimijoilla ja nuorilla on mahdollisuus osallistua oman yhteisönsä muovaamiseen. (Rouvinen-Wilenius & Ahokas 2016, 6.)

Nuorten osallisuutta voidaan tarkastella myös sosiaalisena osallisuutena. Siinä kohdentuu enemmänkin kokemuksellinen, tunneperäinen ilmiö yksilötasolla sekä tunne kuulumisesta johonkin yhteisöön tai yhteiskuntaan. Subjekttiivinen vaikutelma vaikutusmahdollisuuksista oman elämän kulkuun on tärkeä motivoiva tekijä osallisuudessa. Keino osallisuuden kokemuksellisuuden edistämiseksi on osallistuminen. (Leeman, Kuusio & Hämäläinen 2015, 1, 5.) Onkin tärkeää, että nuorten osallistamisen edistämistä voidaan yhdessä nuorten kanssa kehittää. Tämän opinnäytetyön yhteiskehittämisessä oli mukana nuoria, jotka ovat myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa koskevan toimenpideohjelman kohderyhmää. Tällöin on ollut mahdollista olla mukana toimenpiteiden suunnittelussa ja toimeenpanossa (Laakso & Äikää-Torkkeli 2006, 15).

Osallisuus itsessään ei ole keino, vaan tarvitaan toimivia välineitä sen toteuttamiseksi. Se auttaa näkemään mahdollisuuksia ja edistää luovuutta niiden löytämiseksi (Isola ym.2017). Osallisuuden keinot liittyvät paljolti siihen kontekstiin, jossa osallisuutta toteutetaan. Osallisuus voidaan jaotella sosiaali- ja terveystieteellisen tutkimuksen mukaan kolmeen eri osa-alueeseen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen – osallisuuden edistämisen (2022) mukaan osa-alueet ovat osallisuus omassa elämässä, osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sekä osallisuus yhteisestä hyvästä. Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa edellyttää, että toimintaa tai palvelua kehitetään yhdessä. Toiminta vahvistaa osallistujan vaikuttamismahdollisuuksia sekä ihminen pääsee osaksi yhteisöä.

Toisen syklin **tarkoituksena oli selvittää eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinoja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa**. Osallistaminen rajattiin opinnäytetyön projektiryhmässä oleviin toimijoihin, joita oli Kainuun sotelta, kunnista, järjestöistä, seurakunnalta sekä maakunnallisesta nuorisovaltuustosta. Eri toimijat edustivat Kainuun soten lapsiperheiden sosi-

aalipalveluita, kuntien sivistyspalveluja, järjestöjä, seurakuntia sekä maakunnallista nuorisovaltuustoa. Toisen syklin **kehittämiskysymyksenä oli miten eri toimijoiden ja nuorten osallisuus toteutuu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa?**

Eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinoja selvitettiin kahdessa eri työpajassa. Työpajoista toisessa aineiston keruumenetelmänä käytettiin tulevaisuuden muistelua ja toisessa 6.3.5-menetelmää. Tulevaisuuden muistelu työpajaan osallistui Kainuun soten hankeyhteistyössä olevia kuntien sivistystoimen johtajia sekä lasten ja nuorten sosiaali- ja terveyspalvelujen päälliköitä. Lisäksi työpajaan osallistui opinnäytetyön projektiryhmän toimijoita, jotka ovat lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintatyössä mukana. Työpajoihin ei päässyt nuorten edustajia mukaan, joten heille mahdollistettiin vastaaminen verkossa Padlet -pohjalle oman aikataulun mukaan tiettyyn päivään mennessä. Työpajassa oli mahdollista kerätä sekä hanketyön että opinnäytetyön projektiryhmän jäseniltä vastauksia kehittämiskysymykseen, joten oli perusteltua toteuttaa työpaja tässä yhteydessä.

Hanketyöhön osallistujat ovat keskeisiä lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimijoita. Yhteisten foorumien järjestäminen ja mahdollistaminen lisää dialogia moniammatillisessa yhteistyössä. Yksistään tämä ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan myönteistä asennetta yhteistyöhön, toisen työn arvostusta, avointa keskusteluilmapiiriä sekä riittävästi aikaa (Hujala, Taskinen, Oksman, Kuronen, Karttunen & Lammintakanen 2019, 592). Tulevaisuuden muistelu -menetelmädialogiin osallistui yhteensä kymmenen henkilöä kuntien sivistyspalveluista ja Kainuun sotelta. Työpajatilaisuus järjestettiin verkossa Teams – yhteistyötilassa.

6.3.5-menetelmän työpajaan kutsuttiin kuusi henkilöä, Kainuun soten lapsiperheiden terveydenhuoltopalveluista, lapsiperheiden sosiaalipalveluista, järjestötoimijoista sekä kunnan sivistyspalveluista. Kutsutuille lähetettiin sähköpostiviesti, jossa kerrottiin tilaisuuden tarkoitus sekä kysyttiin suostumus osallistumiseen. Kutsutuista viisi henkilöä osallistui työpajaan. Työtilanteen ja resurssivajeen vuoksi työpajoja järjestettiin yksi, mutta kutsutuissa huomioitiin eri toimijoiden taustaorganisaatio. Taustaorganisaatioiden edustajat valikoituivat yhteistyökumppanuuksien mukaan, jotka ovat mukana lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Osa toimijoista on mukana opinnäytetyön projektioorganisaatiossa ja osallisia lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintatyössä. Molempien ryhmien osallistujat olivat tietoisia tehtäväksi annosta työpajoissa ja osallistui vapaaehtoisesti työskentelyyn antaen suullisen lupauksen osallistumisesta. 6.3.5-menetelmä toteutettiin Teams -verkkotyötilassa.

6.2 Tulevaisuuden muistelu ja 6.3.5-menetelmä (toiminta)

Tulevaisuuden muistelu

Tulevaisuuden muistelu on ennakoitdialogi, jota käytetään sovitussa osallistavassa keskusteluti-laisuudessa (Arnkil, Eriksson & Arnkil 2000, 133). Se on yhteistyömenetelmä, joka soveltuu ver-kostomaiseen kehittämistyöhön (Järvensivu 2019, 151). Lisäksi se on menetelmä tilanteisiin, joissa haetaan muutosta johonkin toimintaan, mikä ei ole ollut toivotunlaista. Tulevaisuuden muistelua voidaan käyttää soveltaen työyhteisöjen kehittämisen työmenetelmänä (Hyvönen 2011, 33). Hyvän tulevaisuuden ideologiana on se, että tilanne valaisisi nykyhetkeä sen sijaan, että nykyhuolet varjostaisivat tulevaisuuden pohdintaa. Kuviteltu nykyhetki on asetettu tulevaisuu-teen, asianosaiset pohtivat ääneen tämännäköisiä ajatuksiaan, toiveitaan sekä huoliaan tulevai-suudesta. (Arnkil & Seikkula 2009, 70.) Kokko (2006) toteaa, että dialogisilla toimintakäytännöillä on tärkeä asema verkostotyössä, jossa puretaan asiakkaan ja ammattilaisten tai asiakkaiden kes-kinäisten verkostojen välisiä jännitteitä. Yhtä lailla moniammatillisessa verkostoyhteistyössä on sama hyöty kuin varsinaisissa tapauskohtaisissa asiakaspalaverissa. Tämän opinnäytetyön ta-voitteena oli kehittää Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehit-tämistä hyödyntäen. Kehittämistyötä toteutettiin monitoimijaisessa yhteistyössä. Tulevaisuuden muistelu sopii menetelmäksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaprosessissa mu-kana olevien tahojen dialogin edistämiseksi. Tapaamisessa jokainen saa vuorollaan esittää näke-myksiä toivottavasta tai onnistuneesta toiminnasta sekä tuoda esille huolia ja esittää ratkaisuja niiden poistamiseksi.

Työpajaan osallistujat saivat ennakkomateriaalin tutustuttavaksi ennen työskentelyä. Heille oli kerrottu työskentelyn tarkoitus ja tavoite sekä menetelmä, jota tullaan työpajassa käyttämään. Varsinainen tehtävänanto tapahtui työskentelyn alussa, jokainen osallistui vapaaehtoisesti työ-pajatyöskentelyyn antaen siihen suullisen suostumuksensa. Tehtäväksi antona oli kuvitella tilanne vuonna 2024, jolloin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivittäminen on ajankohtainen ja arvioidaan päätymässä olevan suunnitelman osallisuuden toteutumista. Jokainen sai tuoda esille näkemyksiä, kokemuksia siitä miten osallistuminen oli toteutunut oman taustaorganisaat-ion näkökulmasta (Kokko 2007; Arnkil, Eriksson & Arnkil 2000).

Työskentelyn aikana työryhmiä oli kaksi, joissa kummassakin viisi henkilöä. Yksi henkilö ryhmässä toimi kirjaajana, muut ryhmään kuuluvat henkilöt saivat vapaasti keskustella annetusta aiheesta.

Asiat kirjattiin Padlet -pohjalle, jolloin kaikki näkivät reaaliaikaisesti kirjatut kommentit. Padlet on digitaalinen virtuaaliseen, joka voidaan samanaikaisesti näyttää kaikille osallistujille ja johon jokainen voi kirjoittaa reaaliajassa (Omnia 2022). Opinnäytetyön tekijä toimi toisessa ryhmässä kirjaajana, jolloin oli mahdollisuus tehdä havaintoja, jotka kirjoitettiin havaintopäiväkirjaan. Toimintatutkimuksen luonteeseen liittyy havaintojen tekeminen ja se on myös yksi aineiston keruumenetelmä (Eskola & Suoranta 2014, 99–100). Tässä yhteydessä havaintojen tekeminen liittyi havaintoihin ryhmän vuorovaikutuksesta. Keskusteluissa nousi hyvin esille eri ammattilaisten näkökulmat ja organisaatio, jota edustaa. Myönteinen asenne oli merkillepantavaa. Näkökulma oli vahvasti resurssitarpeen lisäämisessä ja osallisuus nähdään tärkeänä. Yhteisen dialogin näkökulmasta syntyi oivallusta yhteiseen tekemiseen ja työskentelyyn yhtymäpinnoilla, joka edistää luottamuksen vahvistumista (Järvensivu 2019). Työpajan tunnelma oli avoin ja keskusteleva.

6.3.5-menetelmä

Toisen työpajan aineiston keräämisen menetelmänä sovellettiin 6.3.5-menetelmää. Se on menetelmä, jossa ideoidaan ratkaisuja ongelmiin organisoiduimmin. Menetelmästä voidaan käyttää myös nimeä aivokirjoitusmenetelmä tai aivoriihi (Staceymacnaught 2014). Se on hiljainen menetelmä, jossa jokainen osallistuja saa rauhassa kirjoittaa omia vastauksia kysytyyn asiaan. Menetelmän nimessä olevat numerot kuvaavat menetelmän idean. Numero kuusi kuvaa ryhmässä olevan henkilömäärän. Jokaiselle henkilölle jaetaan kolme paperia ja jokainen kirjoittaa kyseessä olevaan kysymykseen yhden vastauksen jokaiseen kolmeen paperiin. Tämän jälkeen papereita kiertetään seuraavalle henkilölle, joka puolestaan kirjoittaa omat vastauksensa samoihin paperiarkkeihin. Näin menetellään, kunnes paperit ovat kiertäneet viisi kertaa. Vastauksia on mahdollista saada yhteensä 108. (Staceymacnaught 2014.)

Tämän opinnäytetyön työpaja 6.3.5-menetelmällä toteutettiin Teams -verkkotyötilassa. Osallistujia oli viisi, yhden ollessa estynyt olemaan paikalla. Työpaja toteutettiin samojen periaatteiden mukaisesti, kuin fyysisesti läsnä ollessa, mutta käyttäen sähköisiä välineitä. Työpajassa käytettiin kameroita ja vastaukset kirjattiin Padletille. Aluksi käytiin läpi opinnäytetyön taustaa ja tämän tehtävän tarkoitus sekä ohjeistus työpajatyöskentelylle. Työpöydällä oli kolme linkkiä, joissa jokaisessa viisi Padlet pohjan taulua, jotka oli numeroitu työskentelyn helpottamiseksi. Jokaiselle osallistujalle oli kolme taulua. Jokainen osallistuja kirjasi oman vastauksensa yhteen tauluun. Taulut vastasivat paperia, johon vastaukset koottiin. Padletit näkyivät kaikille osallistujille ja jokainen pystyi seuraamaan numeroiden perusteella, mihin tauluun ovat vastanneet. Opinnäytetyön tekijä

ja muut osallistujat eivät nähneet, kuka vastaajista vastasi mihinkin tauluun, joten vastaajien anonyymiteetti säilyi.

Työpajojen aineiston sisällönanalyysi

Työpajojen tulevaisuuden muistelu ja 6.3.5-menetelmällä kerätty aineisto käsiteltiin induktiivisen eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaan. Sisällönanalyysi on aineistojen perusanalyysimenetelmä, jota käytetään useissa laadullisen tutkimuksen lähestymistavoissa (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 165). Aineiston keräämisessä käytettiin kahta eri menetelmää luotettavuuden lisäämiseksi. Tutkimuksessa luotettavuutta voidaan pyrkiä lisäämään triangulaatiolla, joka tarkoittaa erilaisten menetelmien, tietolähteiden tai teorioiden yhdistämistä (Kankkunen & Vehviläinen – Julkunen 2013, 75). Triangulaatiossa yleisesti erotetaan neljä eri päätyyppiä ja tämän aineiston käsittelyssä sovellettiin metodologista triangulaatiota (Aaltio & Puusa 2020). Metodologinen triangulaatio tarkoittaa useamman kuin yhden tutkimusmenetelmän käyttöä yhden ilmiön tutkimisessa, tuloksia käytetään samanaikaisesti ja ne yhdistetään tutkimuksen lopussa (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 75; Aaltio & Puusa 2020).

Aineiston keräämisen molemmissa työpajoissa käytettiin samaa kehittämiskysymystä, joten oli perusteltua, että kerätty aineisto koottiin samaan sisällönanalyysiin samanaikaisesti käytettäväksi. Kerätty aineisto luettiin useita kertoja läpi sisällön kokonaisuuden hahmottamiseksi. Analyysiyksiköksi valittiin lause tai sana, jotka vastasivat kehittämiskysymykseen. Tämän jälkeen aineistosta alleviivattiin ja numeroitiin kehittämiskysymykseen liittyvät ilmaisut. Alkuperäiset ilmaisut kirjattiin numerojärjestyksessä luetteloksi taulukkoon (taulukko 5). Ilmauksia kertyi kuusikymmentäviisi (65), jotka koottiin taulukkoon pelkistettyinä ilmauksina numerojärjestyksessä aineiston ryhmittelyä varten (Kyngäs & Vanhanen 1999).

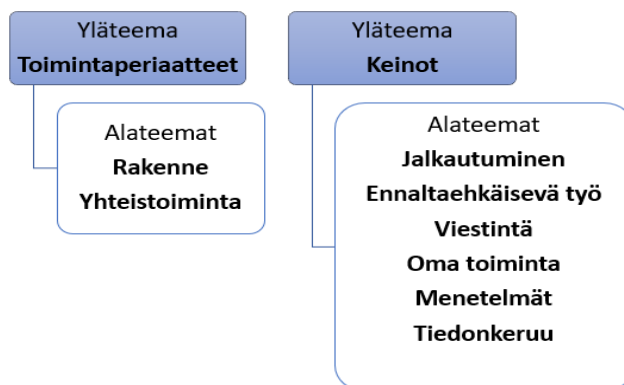
Taulukko 5. Esimerkki aineiston sisällönanalyysi

TULEVAISUUDEN MUISTELU			
6.3.5-MENETELMÄ			
Miten eri toimijoiden ja nuorten osallisuus toteutuu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa?			
ALKUPERÄISET ILMAISUT	PELKISTETYT ILMAISUT	ALATEEMAT	YLÄTEEMAT
<ol style="list-style-type: none"> Matalan kynnyksen palveluiden ja toimenpiteiden rakenne Kouluilla olisi soten ammattilaisten mahdollista kertoa eri palveluista ja toimenpiteistä Panostettu resursseihin On yhteinen visio Osallisuus on huomioitu Yhteinen tekeminen Lapsen ja nuoren osallisuus itseään koskeissa asioissa Lisätään kouluiltoa Oppilaitoksissa on osallistumisen foorumit Yhteisöllisissä ryhmissä huoltajien, lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen Kasvatustehtävän tunnistaminen yhdessä kaikkien osallisten kesken Hankerahoituksen suuntaaminen lasten ja nuorten palveluihin Lasten ja nuorten peruspalvelujen sekä ennaltaehkäisevän toiminnan vahvistaminen Toiminnan painopiste ennaltaehkäisevään työhön Oma toiminta aktiivinen yhtymäpinnoilla Viestiminen asiasta omista lähiverkostoissa Oikeat osaajat oikeaan aikaan oikeassa paikassa Perhe, lapsi tai nuori oman asiansa paras asiantuntija Lapsivaikutuksen arvioinnin käyttöönotto, olisiko tästä koko Kainuun osalle toimenpiteitä Maakunnallinen nuorisovaltuuston edustus on ollut mukana 	<ol style="list-style-type: none"> Palveluiden ja toimenpiteiden rakenne Kouluille soten ammattilaiset Resurssit Yhteinen visio Osallisuus huomioitu Yhteinen tekeminen Lasten ja nuorten osallisuus itseään koskeissa asioissa Kouluiltoa Osallistumisen foorumit Yhteisölliset ryhmät Kasvatustehtävän tunnistaminen yhdessä Hankerahoitus lasten ja nuorten palveluihin Peruspalvelut ja ennaltaehkäisevä toiminta Ennaltaehkäisevä työ Oma toiminta aktiivinen Viestintä lähiverkostoissa Oikeat osaajat Oman asian asiantuntija Lapsivaikutuksen arviointi Maakunnallinen nuorisovaltuusto Ennaltaehkäisevä työ Harrasteryhmät Osallisuuden mahdollistaminen sosiaalisessa mediassa Monen toimijan yhteistyö Hyödynnetään eri toimijoita Yhteistyö Osallisuuteen uusia malleja Tietojen tiedonkeruu Eri ammattiryhmien ja järjestöjen yhteistyö Kehittämällä järjestäminen Työaikajärjestelmien muuttaminen Kehittämistyötä kouluilla Tiedonkeruussa eri toimijoita Tukioppilaitten hyödyntäminen Vapaa ajanviettopaikat Ennaltaehkäisevää toimintaa 	<ol style="list-style-type: none"> Rakenne 1,3, 4, 12, 17, 19, 31, 42, 44, 45, 46, 51,52, 53, 55, 56 Jalkautuminen 2, 5, 7, 64 Yhteistoiminta 6, 8, 9, 10, 11, 20, 24, 25,26, 29, 30, 32, 34, 39, 41, 43, 47, 48, Ennaltaehkäisevä työ 13, 14, 21, 22, 35, 36, 54, 40 Viestintä 16, 23, 49, 50, 58, 59, 60, 61, 62 Oma toiminta 15, 18, 57, Menetelmät 27, 37, 38 Tiedonkeruu 28, 33, 63, 65 	<ol style="list-style-type: none"> Toimintaperiaatteet A, C Keinot B, D, E, F, G, H

Aineiston ryhmittelyssä yhdistettiin pelkistetyistä ilmaisuista ne asiat, jotka kuuluivat yhteen sekä samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistettiin samaan alateemaan. Alateemalle annettiin sen sisältöä kuvaava nimi. Analyysiä jatkettiin abstrahointiin eli käsitteellistämiseen, jossa samansisältöiset alateemat yhdistettiin toisiinsa muodostaen niistä yläteemat. Yläteemat nimettiin niin, mikä kuvaa hyvin sen sisältöä eli niitä alateemoja, joista se on muodostettu. (Kyngäs & Vanhanen 1999; Tuomi & Sarajarvi 2009.) Käsitteellistämistä jatkettiin niin kauan, kun se oli sisällön kanalta mahdollista.

6.3 Osallisuuden toimintaperiaatteet ja keinot (havainnointi)

Toisen syklin kehittämiskysymyksenä oli, miten eri toimijoiden ja nuorten osallisuus toteutuu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Työpajoissa kerätyn aineiston tuloksena muodostui kaksi yläteemaa **toimintaperiaatteet** ja **keinot**. Toimintaperiaatteet sisältävät alateemat rakenne ja yhteistoiminta. Keinot sisältävät alateemat jalkautuminen, ennaltaehkäisevä työ, viestintä, oma toiminta, menetelmät ja tiedonkeruu (kuvio 6).

Kuvio 6. Osallisuuden ylä- ja alateemat

Tulosten mukaan osallisuus toteutuu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa **rakenteen** avulla. Se sisältää näkökulman matalan kynnyksen palveluiden toimenpiteistä, joilla voidaan vaikuttaa osallisuuteen. Matalan kynnyksen palveluissa on mahdollista kerätä tietoa palveluiden käyttäjiltä, eli perheiltä ja nuorilta. Resurssien tärkeyttä tuotiin myös esille, jotta osallisuutta on mahdollista toteuttaa. Osallisuudessa yhteisellä visiolla on merkitystä, jotta kaikilla on

ymmärrys siitä mihin pyritään. Tarvitaan osaamista sekä osallistamisen vastuut ja työnjakoa eri toimijoiden kesken. Osallistaminen oikeassa vaiheessa valmistelutyötä on merkityksellistä.

Yhteistoiminta on edellytys osallisuuden edistämiseksi. Se ilmenee yhteisenä tekemisenä, yhteistyönä sekä on mahdollista hyödyntää eri toimijoita. Nuorten osalta yhteistoiminnalla lisätään myös kasvatustehtävän tunnistamista yhdessä sekä voidaan tuottaa nuorille kouluiltoa. Yhteistoiminnalla edistetään osallisuutta järjestämällä osallistumisen foorumeita, yhteisöllisiä ryhmiä, kehittämisltoja sekä hyödynnetään tukioppilas toimintaa ja järjestetään tekemistä välitunneille.

Osallistamisen keinoina tulosten mukaan voidaan käyttää jalkautumista, ennaltaehkäisevää työtä, viestintää, omaa toimintaa, menetelmiä ja tiedonkeruuta. **Jalkautuminen** tarkoittaa tässä yhteydessä eri toimijoiden jalkautumista nuorten arkiympäristöihin esimerkiksi kouluille. On tärkeää, että nuoria kuullaan ja on mahdollisuus osallistua vaikuttamaan itseään koskevissa asioissa. **Ennaltaehkäisevän työn** näkökulmana voidaan osallisuutta lisätä tuomalla asiat lähemmäksi nuorten arkea sekä kehittää kouluympäristöjä osallisuutta vahvistaviksi. **Viestintä** voi olla myös osallisuuden keino. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta toteutuu yhteistyönä ja toimijoita on paljon. Viestinnän avulla asioista tiedotetaan ja osallisuutta mahdollistetaan sosiaalisessa mediassa. Vaikuttamismahdollisuuksista kertominen laajasti tarvitsee viestintää sekä osallisuuden vaikutukset täytyy tuoda esille ja kertoa niistä.

Osallisuuden vahvistamisessa **oman toiminnan** merkitys on hyvä tunnistaa. Omalla toiminnalla tässä yhteydessä tarkoitetaan omaa yksilöllistä aktiivisuutta osallisuuden vahvistamiseksi. Mitä itse on valmis tekemään, jotta osallisuus mahdollistuu. Tulosten mukaan omalla toiminnalla on merkitystä osallisuuden vahvistamisessa. Eri toimijoiden oma toiminta yhtymäpinnoilla sekä nuorten itselleen kokemat tärkeät asiat, on hyvä saada näkyviin. Jokainen toimii oman asiansa asiantuntijan eri ryhmissä ja kokoonpanoissa. Hyväksi koetut **menetelmät** koetaan tarpeellisina osallisuuden toteuttamisen keinoina. **Tiedonkeruuta** voidaan käyttää osallistamisen keinona ja siinä voidaan hyödyntää eri toimijoita. Tietoa tarvitaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa laajasti eri toimijoilta, esimerkiksi erilaisia kyselyitä voidaan hyödyntää tiedonkeruussa.

6.4 Johtopäätökset (reflektointi)

Toisen syklin tarkoituksena oli selvittää eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinoja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta on vaiheittain etenevä prosessi. Suunnitelman laadinnan velvoite tulee lastensuojelulaista (L417/2007). Lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (L 1287/2013) on velvoitteita kirjata lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan osio oppilas- ja opiskeluhuollon järjestämisestä kunnissa sekä kuvaus monialaisen yhteistyön toteutumisesta. Suomen kuntaliitto (Rousu 2009) on tehnyt suunnitelman laatimiseksi kunnille oppaan, jossa kuvataan laadinnan eri vaiheet. Kaikissa edellä mainituissa laissa sekä oppaassa korostetaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimista yhteistyössä laajasti eri toimijoiden kanssa. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli. Yhteiskehittämistä on toteutettu yhteistyössä eri toimijoiden ja nuorten kanssa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen liittyen uudet hyvinvointialueet ovat aloittamassa toimintaansa vuoden 2023 alusta. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallissa huomioidaan hyvinvointialueiden päätöksentekoprosessi, joka liittyy myös kuntien vuosikierron mukaiseen toimintaan. Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyössä painopiste on terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. (Sote-uudistus 2022.) Näin ollen on perusteltua, että Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta on linjassa kuntien toteuttaman toiminnan ja päätöksenteon kanssa.

Aineisto kerättiin Kainuun soten, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoilta sekä nuorilta, jotka ovat laatimassa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Moniammatillisuudessa työn tulokset ovat riippuvaisia siitä, miten yhteistyöhön sitoudutaan (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019, 9). Kerätyn aineiston tulosten mukaan osallisuudella voidaan edistää yhteistyötä. Yhteistyön edistämiseksi on merkityksellistä, että mallilla on yhteisesti sovitut toimintaperiaatteet ja keinot sen toteuttamiseksi. Toimintaperiaatteet sisältävät yhteistoimintaa, joka voidaan tässä yhteydessä määritellä monitoimijaisuutena. Mönkkönen ja Kekoni (2020) toteavat, että ammattikäytännöissä sekä lainsäädännössä monitoimijaisuutta on kuvattu moniammatillisuuden, monitieteisyyden tai monialaisuuden käsitteillä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin yh-

teistyön toteuttamiseksi tarvitaan sekä eriytyneitä että jaettua työtä. Yhteistyön määrällä ja vuorovaikutuksen tavalla on merkitystä siihen, millaiseksi monitoimijainen yhteistyö kehittyy (Mönkkönen & Kekoni 2020; Järvensivu 2019).

Toisen syklin tarkoitus oli selvittää eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinoja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Osallisuus rakentuu kuulumisesta yhteisöön, osallistumisesta yhteisön toimintaan ja kokemuksesta yhteisöön kuulumisesta (Kirvesniemi & Poikolainen 2017). Osallisuus itsessään ei ole keino, vaan tarvitaan välineitä tai menetelmiä sen toteuttamiseksi. Yhteiskehittäminen ammattilaisten ja asiakkaiden kanssa ei aina ole nopeaa ja helppoa. Osallisuuden keinoja ja menetelmiä on paljon erilaisia, mutta yksistään ne ei riitä vaan yhteiskehittäminen toteutuu, mikäli ammattilaiset ja asiakkaat ovat tasavertaisina mukana kehitettävän toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa tai arvioinnissa. (Isola ym. 2007).

Oman toiminnan merkityksen oivaltamisesta osallisuudessa on tärkeää. Sillä on merkitystä yhteistyöhön sitoutumisessa sekä motivaatiossa yhteistä toimintaa kohtaan. Oma organisaatio voi joko vahvistaa tai heikentää toimintaa vallitsevalla toimintakulttuurillaan. Organisaatiossa rohkeutta vahvistamalla voidaan tukea yksilötasolla toimijuutta, joka on lopulta tekoja. Se näkyy vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä. (Rinne 2021, 42.) Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnan osallisuutta voidaan toteuttaa ennaltaehkäisevästi nuorten omissa toimintaympäristöissä, esimerkiksi kouluilla tai harrastuksissa. Mönkkönen ym. (2019) toteavat, että osallisuus on myös toimijuutta ja toimijuus muokkaa sosiaalista osallisuutta. Sosiaalisella osallisuudella on tärkeä merkitys nuorten tekemiin valintoihin ja siihen, miten osallisuus muokkaa niitä.

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnan kehitettävä malli mukailaan kuntaliiton laadintaprosessin eri vaiheille, jossa edistetään eri toimijoiden ja nuorten osallisuutta. Eri toimijoilta ja nuorilta kerätyssä aineistossa nousi esille näkemys osallistamisen oikea-aikaisuudesta suunnitelman laatimisprosessin aikana (Osallistumisen ohjelma hyvinvointialueella 2022). Hyvinvointisuunnitelman laatimisprosessi on pitkä prosessi, jonka työstämiseen tarvitaan aikaa. Lastensuojelulain (L417/2007)) mukaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittava valtuustokausittain ja valtuustokauden pituus on neljä vuotta. Hyvinvointisuunnitelman laadinta sisältää eri vaiheita, jotka täytyy ottaa huomioon laadintatyön aikana. Toisessa syklissä selvitettiin eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinoja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Tulosten mukaan osallisuuden keinoina käytetään jalkautumista, ennaltaehkäisevää työtä,

viestintää, omaa toimintaa, menetelmiä ja tiedonkeruuta. Osallisuuden keinot mukaillaan Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnan eri vaiheille.

Kolmannessa syklissä kuvataan hyvinvointisuunnitelman laatiminen, yhdistäen malliin toisen syklin tulokset osallisuuden keinoista. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta vuosille 2022–2025 toteutettiin opinnäyteyön kehittämistyön aikana. Hyvinvointisuunnitelman laadinnassa oli ensimmäistä kertaa mukana nuoria ja nuorten osallisuuden vahvistaminen suunnitelman laadinnassa on merkityksellistä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnan pilotointina toteutettiin nuorten osallistaminen koululla Vaikuta -päivässä, joka kuvataan kolmannessa syklissä.

6.5 Lähteet

Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus Oy. <https://kamk.finna.fi/Record/kamk.99593384806247>

Alanko, A. (2013). Osallisuusryhmä demokratiakasvatuksen tilana: tapaustutkimus lasten ja nuorten osallisuusryhmien toiminnasta Oulussa. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/urn:isbn:9789526203072>

Arnkil, T.E., Erikson, E. & Arnkil, R. (2000). Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Sektorikeskeisyydestä ja projektien kaaoksesta joustavaan verkostointiin. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 253. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Arnkil, T.E. & Seikkula, J. (2009). Dialoginen verkostotyö. Esa Print Oy. Viitattu 1.8.2022 <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205084999>

Eskola, J. & Suoranta, J. (2014). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hanhivaara, P. (2006). Maailmaa syleilevä osallisuus: osallisuuden suhde kouluun. Nuorisotutkimus 24(3), 1–10. Viitattu 1.8.2022 <https://docplayer.fi/18279467-Pirjo-hanhivaara-km-julkaistu-nuorisotutkimus-2006-3-osako-osallistava-koulu-hanke-humanistinen-ammattikorkeakoulu-pirjo-hanhivaara-humak.html>

Hujala, A., Taskinen, H., Oksman, E., Kuronen, R., Karttunen, A. & Lammintakanen, J. (2019). Soteammattilaisten monialainen yhteistyö. Paljon palveluja tarvitsevat asiakkaat etusijalle. Yhteiskuntapolitiikka 84, 5–6. Viitattu 11.4.2022 <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019112744444>

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen - Osallisuuden edistäminen. (2022). Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 11.4.2022 <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>

Hyvönen, M. (2011). Yhdessä näkeminen tulevaisuuden muistelun avulla: tutkimus dialogisten menetelmien käytöstä työyhteisöjen kehittämisessä. Pro gradu. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 11.4.2022 <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20110384>

- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leeman, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpäpaperi 33/2017. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 11.4.2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (2007). toim. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja A:51/2007: Digipaino Turun yliopisto.
- Järvensivu, T. (2019). Verkostojen johtaminen – Opi ja etene yhdessä. Helsinki: Books on Demand.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen- Julkunen, K. (2013). Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kirvesniemi, T. & Poikolainen, J. (2017). Hyppy uudelle levelille. Pelillisuus ja palvelumuotoilu nuorten osallisuuden tukemisessa. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakausikirja 18(0), 101–112.
- Kokko, R-L. (2007). Tulevaisuuden muistelu – palaveri – toiveikkuutta tuottava yhteistyömenetelmä. Yhteiskuntapolitiikka 2(2), 166–174. Viitattu 13.4.2022 <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117334>
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. (1999), Sisällön analyysi. Hoitotiede 11(1), 3–11.
- L 417/2007. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>
- L 1287/2013. Oppilas ja opiskelijahuoltolaki 30.12.2013/1287. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287#L2P13-2>
- Laakso, T. & Äikää-Torkkeli, S. (2006). toim. Osallisuudella onnistumiseen – loppuraportti Nuorten osallisuushankkeesta Loimaan seutukunnassa. Turun ammattikorkeakoulu.
- Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R- M. (2015). Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 11.4.2022 www.thl.fi/sokra.
- Mönkkönen, K. & Kekoni, T. (2020). Monitoimijaisuus työntekijän voimavarana ja haasteena. Teoksessa A. Hujala & H. Taskinen (toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. (215–240). Tampere: Tampere University Press. Viitattu 12.4.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-022-9>

Mönkkönen, K., Leinonen, L., Arajärvi, M., Hovatta, A-E., Tusa, N. & Salokangas, K. (2019). Teoksessa K. Mönkkönen, T. Kekoni & A. Pehkonen (toim.) Moniammatillinen yhteistyö – Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Omnia. (2022). Padlet. Viitattu 20.7.2022 <https://oppiva.omnia.fi/padlet/>

Osallisuuden edistäminen. (2022). Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 6.8.2022 <https://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>

Rinne, N. (2021). Rohkea organisaatio. Helsinki: Alma Talent. <https://kamk.finna.fi/Record/kamk.99585181006247>

Rouvinen-Wilenius, Päivi & Ahokas, Jussi. (2016). Hyvinvointi-investoinnit osallisuuteen hyvinvointiyhteiskunnan rakennuspuina. Futura 35(1), 5–17.

Rousu, S. (2009). Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa: opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Kuntaliitto. Viitattu 9.3.2022 <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p080417122958A.pdf>

Staceymacnaught. (2014). 635 Brainwriting for content marketing ideals generation. Viitattu 17.8.2022 <https://www.staceymacnaught.co.uk/635-brainwriting-method/>

Stenvall, E. (2018). Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 9.8.2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0820-9>

Sote-uudistus. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistus. (2022). Viitattu 9.8.2022 <https://soteuudistus.fi/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

7 Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli (3. sykli)

Toisen syklin johtopäätöksenä vahvistui lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kuvaaminen laadintaprosessin eri vaiheille mukailen Suomen kuntaliiton (Rousu 2009) laatimaa ohjeistusta kunnille (kuvio 7). Oppaassa korostetaan laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, mutta miten se tulisi tehdä, siihen ohjeistusta ei ole. Opas on laadittu huomioiden lainvelvoite, joten on perusteltua käyttää ohjeistuksen eri vaiheita tämän opinnäytetyön kehittämistehtävässä. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa.

Kuvio 7. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman valmistelun vaiheet (mukailtu Rousu 2009)

Kolmannen syklin **tarkoituksena oli kuvata Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli ja malliin liittyvät osallisuuden keinot**. Mallissa vahvistetaan eri toimijoiden ja nuorten osallisuutta monialaisessa yhteistyössä. Toisen syklin kerätyn aineiston tuloksena muodostui eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinot. Aineisto kerättiin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintatyössä mukana olevilta toimijoilta. Saatuja tuloksia reflektoidiin aikaisempiin tutkimuksiin ja aineistoihin, jotka tukevat osallisuuden keinoja. Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen tulokset ilmiön aikaisemmista tutkimuksista tukevat osallisuuden keinoja, joilla edistetään yhteiskehittämistä. Mönkkönen, Kekoni ja Pehkonen (2019) toteavat, että osallisuus vahvistaa toimijuutta. Osallisuudesta huolehtiminen on sisällytetty politiikan ohjelmiin ja etenkin nuorten osallistumista ja vaikuttamismahdollisuuksia halutaan edistää (Kirvesniemi & Poikolainen 2017). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin osallisuuden keinot perustuvat tutkittuun tietoon.

7.1 Hyvinvointisuunnitelman laatiminen ja kuvaus (suunnittelu)

Hyvinvointisuunnitelman laatiminen on jo itsessään yhteistyöprosessi. Yhteistyö ei kuitenkaan synny itsestään vaan sille on oltava yhteistyötarve ja yhteistyötahto sekä luottamusta edistävä ilmapiiri (Pärnä 2012; Järvensivu 2019). Rajojen ylittäminen ja yhteinen työ ovat moniammatillisen tai monitoimijaisen yhteistyön ytimessä. Asiantuntijuus muodostuu ammattilaisten välisissä suhteissa (Pärnä 2012). Saikku (2018) kuvaa väitöskirjassaan moniammatillisuutta eri ammattiryhmien välisenä yhteistyönä ja työ lähestyy aihetta professioista käsin. Monialaista yhteistyötä puolestaan voidaan jäsentää erilaisten ulottuvuuksien kautta: monitasoisuus kuvastaa kansallisen, alueellisen, paikallisen tason eri rajoja ja niiden toiminnan yhteensovittamista. Monitoimijuudessa ilmenee julkisen sektorin ja muiden toimijoiden, kuten yritysten, kolmannen sektorin ja asiakkaiden väliset rajat.

Sanoitetaan monitoimijuutta -moniammatillisuus, monialaisuus ja monitoimijuus toimialojen diskurssien pyörteessä (2022) mukaan monitoimijuus on määritelty kehittämissuhteisöissä julkisen, yksityisen, kolmannen sektorin sekä kansalaisten yhteisenä toimintana. Monialainen yhteistyö on lähikäsite monitoimijuudelle. Erona monitoimijuudessa ja monialaisuudessa on se, että monitoimijuudessa edustettuina on ammattialojen lisäksi kolmas sektori ja kansalaiset. (Laurila 2020.) Monitoimijaisesta kehittämissuhteisöstä voidaan puhua silloin, kun julkinen, yksityinen, kolmas sektori tuottaa yhteistoimintaa, jonka seurauksena syntyy jotain uutta. Monitoimijuudella tarkoitetaan tällöin työskentelyä, jossa kaikkien osapuolten tieto, valta ja osallisuus toteutuu tasavertaisina. (Koivisto 2022.) Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa on kyse tavoitteellisesta yhteistoiminnasta ja sitä toteutetaan monitoimijaisesti. On merkityksellistä, että suunnitelman laatimisessa on ammattilaisten ja kolmannen sektorin lisäksi myös kuntalaisia ja tässä yhteydessä nuoria. Hyvinvointisuunnitelman laadinta edellyttää yhteisen tietämyksen luomista yhdessä ja se mahdollistuu monitoimijaisesti, kun kaikki osapuolet ovat osallisia suunnitelman laatimisessa.

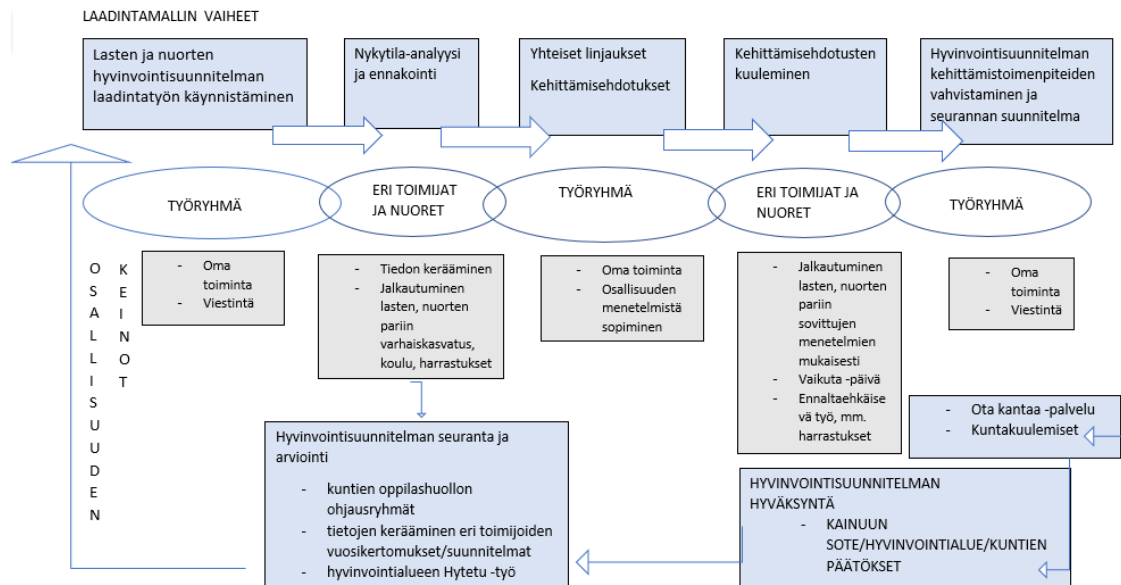
Kolmannen syklin kehittämiskysymyksenä oli, **miten eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden keinot liittyvät Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmamallin eri vaiheisiin?** Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli sisältää eri vaiheita, joissa monialainen yhteistyö mahdollistuu osin kunkin toimijan omana työnä, että yhteistyönä prosessin eri vaiheissa.

Yhteistyössä kohtaa poikkitieteellisyys ja on tärkeää oppia arvostamaan muita aloja ja niissä tarvittavia taitoja. Toisten alojen arvostus kasvaa, kun niistä saa enemmän tietoa ja erityisvaatimukset tulevat esille. (Leiviskä 2001.)

Opinnäytetyön toisessa syklissä selvitettiin eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden toteutumista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Kerätyn aineiston tulosten mukaan osallisuuden keinoja on erilaisia ja eri tilanteisiin soveltuvia. Osallisuuden mahdollistamiseksi tarkoitettuja toimintamalleja on olemassa runsaasti ja niitä voidaan soveltaa moninaisesti räätälöimällä niitä erilaisiin tarkoituksiin ja ympäristöihin sopiviksi (Koivisto, Isola & Lyytikäinen 2018, 21). Hyvinvointisuunnitelman laadintamallin eri vaiheissa voidaan käyttää tilanteeseen sopivia osallisuuden menetelmiä (Osallisuuden ohjelma hyvinvointialueella 2022). Osallisuuden keinot on liitetty eri vaiheissa toteutettavaksi toiminnaksi, joiden kautta varmistetaan mahdollisimman kattava osallisuus hyvinvointisuunnitelman laadinnassa.

Hyvinvointisuunnitelman laatiminen aloitetaan valmistelun käynnistämällä, joka on mallin ensimmäinen vaihe (kuvio 8). Suunnitelman laadintatyölle on varattava riittävästi aikaa ja se on aloitettava valtuustokauden viimeisen toimintavuoden aikana. Uuden valtuustokauden aloittaessa toimintansa, kuntien ja kuntayhtymän valtuusto sekä ensi vuoden alusta alkaen hyvinvointialueen valtuusto hyväksyy lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kaudelleen (Rousu 2009). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman valmistelun käynnistämisen vastuu on Kainuun soten hyvinvointipalvelujen tulosaluejohtajalla. Hyvinvointisuunnitelman laadinnan velvoite tulee lastensuojelulaista (L417/2007). Lastensuojelulain alaista toimintaa Kainuun sotessa toteuttaa lapsiperheiden sosiaalipalvelut ja palvelu on hyvinvointipalvelujen tulosaluejohtajan toimivaltaan kuuluvaa toimintaa (Kainuun soten organisaatio 1.1.2021 alkaen, 2022). Vastuu hyvinvointisuunnitelman laadintatyön aloittamisesta määräytyy tämän perusteen mukaisesti.

Kainuun hyvinvointialueen valmistelussa sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatiota uudistetaan ensi vuoden alusta alkaen, joten lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman käynnistämisen vastuutaho voi muuttua ja uudistua. Sote 100 -lakipaketin yhteydessä lastensuojelulain (L417/2007) 12§ pykälää koskien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaan on tulossa uudistuksia (Lainsäädäntö 2022). Lainmuutokset koskevat suunnitelman laadintaa tulevilla hyvinvointialueilla. Lakipykälän sisältöä ei ole vielä vahvistettu tämän opinnäytetyön kehittämisen aikana, joten siltä osin tietoja ei ole voitu ottaa käyttöön tässä opinnäytetyössä.

Kuvio 8. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli ja eri vaiheiden osallisuus

Suunnitelman valmistelu käynnistyy siihen perustetussa työryhmässä. Työryhmän asiantuntijat kutsutaan laajasti mukaan Kainuun alueen lasten, nuorten ja perheiden parissa työskentelevistä soten, kuntien, seurakuntien, järjestöjen ammattilaisista sekä nuorisovaltuuston edustajista. Tämän opinnäytetyön kehittämisessä oli mukana ammattilaisia ja nuoria tehtävän rajaukseen perustuen. Työryhmään on mahdollista kutsua myös muita asiantuntijoita tai esimerkiksi lasten ja nuorten vanhempia tarpeen ja tilanteen mukaan. Työryhmän tehtävänä on laatia työsuunnitelma ja aikataulu Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma laadintamallin mukaisesti. Työryhmälle valitaan puheenjohtaja, sihteeri sekä sovitaan työnjako, tehtävät, vastuut sekä laaditaan viestintäsuunnitelma. Suunnitelman laadinta vastaa projektia, joten edellä mainitut tehtävät vahvistavat yhteistyötä. Ruuska (2007 19,21) määrittelee projektin joukoksi ihmisiä ja muita resursseja, jotka ovat tilapäisesti yhdessä suorittaakseen tiettyä tehtävää. Sillä on tietty tehtävä, resurssit ja aikataulu. Osallisuus työryhmässä perustuu oman toiminnan aktiivisuuteen sekä viestintään. Työryhmän tehtävänä on koota tietoja yhteen sekä koordinoida osallisuuden toteutumista Kainuun alueella hyvinvointisuunnitelman laadintamallin eri vaiheiden mukaisesti.

Monitoimijaisen yhteistyön johtaminen Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallissa on tärkeä ja keskeinen tehtävä. Suunnitelman valmistelutyön käynnistää Kainuun soten hyvinvointipalvelujen tulosaluejohtaja, ensi vuoden alusta hyvinvointialueen organisaatiomallin mukaisesti vastaavan palvelualueen toimialajohtaja tai vastaava. Hyvinvointisuunnitelman laadintaan perustetussa työryhmässä sovitaan myös johtamiseen liittyvistä vastuista. Johtajuus edellyttää toimijuutta ja verkostotyössä se jakaantuu. Rakenteellisia ulottuvuuksia voi johtaa, mutta verkoston toimijoiden suhteiden yhteen kietoutumista ei. (Puustinen 2017, 153.)

Toinen vaihe sisältää toimintaympäristöanalyysin ja ennakointia tulevaan (kuviokuva 8). Nykytilaa arvioidaan tutkimuksiin ja tietoon perustuen. Lisäksi arvioidaan lasten ja nuorten palveluja tulevaisuuden muutostarpeisiin peilaten. Lastensuojelulaki (L417/2007) määrittelee hyvinvointisuunnitelman sisällön, josta yksi osa on toimintaympäristöanalyysi. Lain tarkoituksena *”on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laissa määritellään lastensuojelu laajasti: lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvillä toimilla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta ja ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä tai pahenemista. Tärkeä tehtävä ehkäisevän työn toteuttamisessa on neuvolalla, päivähoitolla ja koululla.”* (Lastensuojelun käsikirja 2022.) Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnan toimintaympäristöanalyysi perustuu lastensuojelun tarpeiden tunnistamiseen, siihen varattaviin voimavaroihin ja palvelujärjestelmään. Tämän perusteella myös hyvinvointisuunnitelmassa huomioidaan laajasti lasten ja nuorten toimintaympäristöt ja ehkäisevä työ. Hyvinvointisuunnitelman laadintatyön kehittämisessä oli mukana järjestöjen ja seurakuntien edustajia. Tämä voimavara monitoimijaisessa yhteistyössä on merkittävä, sillä tietojen kerääminen matalan kynnyksen ennaltaehkäisevissä palveluissa tai harrastuksissa mahdollistuu.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma valmistellaan valtuustokausittain, joten tietoja kerätään koko Kainuun alueelta. Kainuussa on kahdeksan kuntaa, joissa lasten ja nuorten määrä vaihtelee. Kaikissa kunnissa on kouluja ja varhaiskasvatuksen palveluja, joissa voidaan toteuttaa tietojen keräämistä. Laadintamallin nykytilan analyysi ja ennakointivaihe sisältää eri toimijoiden ja nuorten osallisuutta, jota voidaan toteuttaa tietoja keräämällä. Eri ammattilaiset, kolmannen sektorin toimijat tai nuoret voivat jalkautua esimerkiksi kouluille tai harrastuksiin ja kerätä tietoa siihen järjestetyissä tilaisuuksissa.

Kolmannen vaiheen tarkoituksena on hyvinvointisuunnitelman laadintatyöryhmässä sopia yhteisistä linjauksista sekä tehdä kehittämissuhteita tulevaan suunnitelmaan. Laadintatyöryhmään kuuluvat henkilöt ovat oman kuntansa edustajia ja he vastaavat tietojen tuomisesta omista toimintaympäristöistään työryhmään yhteisen tietopohjan muodostamiseksi. Tässä vaiheessa työryhmässä sovitaan osallistamisen menetelmistä eri toimijoiden ja nuorten kuulemisessa. Lisäksi sovitaan yhteistyön mahdollisuuksista, järjestämällä esimerkiksi yhteisiä foorumeita, joilla mahdollistetaan eri toimijoiden ja nuorten osallisuutta.

Neljännän hyvinvointisuunnitelman laadintaprosessin vaiheen tarkoituksena on kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien vahvistaminen. On tärkeää, että kuntalaisille kerrotaan suunnitelmaan kestävästä kehittämissuhteista ja kuullaan heidän näkemyksiään yhteisen näkemyksen luomiseksi. Osallisuutta toteutetaan jalkautamalla esimerkiksi päiväkoteihin, kouluihin, ennaltaehkäiseviin matalan kynnyksen palveluihin, joissa kuulemista on mahdollista toteuttaa. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin nuorten osallisuuden pilotointi toteutettiin yhdellä Kajaanin yläkoululla.

Viidennessä vaiheessa työryhmässä vahvistetaan hyvinvointisuunnitelman kehittämistoimenpiteet ja seurantasuunnitelma. Hyvinvointisuunnitelman laadintatyöryhmään kuuluvien toimijoiden osallisuutta edistetään omaa toimintaa aktivoimalla sekä viestinnällä. Laadintatyöryhmään kuuluvat henkilöt viestivät suunnitelman laadintaan liittyvistä toimenpiteistä omilla toimintaympäristöissään ja verkostoissaan. Seuraavaksi hyvinvointisuunnitelmaluonnos kierrätetään Kainuun soten jäsenkunnilla jatkossa hyvinvointialueeseen kuuluvilla kunnilla kommenttikierroksella. Lisäksi hyvinvointisuunnitelmaa on mahdollista kommentoida otakantaa.fi palvelussa, jossa se on nähtävillä ennen suunnitelman valmistelusta hyväksyntäkierrokselle. Otakantaa.fi palvelu on Suomen valtionhallinnon sähköinen kansalaisfoorumi, jossa kansalaiset voivat kommentoida hallinnossa käynnistyviä tai käynnissä olevia hankkeita, lainsäädäntöuudistuksia tai muita hallinnon ajankohtaisten toimenpiteiden valmistelua (Otakantaa.fi 2022). Kuntalaisten kuulemista ja vaikuttamisen mahdollisuuksia edistetään tulevilla hyvinvointialueilla (Sote-uudistus 2022).

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seuranta ja arviointia toteutetaan osittain kunnittaisissa oppilashuollon ohjausryhmissä (Arvokas ja onnellinen lapsuus Kainuussa – Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025, 2022). Eri toimijoiden ja nuorten osalli-

suutta toteutetaan myös tässä yhteydessä. Kunnissa kerätään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan liittyvää seuranta- ja arviointitietoa kuntien omiin hyvinvointikertomuksiin ja tietoa välitetään kuntien päättäjille sekä tulevan hyvinvointialueen valtuustolle. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma tulisi ottaa huomioon myös kuntien talousarviovalmisteluissa (Rousu 2009). Kainuun soten hyvinvointipalvelujen tulosaluejohtaja kokoaa tiedot kunnilta seuraavan hyvinvointisuunnitelman laadinnan pohjaksi. Tulevalla Kainuun hyvinvointialueella lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma tullaan liittämään osaksi alueellista hyvinvointikertomusta, joten suunnitelman seuranta ja arviointia toteutetaan myös tässä yhteydessä.

7.2 Osallisuuden pilotointi Vaikuta -päivässä (toiminta)

Lasten ja nuorten osallisuuden toteutuminen on merkittävä osa hyvinvointisuunnitelman laadintaa. Osallisuutta on, kun toimijat tuntevat olevansa aktiivisia toimijoita (Laakso & Äikää-Torkkeli 2006, 13). Tässä yhteydessä se on hyvinvoinnin investointia tulevaisuuteen, johon nuoret voivat vaikuttaa. Hyvinvointi on osallistumista, itsestä ja läheisistä välittämistä sekä ympäristöstä huolehtimista. Nuorilla on mahdollisuus osallistua oman yhteisönsä muovaamiseen. (Rouvinen-Wilén & Ahokas 2016, 6.)

Osallisuuden pilotointi toteutettiin yhteistyöpäivässä nuorten parissa koululla, jossa nuorten kuuleminen toteutui Vaikuta -päivässä. Vaikuta -teemapäivä on pelillisiä menetelmiä hyödyntävä tapahtumakonsepti, jonka tavoitteena on innostaa ja kannustaa nuoria vaikuttamiseen. Päivän tarkoituksena oli vahvistaa nuorten yhteiskunnallista osallistumista, joka mahdollistaa nuorten ja päättäjien vuorovaikutuksen sekä nuorten ajatusten ja ideoiden keräämisen eri tahojen kuten kunnan- ja maakunnan päätöksenteon tueksi (Vaikuta teemapäivä 2022). Teemapäivää voidaan soveltaa niin alakoulussa, yläkoulussa kuin ammatillisissa oppilaitoksissa sekä nuorisotyön eri toimintaympäristöissä.

Järjestelyissä oli mukana kyseisen koulun nuorisotyö, kunnan nuorisovaltuusto, maakunnallinen nuorisovaltuusto sekä muita yhteistyötahoja. Vaikuta -teemapäivää suunniteltiin yhdessä kaikkien siihen osallistuvien tahojen kanssa yhteisessä suunnittelutapaamisessa. Jokainen sai kertoa omasta teemastaan, jota oli suunnitellut tuovansa Vaikuta -päivään ja yhdessä suunniteltiin tee-

man toteuttamisvaihtoehtoja. Nuorisotyön teema liittyi nuorisotyön toteuttamisen kehittämiseen koululla, nuorisovaltuusto keräsi toiveita mielenterveyden edistämisen keinoista, kaupungin edustajat liikuntaan liittyvistä asioista sekä Kainuun ammattiopiston edustajat kertoivat koulutusmahdollisuuksista. Päivän sisältö liittyi yleisesti nuorten hyvinvoinnin edistämiseen. Opinnäyte-työhön liittyvä teema oli nuorten hyvinvointi. Jokainen toimijataho, joka tuli pitämään teemaras- tia koululle, suunnitteli lisäksi oman tähtitehtävän pelialustalle, johon nuoret vastasivat kännyk- käsovelluksella. Nuorten hyvinvointi teemarasti sisälsi tähtikysymyksen liittyen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaan.

Kansainvälisen ICCS 2016 -tutkimuksen mukaan suomalaisnuorilla on erinomaiset tiedolliset ja asenteelliset perusvalmiudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen, mutta kiinnostus tai tarve kovin aktiiviseen osallistumiseen puuttuu valtaosalta nuorista (Mehtäläinen, Niilo-Rämä & Nissinen 2017, 91). On tärkeää löytää sellaisia vaikuttamisen menetelmiä, jotka puolestaan edistävät nuor- ten motivaatiota osallistumiseen. Vaikuta -päivä tarjoaa nuorille vaikuttamisen mahdollisuuden.

Vaikuta -päivässä nuorilta kysyttiin eri aihepiireihin sisältyviä kysymyksiä kännykässä olevan pelin avulla. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimiseen liittyvä kysymys liitettiin tähän yhteyteen. Päivään osallistui 180 nuorta, jotka jaettiin neljän hengen ryhmiin. Ryhmiä muo- dostui yhteensä 44. Puolet ryhmistä eli 22 suoritti tehtävät aamupäivän aikana ja loput 22 ryhmää iltapäivällä. He saivat ryhmänä vastata kiinnostuksen mukaan pelissä oleviin kysymyksiin. Nuo- rilta kysyttiin, miten toivoisit/haluaisit olevan osallisena lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitel- man laadinnassa. Vaihtoehtoina kysymyksessä oli seuraavat vaihtoehdot, olla mukana hyvinvoin- tisuunnitelman laadintatyöryhmässä, vastaamalla kyselyihin Wilman kautta, osallistuminen nuor- ten työpajaan yhdessä ammattilaisten kanssa, osallistuminen Vaikuta -päivään, nuorisovaltuus- ton kautta, osallistuminen avoimeen keskustelutilaisuuteen tai otakantaa.fi palvelun kautta. Vaih- toehdon jälkeen oli avattu ja kerrottu mitä kyseiset vaihtoehdot tarkoittavat. Kysymys oli moni- valinta- tehtävä ja ryhmä pystyi valitsemaan joko yhden vaihtoehdon tai useamman.

Päivän aikana nuorille oli järjestetty erilaisia teematehtäviä koulun tiloissa. Nuoret kiersivät eri tehtävät kännykkäsovelluksen avulla, joka toimi samalla ”karttana” seuraavalle rastille. Hyvin- vointitehtävärastille oli tehty erilaisia case-esimerkkejä nuorten huolista. He saivat ryhmänä valita valitsemalleen case-kaverille sopivan tarinavideon, johon samaistumalla nuori saa tukea huo- leensa. Teemat oli valittu kouluterveyskyselyn indikaattoreista, jotka ovat myös lasten ja nuorten

hyvinvointisuunnitelmassa indikaattoritiedon pohjana (Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2021). Teemoina oli yksinäisyys, paha olo, ulkonäkö tai erilaisuus ja ihmissuhteet.

Tarinavideot valittiin chat -alustalta ja nuoret saivat myös itse kuunnella videon. Ryhmä kirjoitti oman valinnan paperille ja tiedot kerättiin kaikilta ryhmiltä, jotka kävivät hyvinvointirastilla. Tällä tehtävällä kerättiin tietoa siitä, minkälaisia tuen valintoja nuoret tekivät. Tietoa voitiin hyödyntää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintatyössä ja kirjata suunnitelman toimenpide-ehdotuksiin.

7.3 Pilotoinnin aineiston analyysi ja tulokset (havainnointi)

Kännykkäsovelluksena olevan pelin kautta nuorilta kysyttiin, miten toivoisit/haluaisit olevan osallisena lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa. Vastaukset tallentuivat kännykkäpelin sovellukseen, jota hallinnoi koulun nuorisotyöntekijä. Nuorisotyöntekijä tulosti vastaukset paperille ja toimitti koosteen Vaikuta -päivässä mukana oleville yhteistyötoimijoille. Vastaukset kysymykseen jakoutuivat seuraavasti (taulukko 6).

Taulukko 6. Miten toivoisit/haluaisit olevan osallisena lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa?

	Ryhmien määrä	Nuorten määrä
Nuoret mukaan hyvinvointisuunnitelman laadintaryhmään	24	96
Nuorisovaltuusto voi miettiä näitä asioita	19	76
Wilman kautta välitetty webropol -kysely	16	64
Käsittlemällä asiaa Vaikuta -teemapäivässä	14	56
Avoin keskustelutilaisuus, jonne halukkaat voivat osallistua	14	56
Toivon järjestettävän työpajan aiheeseen liittyen	8	32
Otakantaa.fi palvelun kautta	8	32

Tulokset analysoitiin laskemalla vastauksista kunkin vaihtoehdon saama pistemäärä. Nuoret vastasivat oman ryhmän vaihtoehdot valiten joko yhden tai kaikki vaihtoehdot, myös vastaamatta jättäminen oli mahdollista. Vastaukset taulukoitiin saatujen pisteiden perusteella. Tuloksena vah-

vistui nuorten halukkuus tulla mukaan hyvinvointisuunnitelman laadintatyöryhmään. Vaihtoehdon oli valinnut 24 ryhmää, joissa yhteensä oli 96 nuorta mukana. Nuorten hyvinvointiin liittyvien asioiden käsittely pelkästään Vaikuta-päivässä ei riitä nuorten osallistamiseen vaan tarvitaan eri keinoja eri yhteyksissä. Nuorten mukanaolo hyvinvoinnin laadinnassa ja hyödyntämällä Vaikuta -päivää osallisuudessa vahvistetaan nuorten kuulemista. Lisäksi nuorisovaltuuston toiminta on merkittävänä nuorten keskuudessa ja tämän opinnäytetyön projektiryhmässä oli mukana nuorisovaltuuston edustaja.

Vaikuta päivään osallistui kyseisen koulun kaikki yläkoululaiset, ja nuorten oli mahdollista osallistua vaikuttamaan. Osallisuus vaikuta -päivässä mahdollisti myös niiden nuorten osallistumisen, jotka eivät muutoin ole aktiivisesti mukana vaikuttamassa. Lisäksi päivä mahdollistaa heikoimmassa asemassa olevien nuorten osallistumisen. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteena on edistää kaikkien lasten ja nuorten hyvinvointia ja kiinnittää huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin (L417/2007). Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen yhteiskehittämisen keinoin on vaativaa, sillä kyse on sellaisten nuorten osallistamisesta, jotka suhtautuvat osallistumiseen kielteisesti. Syrjäytyneiden nuorten mukaan ottaminen yhteiskehittämiseen on viranhaltijoiden innovatiivisuuden varassa. Sosiaalista mediaa voidaan hyödyntää syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kuulemisessa. (Jalonen, Kokkola, Kaartemo & Vähämaa 2021, 6, 14–15.) Vaikuta -päivän kokemuksista ei kerätty kirjallista arviointia, vaan päivän päätteeksi asiasta kysyttiin yleisluonteisesti. Päivän lopussa kokoonnuttiin juhlasaliin, jossa nuoret saivat vastata kännykkäsovelluksen kautta mielipiteitä päivästä. Vastaukset näkyivät reaaliajassa näyttötäululla, josta nähtiin tulokset. Yli puolet nuorista olivat tyytyväisiä päivän kokeiluun ja voisivat osallistua tapahtumaan uudestaan. Osallisuuden pilotoinnin tulosten perusteella Vaikuta -päivä on yksi mahdollisuus nuorten osallisuuden edistämiseksi.

7.4 Johtopäätökset (reflektointi)

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli on monivaiheinen prosessi, jonka laatimiseen osallistuu laajasti eri toimijoita Kainuun hyvinvointialueella. Tietoa jaetaan laajasti lasten ja nuorten parissa työskenteleville tahoille Kainuun alueella sekä tietoa tarvitaan päätäjille, että kuntalaisille. Opinnäytetyön toisessa syklissä kerätyn aineiston yksi tuloksista oli hy-

vinvointisuunnitelman laadintamallin toimintarakenne. Toimintarakenne tarvitsee myös johtamista ja koordinoitua. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnan käynnistää Kainuun soten hyvinvointipalvelujen johtaja. Suunnitelma laaditaan monialaisesti yhteistyössä, joten johtamiseen liittyvät tehtävät ja vastuut sovitaan myös yhteisesti. Opinnäyteyön kehittämisprosessin aikana on vahvistettu verkostojen johtamista. Puustinen (2014) toteaa väitöskirjassaan, että verkostoja sekä voi että ei voi johtaa. Rakenteita voi johtaa ja on tärkeää, että Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallissa sovitaan myös johtamiseen liittyvistä asioista.

Yhteiskehittäminen verkostoissa haastaa myös johtamista uudella tavalla. Hyvinvointisuunnitelman käynnistämisen ja prosessin läpiviemisen vastuu on määritelty hyvinvointipalvelujen tulosaluejohtajalle. Itse laadintamallin työskentelyn eri vaiheiden johtamisessa voidaan soveltaa yhteen sovittavaa johtamista. Sillä tarkoitetaan kaikkia niitä toimia, joilla eri tehtävissä toimivat johtajat edistävät. Siinä otetaan huomioon lasten ja nuorten palvelukokonaisuus ja osallistuminen. Yhteensovittavassa johtamisessa tavoitellaan näyttöön perustuvaa päätöksentekoa ja toimintaa sekä pyritään yhtenäistämään toimintayksiköiden toimintaa. (Perälä, Halme & Nykänen 2013.) Yhteistoiminnassa on kyse verkostoitumisesta ja johtamista on tarkasteltava monelta tasolta (Sydänmaalakka 2015, 81–82). Yhteistyön johtamisessa tarvitaan uudenlaista lähestymistapaa. On ymmärrettävä johtajuus laajemmin kuin vain johtajan henkilönä tai johtajan ja yksittäisen ryhmän jäsenen välisenä suhteena. Johtajalta edellytetään vahvan jaetun sisäisen motivaation luomista ryhmässä. (Koivisto & Ranta 2019.)

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli kehitettiin eri toimijoiden ja nuorten kanssa monitoimijaisessa yhteistyössä. Moniammatilliseen työhön tarvittavien taitojen vaikutus syntyy yhteistoiminnassa (Mönkkönen & Kekoni 2020). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli vahvistaa osallisuutta ja oikea-aikaisuutta laadinnan eri vaiheissa (Rousu 2009). Hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittämisen aikana päivitettiin Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuosille 2022–2025 (Arvokas ja onnellinen lapsuus Kainuussa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025, 2022).

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin yhteiskehittäminen tapahtui itse suunnitelman päivitystyön kanssa samanaikaisesti. Samanaikaisesti toteutettu hyvinvointisuunnitelman päivitys ja hyvinvointisuunnitelmalle kehitetty laadintamalli täydensivät työelämän ja kehit-

tämistyön vuoropuhelua. Kokonaisuudessa toteutui toimintatutkimukselle määritelty lähestymistapa, jossa opinnäytetyön tekijä osallistuu tutkittavan yhteisön toimintaan ja pyritään ratkaisemaan kehitettävä asia yhdessä (Eskola & Suoranta 2014, 129). Laadintamallin pilotointi kokonaisuudessaan on mahdollinen kolmen vuoden kuluttua, kun suunnitelman päivitystyö käynnistyy. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallissa vahvistettiin osallisuutta, joten nuorten osallisuuden pilotointi oli merkittävä, joka toteutui kehittämistyön aikana.

Opinnäytetyön tavoitteena kehitettiin Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Mallissa vahvistettiin eri toimijoiden ja nuorten osallisuutta. Opinnäytetyön kirjallisuuskatsauksen tulosten mukaan yhteiskehittämistä edistää yhteistyölle luodut periaatteet ja yhteistyörakenne, joka sisältää osallisuutta. Osallisuus yhteiskehittämisessä on tekijä, jolla voidaan edistää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa. Useat organisaatiotutkijat ovat todenneet, että työmenetelmien kehittäminen tulee perustua yhteiseen tiedon muodostukseen (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019, 141).

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin käyttöönotto on tärkeä ja hyvää suunnittelua vaativa prosessi. Käyttöönoton implementointi koskettaa laajasti Kainuun hyvinvointialueen lasten ja nuorten kanssa toimijoita, joten työ on tehtävä huolellisesti. Tämän opinnäytetyön neljännessä syklissä kuvataan hyvinvointisuunnitelman laadintamallin implementointisuunnitelma.

7.5 Lähteet

Arvokas ja Onnellinen lapsuus Kainuussa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. (2022). Kainuun sote. Julkaisuluettelo C:27.

Eskola, J. & Suoranata, J. (2014). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Jalonen, H., Kokkola, J., Kaartimo, V. & Vähämaa, M. (2021). Sosiaalisen median hyödyntäminen nuorten palvelujen yhteiskehittämisessä. Hallinnon tutkimus 40(4), 5–22.

Järvensivu, T. (2019). Verkostojen johtaminen – Opi ja etene yhdessä. Helsinki: Books on Demand.

Kainuun soten organisaatio 1.1.2021 alkaen. (2022). Kainuun sote. Viitattu 26.9.2022 <https://sote.kainuu.fi/organisaatio>

Kirvesniemi, T. & Poikolainen, J. (2017). Hyppy uudelle levelille. Pelillisuus ja palvelumuotoilu nuorten osallisuuden tukemisessa. Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. 18, (101–112).

Koivisto, J., Isola, A-M. & Lyytikäinen, M. (2018). Osallisuus kuuluu kaikille. Innokylän innovaatiokatsaus. Työpaperi 9/2018. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-077-8>

Koivisto, J-M. (2022). Mitä on monitoimijuus kehittämissuhteisöissä? Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 26.9.2022. <https://finna.fi/L1Record/aoe.942>

Koivisto, S. & Ranta, R. (2019). Näin motivoin yhteistyöhön – ryhmän johtamisen käsikirja. Viro: Meedia Zone OÜ. Viitattu 2.9.2022 <https://kamk.finna.fi/Record/kamk.99585384106247>

L 417/2007. Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>

Laakso, T. & Äikää-Torkkeli, S. (2006). toim. Osallisuudella onnistumiseen – loppuraportti Nuorten osallisuushankkeesta Loimaan seutukunnassa. Turun ammattikorkeakoulun raportteja 45.

Lainsäädäntö. (2022). Soteuudistus. Viitattu 1.8.2022 <https://soteuudistus.fi/lainsaadanto>

Lastensuojelun käsikirja. (2022). Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 1.9.2022 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely. (2021). Iso osa lapsista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt. Tilastoraportti 30/2021. Viitattu 26.9.2022 file:///C:/Users/helen/Downloads/ktk_tilastoraportti2021_2021-09-09_kuviot_kuvana.pdf

Laurila, M. (2020). Monitoimisuus sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämisessä. Vaasan ammattikorkeakoulu: Muotoilukeskus Muova. Viitattu 26.9.2022 <https://finna.fi/L1Record/aoe.942>

Leiviskä, E. (2001). Luova poikkitieteellinen yhteistyö ja oppiminen. Aikuiskasvatus 21(3), 257–261. <https://doi.org/10.33336/aik.112191>

Mehtäläinen, J., Niilo-Rämä, M. & Nissinen, V. (2017). Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2016 tutkimuksen päätulokset. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. Viitattu 1.9.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7230-1>

Mönkkönen, K. & Kekoni, T. (2020). Monitoimijaisuus työntekijän voimavarana ja haasteena. Teoksessa A. Hujala & H. Taskinen (toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. (215–240). Tampere: Tampere University Press. Viitattu 1.9.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-022-9>

Mönkkönen, K., Kekoni, T., & Pehkonen, A. (2019). toim. Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Osallisuuden ohjelma hyvinvointialueella. (2022). Sitra. Demos Helsinki ja Gesund partners. Viitattu 30.6.2022 https://www.sitra.fi/app/uploads/2022/06/osallistumisen-ohjelma-hyvinvointialueille_mallipohja-ohjelman-laatijoille.pdf

Otakantaa.fi. 2022. Viitattu 30.6.2022 <https://www.otakantaa.fi/fi/hankkeet/722/>

Perälä, M-L., Halme, N. & Nykänen, S. (2012). Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. Viitattu 30.6.2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-529-1>

Puustinen, A. (2017). Voiko verkostoa johtaa: tapaustutkimus sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueen hallinnan yhteenkietoutuneesta luonteesta. Väitöskirja. Kuopio: Itä-Suomen

yliopisto. (Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in social sciences and business studies, ISSN 1798-5749; No 149). Kuopio: University of Eastern Finland. Viitattu 4.9.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-2524-4>

Pärnä, K. (2012). Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina: lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja. Turun yliopisto. Viitattu 1.8.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5086-7>

Rousu, S. (2009). Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa: opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Kuntaliitto. Viitattu 9.3.2022 <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p080417122958A.pdf>

Rouvinen-Wilenius, P. & Ahokas, J. (2016). Hyvinvointi-investoinnit osallisuuteen hyvinvointiyhteiskunnan rakennuspuina. Futura 35 (1), 5–17.

Ruuska, K. (2007). Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

Saikku, P. (2018). Hallinnan rajoilla. Monialainen koordinaatio vaikeasti työllistyvien työllistymisen edistämässä. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Viitattu 4.9.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-3303-8>

Sanoitetaan monitoimijuutta -moniammatillisuus, monialaisuus ja monitoimijuus toimialojen diskurssien pyörteessä. (2022). Sotepeda 24/7. Viitattu 4.9.2022 <https://sotepeda247.fi/2019/04/17/sanoitetaan-monitoimijuutta-moniammatillisuus-monialaisuus-ja-monitoimijuus-toimialojen-diskurssien-pyorteessa/>

Sydänmaalakka, P. (2015). Älykäs julkinen johtaminen. Miten rakentaa älykäs verkostoyhteiskunta. Alma Talent Oy. <https://kamk.finna.fi/Record/kamk.99514755006247>

Vaikuta teemapäivä. (2022). Nuorten Suomi. Viitattu 1.8.2022 <http://www.nuortensuomi.fi/vaikuta-teemapaiva/>

8 Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin implementointi ja seuranta (4.sykli)

Tässä opinnäytetyössä kehitettiin Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli. Kehittämistyössä on ollut mukana soten, kuntien, järjestöjen, seurakunnan ja nuorten toimijoita. Hyvinvointisuunnitelman laadinta koskettaa laajasti lasten, nuorten ja perheiden parissa työskenteleviä toimijoita Kainuun hyvinvointialueella. Malli on kehitetty tutkittuun tietoon perustuen ja toiminnan vakiinnuttaminen käytäntöön on edellytys sille, että toiminta voi tuottaa tuloksia (Korhonen, Jylhä, Korhonen & Holopainen 2018, 126.)

Toimintamallin vakiinnuttaminen on aktiivinen prosessi, joka sisältää toimintamallin käyttöönoton, sen arviointia ja kehittämistä. Vakiinnuttamisesta voidaan käyttää nimitystä implementointi, joka tarkoittaa tietoon perustuvien toimintamallien käyttöönottoa (Rusanen 2020, 24.) Näyttöön perustuva käytäntö korostaa tieteellisen tiedon merkitystä ja käytäntö haluaa muuttaa toimenpiteiden perusteita niin, että työskentely perustuisi enemmän tutkimusten tuottamaan empiiriseen tietoon (Rusanen 2020, 24; Korhonen ym. 2018, 126–127.) **Neljännän syklin tarkoituksena oli kuvata Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin implementointisuunnitelma.** Opinnäytetyö päättyi implementointisuunnitelman laadintaan. Implementointi ja sen arviointi jäävät toimijoille Kainuun hyvinvointialueella.

8.1 Laadukkaan implementoinnin viitekehys (QIF) Quality Implementation Framework (suunnittelu)

Neljännän syklin kehittämiskysymyksenä oli **miten Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli implementoidaan Kainuun hyvinvointialueelle?** Onnistuneessa terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen toimeenpanon implementoinnissa on nostettu esiin huolellinen suunnittelu, sopivan viitekehysten löytäminen, poliittisen tason sitoutuminen ja hallinnollisen ketjun vieminen ylhäältä alaspäin, pitkä seuranta-aika sekä huolellinen arviointi (Dalbom, Larivaara, Vasankari, Tuominen & Rautava 2021, 425). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin toimeenpanon toteutuksessa käytetään laadukkaan implementoinnin vii-

tekehystä (QIF) Quality Implementation Framework (Meyers, Durlak & Wandersman 2012). Meyersin ym. (2012) systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen pohjautuva laadukkaan implementoinnin viitekehyksessä tunnistettiin 14 kriittistä vaihetta. Taulukossa 7 on suomennos Meyersin ym. (2012) eri vaiheista Isokuortin ja Aaltion (2021) mukaan. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta on monivaiheinen eri hallinnonaloja koskettava prosessi, joten laadukkaan implementoinnin viitekehys (QIF) on sopiva malli tarkastelemaan implementoinnin eri vaiheita. Hyvinvointisuunnitelman laadintaprosessissa on mukana laaja toimijaverkosto, joten ennakovalmistelun kriittisten tekijöiden tarkastelu on merkittävä implementoinnin vaihe.

Taulukko 7. Meyersin ym. (2012) viitekehysten 14 vaihetta. Isokuortti ja Aaltio (2021) mukaan

Vaihe 1	Ennakovalmistelut
	Arviointistrategiat
	1. Tarpeiden ja resurssien arviointi
	2. Yhteensopivuuden arviointi
	3. Valmiuden arviointi
	<i>Päätökset interventioon tehtävistä muutoksista</i>
	4. Pohdinta muutostarpeista ja siitä, miten tehdyt muutokset dokumentoidaan ja miten niitä arvioidaan
	<i>Suorituskyvyn rakentaminen</i>
	5. Päätöksentekijöiden ja mallin käyttöönottajien sitoutumisen varmistaminen, hyväksynnän hankkiminen ja myönteisen ilmapiirin luominen organisaatiossa
	6. Organisaation yleisen suorituskyvyn (infrastruktuuri, taidot, motivaatio) rakentaminen
	7. Henkilöstön rekrytointi ja ylläpito
	8. Koulutus intervention käyttöön
Vaihe 2	Implementointirakenteiden luominen
	<i>Implementoinnin rakenteet</i>
	9. Implementointitiimien luominen
	10. Implementointisuunnitelman luominen
Vaihe 3	Pysyvä rakenne ja muutoksen tuki implementoinnin käynnistyttyä
	<i>Pysyvä implementoinnin tukistrategia</i>
	11. Tuki ja valmennus
	12. Implementointiprosessin arviointi
	13. Palautteen kerääminen ja käsittely
Vaihe 4	Tulevien implementointiyritysten parantaminen
	14. Kokemuksista oppiminen

Laadukkaan implementoinnin viitekehysten (QIF) ensimmäinen vaihe sisältää ennakovalmistelut arviointistrategioista, päätökset interventioon tehtävistä muutoksista sekä suorituskyvyn rakentamiseen liittyviä valmisteluja. Toisessa vaiheessa luodaan implementoinnin rakenteet. Implementoinnin käynnistyttyä luodaan pysyvä implementoinnin tukistrategia, joka on viitekehysten kolmas vaihe. Viimeisessä eli neljännessä vaiheessa opitaan kokemuksista, jossa kehitetään tulevia implementointiyrityksiä. Viitekehys on prosessi, jossa implementoinnin käyttöönotto etenee moniulotteisesti (Korhonen ym. 2018, 118.)

8.2 Hyvinvointisuunnitelman laadintamallin käyttöönottosuunnitelma (toiminta)

Uuden toimintavan käyttöönotto on tavoitteellinen prosessi, jossa sosiaali- ja terveydenhuoltoon tuodaan uusi tapa toimia. Siinä on kyse muutoksen aikaansaamisesta. (Korhonen ym. 2018, 119). Opinnäytetyönä kehitetty Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli on uudenlainen toimintatapa suunnitelman laadintaan. Hyvinvointisuunnitelma laaditaan monitoimijaisessa yhteistyössä usean eri toimijan ja nuorten kanssa. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin käyttöönottosuunnitelma on mukailtu laadukkaan implementoinnin viitekehyksen (QIF) eri vaiheille (taulukko 8).

Taulukko 8. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin käyttöönottosuunnitelma

Vaihe 1 Ennakovalmistelut	
1. Tarpeet ja resurssit	- selvitetään perhekeskusverkosto johtoryhmässä tarve ja resurssit hyvinvointisuunnitelman implementoinnin käyttöön
2. Yhteensopivuuden arviointi	- arvioidaan mallin käyttöönoton yhteensopivuus kuntien hyvinvointikoordinaattorien kanssa, hytetu- työryhmät
3. Valmiuden arviointi	- arvioidaan mallin käyttöönoton aikaikkuna, hytetu työryhmät, perhekeskusverkosto johtoryhmä, maakunnallinen perhekeskustyöryhmä
4. Pohdinta muutostarpeista, dokumentointi ja arviointi	- muutostarpeiden arviointi, dokumentointi ja arviointi sovitaan perhekeskusverkosto johtoryhmässä
5. Päätöksentekijöiden ja mallin käyttöönottajien sitoutuminen	- hyvinvointipalvelujen tulosaluejohtaja tuo asian esittelyyn - sopimus käyttöönotosta - tiedottaminen aluevaltuutetuille
6. Yhteiskehittämisen yleisen suorituskyvyn rakentaminen	- sovitaan yhteiskehittämisen yleiset periaatteet - perhekeskusverkosto johtoryhmä
7. Henkilöstön rekrytointi	- johtavat viranhaltijat - esihenkilöt
8. Koulutus lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalliin	- koulutuksen järjestäminen yhteistyössä soten, kuntien, järjestöjen ja seurakunnan kanssa - johtavat viranhaltijat - esihenkilöt - soten koulutuspäällikkö
Vaihe 2 Implementointirakenteiden luominen	
9. Implementointitiimien luominen	- implementointia toteutetaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma työn käynnistyessä, siihen perustetussa työryhmässä, päätös perhekeskusverkosto johtoryhmässä
10. Implementointisuunnitelman luominen	- implementointisuunnitelma ennakovalmistelussa selviteltävien vaiheiden pohjalta ennen implementointiprosessin käynnistymistä - suunnitelmassa tulee olla, kuka tekee, mitä tekee ja miten tekee
Vaihe 3 Pysyvä rakenne ja muutoksen tuki	
11. Tuki ja valmennus	- johtavat viranhaltijat - esihenkilöt
12. Implementointiprosessin arviointi	- perhekeskusverkosto johtoryhmä - johtavat viranhaltijat - esihenkilöt - eri toimijat ja nuoret
13. Palauteen kerääminen ja käsittely	- kyselyt - työpajat - eri toimijoiden ja nuorten foorumit - perhekeskusverkoston johtoryhmä - eri organisaatioiden johtoryhmät
Vaihe 4 Implementoinnin parantaminen	
14. Kokemuksista oppiminen	- Kokemuksista oppiminen - parannettu uusi suunnitelma

Kainuun soten lasten, nuorten ja perheiden palvelujen yhteistyön rakenteita koordinoidaan perhekeskustoimintamallin avulla. Kainuun perhekeskus toimii verkostomaisena rakenteena, joka muodostuu eri organisaatioiden palveluista ja toimijoista. Perhekeskus on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä edistävä sekä varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta tarjoava monialainen palveluverkosto. Perhekeskus yhteensovittaa kuntien ja kuntayhtymien sekä järjestöjen ja seurakuntien palveluita ja toimintaa. Perhekeskuksia kehitetään perhekeskustoimintamallin avulla. (Perhekeskus 2022.)

Kainuun perhekeskustoimintamallin rakenne sisältää perhekeskuksen johtoryhmän, johon on Kainuun sote ja kunnat nimenneet strategisen tason johtavan viranhaltijan soten lasten ja nuorten palveluista, varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen toimialoilta. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman implementoinnin eri vaiheet kiinnitetään osaksi perhekeskuksen johtoryhmän työtä. Implementoinnilla varmistetaan menetelmän tai valitun toimintamallin toteutuminen siten, että kohderyhmä hyötyy siitä (Kasvun tuki 2022). Sama menetelmä ei toimi kaikissa ympäristöissä ja näytön laatu vaikuttaa implementoinnin onnistumiseen (Sipilä, Mäntyranta, Mäkelä, Komulainen & Kaila 2016).

Implementoinnin ensimmäisen vaiheen ennakovalmisteluihin liittyvät asiat käsitellään ja sovitaan perhekeskuksen johtoryhmässä. Toisessa vaiheessa, joka käsittää implementointirakenteiden luomisen, laaditaan implementointisuunnitelma. Suunnitelmassa huomioidaan miksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli tulee ottaa käyttöön, mitä käyttöönotolla tavoitellaan, millaisia muutoksia käyttöönotto edellyttää, mitä käyttöönotto edellyttää, mitä yhteinen laadintamalli edellyttää organisaatiolta, miten laadintamallin alueellinen levittäminen toteutetaan (Korhonen 2018, 122). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin implementointisuunnitelman sisällöt on kuvattu taulukossa 9.

Eryteisesti kiinnitetään huomiota eri toimijoiden sekä lasten ja nuorten osallisuuteen Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin mukaisesti. Osallisuuden toteuttamisesta hyvinvointisuunnitelman eri vaiheissa sovitaan ja toimenpiteistä tehdään suunnitelma. Lapsen ja nuoren osallisuudessa on kyse siitä, miten hän voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Mahdollisuus osallisuuteen ja asioiden käsittelyssä mukana oleminen lapselle ja nuorelle merkittävässä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Kyseessä on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä. (Lastensuojelun käsikirja 2022.)

Taulukko 9. Implementointisuunnitelman sisällöt

Huomioitavaa	Sisällöt
Miksi Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli tulee ottaa käyttöön?	<ul style="list-style-type: none"> - Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen on koko hyvinvointialueen asia ja tehtävä - Sovitetaan yhteen tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvointisuunnitelman päämäärien saavuttamiseksi
Mitä laadintamallin käyttöönotolla tavoitellaan?	<ul style="list-style-type: none"> - Eri toimijoiden ja nuorten osallisuuden vahvistaminen laadintaprosessissa - Edistetään yhteiskehittämistä
Millaisia muutoksia laadintamallin käyttöönotto edellyttää?	<ul style="list-style-type: none"> - Hyvinvointisuunnitelman laadinnan tunnettavuuden vahvistaminen - Koulutuksen järjestäminen laadintaprosessiin osallistuville
Mitä laadintamallin käyttöönotto edellyttää?	<ul style="list-style-type: none"> - Laadintamallin soveltuvuuden arviointia - Eri toimijoiden ja nuorten kuulemistä hyvinvointisuunnitelman laadintamallista ja sen käyttöönotosta - Käyttöönottoa ohjaavasta yhtenäisestä käytännöstä sovitaan, mitä ja miksi tehdään, kuka tekee, miten toteutetaan - Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintatyöryhmä perustetaan - Sovitaan aikataulu - Sovitaan seurannasta ja arvioinnista
Mitä käyttöönotto edellyttää organisaatiolta?	<ul style="list-style-type: none"> - Resursseja laadintamallin toteuttamiseen, sen arviointiin sekä tarvittaessa muutosten tekemiseen - Resursseja käyttöönoton seurantaan ja sen vahvistamiseen - Koulutusta eri yksiköissä/organisaatioissa/palveluketjuissa/poliittisille päätöksentekijöille
Miten alueellinen levittäminen toteutetaan?	<ul style="list-style-type: none"> - Laaditaan suunnitelma perhekeskus johtoryhmässä - Sovitaan, kuka/ketkä vastaavat viestinnästä

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin käyttöönottosuunnitelman yksityiskohtainen suunnitelma laaditaan monialaisessa yhteistyössä perhekeskusverkoston johtoryhmässä. Yhteensovittava johtaminen edellyttää pitkäjänteistä sitoutumista niin johdolta kuin työntekijöiltä kehittämiseen. Lisäksi tarvitaan halu osallistavaan johtamiseen ja aitoon hallinnonalojen yhteistyöhön. (Perälä ym. 2012, 29.) Implementointiprosessia ei ollut mahdollista jatkaa tämän opinnäytteen aikana eteenpäin, sillä yksityiskohtaiseen suunnitelmaan liittyy useita toimijoita eri hallinnonaloilta ja heidän mukanaoloansa suunnitelman laatimisessa. Prosessi tulee jatkumaan Kainuun tulevilla hyvinvointialueella lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimeenpanosta vastaavan, eli Kainuun soten hyvinvointipalvelujen tulosaluejohtajan toimesta. Ensi

vuoden alusta organisaation muutoksen myötä suunnitelmasta vastaa sille määritelty vastuuhenkilö. Implementointiprosessin jatkuminen viedään perhekeskusverkoston johtoryhmän käsittelyyn jatkotoimenpiteiden suunnittelemiseksi.

8.3 Lähteet

Dalbom, L., Larivaara, M., Vasankari, T., Tuominen, M. & Rautava, P. (2021). Väestötasoisien terveyden edistämisen intervention suunnittelu ja käynnistäminen vaatii aikaa, seuranta ja arviointia. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 58(4), 412–429. Viitattu 29.8.2022 Saatavilla: <https://doi.org/10.23990/sa.98012>

Isokuortti, N. & Aaltio, E. (2021). Implementointitutkimuksesta tukea sosiaalityön tutkimuksen ja käytännön kehittämiseen. *Yhteiskuntapolitiikka* 86(2), 229–234. Viitattu 29.8.2022 Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021041310310>

Kasvun tuki. (2022). Tietoa implementoinnista. Viitattu 1.9.2022 <https://kasvuntuki.fi/implementointi/tietoa-implementoinnista/>

Korhonen, A., Jylhä, V., Korhonen, T. & Holopainen, A. Näyttöön perustuva toiminta. Tarpeesta tuloksiin. Hoitotyön tutkimussäätiö: Skhole Oy.

Lastensuojelun käsikirja. (2022). Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 1.9.2022 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Meyers, D., Durlak, J. & Wandersman, A. (2012). The Quality Implementation Framework: A Synthesis of Critical Steps in the Implementation Process. *American Journal of Community Psychology* 50 (3–4), 462–480. Viitattu 29.8.2022 DOI: 10.1007/s10464-012–9522-x

Perhekeskus. (2022). Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 2.9.2022 <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/perhekeskus>

Perälä, M-L., Halme, N. & Nykänen, S. (2012). Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino Oy. Viitattu 2.9.2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-529-1>

Räsänen, M. (2020). Systemisen lastensuojelun toimintamallin implementointi Haminan lastensuojelussa. Maisterintutkielma. Helsingin yliopisto. Viitattu 2.9.2022 [file:///C:/Users/helen/Downloads/Rasanen Maarit maisterintutkielma 2020.pdf](file:///C:/Users/helen/Downloads/Rasanen_Maarit_maisterintutkielma_2020.pdf)

Sipilä, R., Mäntyranta, T., Mäkelä, M., Komulainen, J. & Kaila, M. (2016). Implementointia suomeksi. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 132(9), 850–857. Viitattu 2.9.2022
<https://www.duodecimlehti.fi/duo13109>

9 Pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen vaatii aitoa kiinnostusta kehitettävään aiheeseen. Joskus aiheen löytäminen voi olla tutkimuksen vaikein vaihe (Eskola & Suoranta 2014, 35). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittäminen oli mielenkiintoinen, antoisa, mutta haastava tehtävä. Odotukset ja tavoitteet olivat alkuun opinnäytetyön tekijällä korkealla, joita jouduttiin työn edetessä laskemaan.

Tämän kehittämistehtävän aikana Kainuun soten, kuntien kuin eri järjestöjenkin organisaatioissa oli yhtäaikaan menossa useita eri hankkeita ja kehittämistoimia, jotka eivät voineet olla vaikuttamatta opinnäytetyön prosessin kulkuun. Aikataulu valmisteltaviin asioihin sekä kokousajat tuottivat välillä haasteita. Riskiarvioinnissa osattiin jo ennakoida aikataulun pitävyyttä, mutta aina se kuitenkin yllättää. Opinnäytetyön riskiarvioinnissa arvioitiin suurena riskinä ja vaikutukseltaan myös merkittävänä työryhmään kuuluvien henkilöiden ja eri organisaatioiden sitoutuminen kehittämistehtävään sekä epäselvät roolit ja vastuut (Mäntyneva 2016). Laaja verkosto on myös haaste ja sen hallittavuus työskentelyssä. Eri toimijoiden ja nuorten sitoutuminen kehittämistehtävään kokonaisuudessaan oli hyvää, rooleista ja vastuista olisi ollut hyvä keskustella kehittämistehtävän kuluessa enemmän yhdessä.

Opinnäytetyön onnistumista voidaan arvioida opinnäytetyölle asetettujen tavoitteiden ja luotettavuuden kriteerien kautta. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Lisäksi kehittämistyön aikana edistettiin eri toimijoiden ja nuorten yhteistoimijuutta ja toiminnan kehittämisen arviointi on yksi toimintatutkimuksen luotettavuuden kriteeri (Eskola & Suoranta 2014, 225).

9.1 Opinnäytetyön johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön kehittämistyön tuotoksena muodostui Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli. Hyvinvointisuunnitelman laadintamalli on monivaiheinen prosessi, jossa tarvitaan eri toimijoiden ja nuorten osallisuutta. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaa yhteiskehittämistä hyödyntäen. Kehittämisessä edistettiin monitoimijaista yhteistyötä, sillä toimijoissa oli mukana ammattilaisten

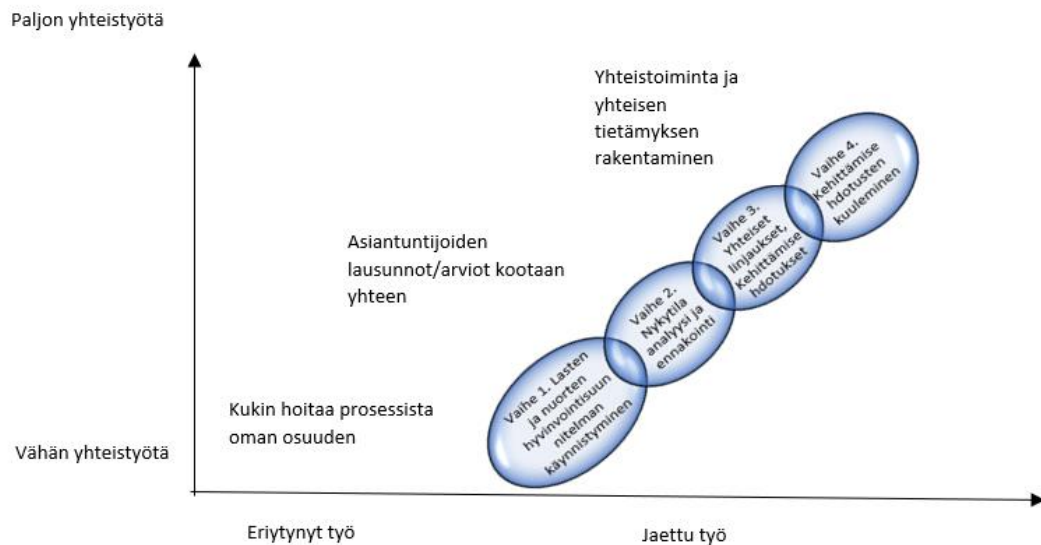
lisäksi myös asiakkaat. Uuden kehittäminen, osallisuus ja oppiminen syntyvät vastavuoroisessa suhteessa (Mönkkönen 2002, 86). Kehittämistyön toteuttaminen eteni toimintatutkimuksen metodologian mukaisesti sykleittäin, joten jokaisen syklin tarkoitus tuki opinnäytetyön tavoitetta. Sykleittäin käytävät yhteisreflektiot edistivät yhteiskehittämistä, sillä syklin johtopäätökset olivat yhdessä opinnäytetyön projektiryhmän ja työelämän kanssa luotu. Yhteiset työpajat ja Vaikuta -teemapäivä antoivat mahdollisuuden keskusteluille ja dialogin luomiselle yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimijoina oli eri tieteenalan ammattilaisia monialaisesti. Hyvinvointisuunnitelman laadintamalli edistää eri tieteenalojen yhteistyötä ja mahdollistaa yhteisen tiedonmuodostuksen luomista (Leiviskä 2001). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisessa yhdistyy, terveys-, sosiaali- ja kasvatustieteen tutkimustieto ja näkökulmat. Suunnitelmaa ei voi laatia ilman relevanttia tietoa (Rousu 2009).

Pernaa (2020, 58) väitöskirjan mukaan hyvinvointipalvelut muodostavat hyvin kompleksisen kokonaisuuden, jonka edistäminen vastaamaan yhteiskunnassamme vahvistuvia haasteita edellyttää niiden tarkastelua, suunnittelua ja ohjaamista systeemisellä tasolla ja riittävän pitkällä aikavälillä. Osallisuuden tapojen tavoitteellinen kehittäminen ja asiakkaiden osallistamiseen palveluja suunniteltaessa, tulisi liittää tähän yhteyteen. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimenpiteissä huomioidaan myös palvelujen kehittämisen näkökulma pitemmällä aikavälillä. Osallisuuden vahvistaminen hyvinvointisuunnitelman laadinnassa edistää tavoitteellista yhteiskehittämistä ja osallisuuden tapojen tarkastelua.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin eri vaiheiden osallisuudella edistetään yhteiskehittämistä. Jalonen (2019) toteaa artikkelissaan, että yhteiskehittämiselle ei ole yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Siinä on pohjimmiltaan kyse palveluntarjoajan ja palvelunkäyttäjän välisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa arvon luomista. Lisäksi yhteiskehittäminen on kulttuurinen muutos. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman yhteisenä arvopohjana on mahdollistaa arvokas ja onnellinen lapsuus Kainuussa (Arvokas- ja Onnellinen lapsuus Kainuussa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025, 2022). Laadintamallin kehittäminen yhteiskehittämisenä tuki ammattilaisten ja nuorten välistä arvon luomista.

Osallisuus vahvistaa yhteistoimintaa ja vaatimusta laatia hyvinvointisuunnitelma yhteistyössä eri toimijoiden kanssa (L417/2007). Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin monitoimijaisen yhteistyön määrää laadintaprosessin eri vaiheissa on hahmoteltu kuviossa 9 mukailten Mönkköstä ja Kekonia (2020). Laadintamallin eri vaiheiden aikana yhteistyö toteutuu

eri asteisena. Mönkkönen ja Kekoni (2020) ovat kuvanneet moniammatillisen työn suhdetta yhteistyön määrään. Hyvinvointisuunnitelman laadintaprosessin eri vaiheet sisältävät eriytynyttä työtä, että jaettua työtä, jolloin yhteistyön määrä riippuu siitä, mitä mallin vaihetta ollaan työstämässä (Mönkkönen, Kekoni & Pehkonen 2019, 147; Mönkkönen & Kekoni 2020, 233). Hyvinvointisuunnitelman laadintaprosessin eri vaiheiden osallisuudelle onkin järjestettävä riittävästi aikaa sen toteuttamiseksi. Tällöin on tärkeää käynnistää laadintaprosessi vuotta ennen suunnitelman voimassaoloajan päättymistä.

Kuvio 9. Hyvinvointisuunnitelman laadintamallin moniammatillisen yhteistyön määrä laadintaprosessin eri vaiheissa

Kuvio yhdeksän (9) havainnollistaa sitä, miten moniammatillisen työskentelyn toteutustapa on riippuvainen tavasta hahmottaa omaa työroolia suhteessa muiden ammattilaisten kanssa tehtävään yhteistyöhön (Mönkkönen & Kekoni 2020, 232). Opinnäytetyön kehittämistyön eri vaiheissa yhteistyö näyttäytyi eri asteisena ja sen mukaan, miten kukin toimija oli varannut siihen aikaa. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kehittämisessä ollaan menossa kohti yhteistoimijuutta ja luodaan yhteistä tietämystä osallisuuden keinoilla.

9.2 Jatkokehittämisen aiheet

Tämän opinnäytetyön tuotos on Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli. Opinnäytetyön kehittämisen aikana pilotoitiin yhtä osallisuuden keinoa, joka oli eri toimijoiden jalkautuminen nuorten pariin koululle. Laadintamallissa on erilaisia osallisuuden keinoja, joten jatkokehittämisen aiheena olisi mielenkiintoista laatia osallisuuden keinoille vaikuttavuuden arvioinnin suunnitelma. Olisi tärkeää saada tietoa siitä, ovatko valitut keinot sellaisia, joiden avulla saadaan tarvittavat asiat selvitettyä laadintaprosessin eri vaiheiden aikana ja millaisia mitareita tarvitaan, joilla osallisuuden vaikuttavuutta mitataan. Kehittämistyön täytyy olla myös vaikuttavaa, jotta pysyviä muutoksia saadaan aikaan (Hyvän mitta 2022). Hyvinvointisuunnitelman laadintaprosessi käynnistyy kolmen vuoden kuluttua, tässä yhteydessä olisi toivottavaa toteuttaa laadinnan kokonaisprosessin arviointi.

Jatkokehittämisehdotuksia:

1. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalliprosessin vaikuttavuuden arvioinnin suunnitelma
2. Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallin kokonaisprosessin toteutumisen arviointi

9.3 Opinnäytetyön luotettavuus

Opinnäytetyö on toteutettu toimintatutkimuksen metodologian mukaisesti yhteistyössä työelämän ja nuorten edustajien kanssa. Vilka (2015) toteaa, että laadullisella tutkimusmenetelmällä tehtyä tutkimusta voidaan pitää luotettavana, kun tutkimuskohde ja tulkittu materiaali ovat yhteensopivia. Heikkinen ja Syrjälä (2007, 149) ehdottavat, että toimintatutkimusta arvioidaan viiden periaatteen mukaisesti. Nämä ovat historiallinen jatkuvuus, reflektiivisyys, dialektisuus, toimivuus ja havahduttavuus. Tässä opinnäytetyössä luotettavuutta arvioidaan seuraavien kriteerien kautta, joita ovat uskottavuus, vastaavuus ja siirrettävyys (Tuomi & Sarajärvi 2009, 138). Uskottavuus on sitä, että tulokset on kuvattu selkeästi, että lukija ymmärtää miten analyysi on tehty. Lisäksi uskottavuus kuvaa, miten hyvin opinnäytetyön tekijän muodostamat luokitukset kattavat aineiston. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 198.) Tuomi ja Sarajärven (2009, 138–139)

mukaan vastaavuudella tarkoitetaan sitä, vastaavatko tutkijan tuottamat ennallistamiset tutkittavien todellisuudesta alkuperäisiä rakenteita. Siirrettävyydellä tarkastellaan missä määrin tulokset voisivat olla siirrettävissä johonkin muuhun toimintaympäristöön (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 198; Tuomi & Sarajärvi 2009, 138). Toiminnallinen opinnäytetyö vahvistaa tuotetun tiedon, käyttökelpoisuuden, sovellettavuuden ja pätevyyden (Vilkkä 2021, 192). Tämän opinnäytetyön luotettavuutta tarkastellaan uskottavuuden, vastaavuuden, siirrettävyyden ja näiden lisäksi käyttökelpoisuuden kriteerien kautta. Kehittämistoimintaa arvioitaessa on merkityksellistä, syntykö sen seurauksena jotain käyttökelpoista (Toikko & Rantanen 2009, 159). Tämän opinnäytetyön tuloksena syntyi Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli, joka on käytettävissä Kainuun hyvinvointialueella.

Uskottavuutta tarkastellaan miten käsitteellistäminen vastaa kehittämistehtävän ilmiöitä ja käsitteitä. Lisäksi kehittämistehtävään osallistuneiden ja kerätyn aineiston sekä analyysien ja johtopäätösten tarkka kuvaus ja avaaminen opinnäytetyön raportoinnissa lisäävät uskottavuutta. Tiedot ovat myös todiste siitä, mitä on tehty (Golden-Biddle & Locke 1997, 76). Opinnäytetyön siirrettävyyttä arvioidaan, miten Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamalli on siirrettävissä toiseen ulkopuoliseen vastaavaan ympäristöön. Hyvinvointisuunnitelmalle on lainvelvoite ja laadintamallin eri vaiheistukset koskevat myös muita tulevia hyvinvointialueita, joten mallin siirrettävyys osittain toiseen vastaavaan ympäristöön on mahdollista.

Luotettavuutta opinnäytetyössä lisää eri vaiheiden tarkka kuvaaminen tekstissä ja läpinäkyvyys koko kehittämistyön ajan. Opinnäytetyön aineiston kerääminen ja aineiston analyysit on aukikirjoitettu sekä mistä, mitä ja miten ratkaisuihin on päädytty (Vilkkä 2015). Opinnäytetyössä käytettävät aineistot ja niiden analyysit sekä tulkinta ovat kehittämistyön ydinasioita. Aineistojen analyysien ja tulkintojen kuvaus ja tietojen oikeellisuus vaikuttavat opinnäytetyön laatuun ja luotettavuuteen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 216). Opinnäytetyössä kuvatut sisällönanalyysit selkeyttävät saatuja johtopäätöksiä ja arviointia luotettavuudesta.

Toimintatutkimuksessa opinnäytetyön tekijä on oleellisesti mukana toiminnan kehittämisessä. Tutkijan voidaan nähdä olevan aktiivinen toimija tavoitteellisessa muutoksessa ja käynnistävän muutoksen. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2006, 19–20.) Luotettavuuden kriteerinä on myös opinnäytetyön tekijä itse. Opinnäytetyön tekijä toimii opinnäytetyön projektiorganisaation projektipäällikkönä sekä johtoryhmän että projektiryhmän sihteerinä. Opinnäytetyöhön liittyvistä ko-

kouksista on kirjoitettu muistiot ja ne on tarkistutettu kokouksen osallistuneilla henkilöillä. Opinnäytetyön tekijänä on ollut mahdollista käydä aktiivista vuoropuhelua työelämän edustajien kanssa ja opinnäytetyötä koskeva Powerpoint materiaali on liitetty muistioihin. Laadintamallia kehitettiin Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivitystyön aikana. Kehittämistyön arviointia on mahdollista toteuttaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman seurannan ja arvioinnin yhteydessä sekä seuraavan laadintaprosessin aikana. Tämä heikentää opinnäytetyön luotettavuutta kehittämistyön arvioinnin osalta tässä prosessissa.

Toimintatutkimuksessa luotettavuutta pitäisi koetella toimintaan päin ja toiminnan kehittäminen on toimintatutkimuksen luotettavuuden arviointi (Eskola, Suoranta 2014, 225). Tavoitteena toimintatutkimuksessa on kehittää ja luoda uusia toimintatapoja, joten tulosten käyttökelpoisuus on yksi luotettavuuden mittari. Opinnäytetyön tuotoksena kehitettiin uusi toimintamalli Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaan. Projektiryhmän kokoonpanossa huomioitiin Kainuun alue laajasti, jolloin varmistettiin kehitettävän toimintamallin käyttökelpoisuus Kainuun alueella. Kehitetty laadintamalli ei vielä riitä takaamaan mallin käyttöönottoa, joten laadittu implementointisuunnitelma tukee mallin käyttöönottoa.

9.4 Tutkimuksen eettisyys

Opinnäytetyön eettisyyden arviointi on tehtävä rehellisesti ja tarkasti. Se on kaiken tieteellisen toiminnan ydin (Vilkkä 2021, 197; Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 211). Tämän opinnäytetyön kehittämistoiminnan aikana on noudatettu ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019.) Osallistuminen työpajoihin ja aineiston tuottamiseen on ollut vapaaehtoista osallistujille sekä kaikista opinnäytetyön eri vaiheista on kerrottu ja viestitetty mahdollisimman avoimesti. Opinnäytetyön tekijänä toiminta on ollut tunnollista ja rehellistä (Kankkunen & Vehviläinen - Julkunen 2013, 211). Tunnollisuus on näkynyt sovitaina ja toteutuneina toimintoina kehittämistehtävän eri vaiheissa sekä rehellisesti ja avoimesti tuotettu materiaali kehittämistyössä mukana olleille.

Aineiston keräämisessä on noudatettu kehittämistyöhön osallistuvien tietoista suostumusta (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 217). Opinnäytetyön kehittäminen toteutettiin monitoimijaisesti, jolloin kehittämistyössä oli mukana myös nuoria. Erityisesti huomioitiin nuorten

osallisuudessa vapaaehtoinen osallistuminen, joka toteutui myös Vaikuta -päivässä. Työskentely eri toimijoiden rajapinnoilla asettaa suunnittelemattomia toimintatiloja, jolloin rakenteiden puute muuttuu asiakastyöntekijöiden eettisen vastuun kysymykseksi (Metteri & Saario 2009, 305). Eettinen vastuu tässä yhteydessä tarkoittaa, etteivät nuorten ja eri toimijoiden mahdolliset asiakkuudet tule ilmi osallisuuden toteuttamisessa. Eri työpajoihin osallistuville kerrottiin etukäteen aineiston keräämisen suunnitelmista sekä kysyttiin osallistuminen suullisesti antaen mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta. Opinnäytetyön projektipäällikön tehtävässä oli mahdollista raportoida saatuja tuloksia projekti- ja ohjausryhmälle, joka toteutui säännöllisesti kehittämistyön edetessä. Näin havaittiin mahdolliset virheet tai oletukset aineiston keräämisessä tai miten johtopäätöksiin on päädytty. Aineiston keräämiseksi järjestetyissä työpajoissa on merkityksellistä, miten turvallisiksi osallistujat ovat kokeneet osallistumisen (Vilka 2021, 122). Jokaisen osallistujan huomioiminen ja rauhallinen ympäristö mahdollistavat luotettavan ilmapiirin työpajatehtävissä. Työpajat toteutettiin Teams verkkoympäristössä, joten se osaltaan heikentää jokaisen huomioimista. Tämä huomioitiin ennakoimalla työskentely verkossa hyödyntäen kameroita työskentelyn aikana.

9.5 Oman asiantuntijuuden kehittyminen

Ylemmän ammattikorkeakoulun kompetenssit edellyttävät vahvaa osaamista. Sosiaali- ja terveysalan asiantuntijaosaaminen, tutkimus- ja kehittämisosaaminen sekä johtamisosaaminen ovat osaamistavoitteita sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutuskohtaisissa kompetensseissa (Suositus tutkintojen kansallisen viitekehyksen (NQF) ja tutkintojen yhteisten kompetenssien soveltamisesta ammattikorkeakoulussa 2018). Näihin osaamistavoitteisiin kiinnittyy myös opinnäytetyön oman asiantuntijuuden kehittymisen arviointi.

Opinnäytetyön kehittämistehtävän aihe liittyi sosiaali- ja terveysalan tulevaisuuden muutostarpeeseen. Yhä lisääntyvässä määrin kehittämiseen liittyvissä tavoitteissa korostetaan yhteistyön merkitystä niin organisaation sisällä kuin yli organisaatorajojen. Sosiaali- ja terveysalan asiantuntijaosaaminen edellyttää vahvaa osaamista. Tässä opinnäytetyössä yhteistyö ja yhteiskehittämisen viitekehyksessä hyödynnettiin monitieteistä tietoa, joka vahvisti opinnäytetyön tekijän ja opinnäytetyön projektiorganisaation tietoperustaa. Oman ymmärryksen vahvistuminen muun

kuin sotealan tehtävistä sai uusia ulottuvuuksia, joita voi hyödyntää laaja-alaisessa verkostotyössä (Leiviskä 2001). Toisten tieteenalojen tutkimuksiin ja kirjallisuuteen perehtyminen tukivat omaa ammatillista kehittymistä ja avasivat näkökulmia yhteisen tietämyksen muodostumisessa.

Kehittämistehtävän monialaisessa työryhmätyöskentelyssä lisääntyi jaettu asiantuntijuus hyödynnettäväksi organisaatioissa. Oma työskentely liittyy vahvasti verkostoihin ja eri toimijoiden yhdyspinnalla työskentelyyn. Jaetun asiantuntijuuden hyödyntäminen lisääntyi ja sitä on pystynyt hyödyntämään koko opinnäytetyön kehittämisen ajan jatkuen edelleen. Yhteistyöpyynnöt lisääntyivät Kainuun eri kuntien kanssa. Yhteiskehittämisenä tuotetun uuden tiedon tarkoituksena on tuottaa yleistä keskustelua ja sitä voidaan hyödyntää uusissa ympäristöissä (Toikko & Rantanen 2009, 157). Näyttöön perustuvan tiedon avulla oma osaaminen syveni ja tiedon jakaminen perusteluineen helpottui, saadaan tietoa vaikuttavista ja merkityksellisistä menetelmistä (Korhonen, Jylhä, Korhonen & Holopainen 2018, 19).

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintamallissa vahvistettiin osallisuutta. Sosiaali- ja terveysalan johtamisosaamisen kehittyminen vaatii tietoa ja ymmärrystä niin terveyskuin sosiaalialan erityiskysymyksistä. Opinnäytetyön projektiorganisaation projektipäällikön tehtävässä mahdollistui johtamisosaamisen vahvistuminen. Opinnäytetyön kehittämiskokonaisuudesta vastaaminen, kokousten, työpajojen sekä muiden tilaisuuksien järjestäminen laajensivat monialaisen työhön liittyvää osaamista ja vahvasti itsenäistä työskentelyä ja päätöksentekoa. Yhteiskehittäminen ja verkostoissa työskentely haastavat myös johtamista uudella tavalla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen toimeenpano edellyttävät uudenlaista osaamista, osaamisen kehittämistä ja johtamista. Uudistus tulee muuttamaan myös johtamisrakenteita, johtamisen käytäntöjä sekä organisaatiokulttuureja. Tavoitteet eivät toteudu vain organisaatorakenteita muuttamalla. (Lammintakanen, Rissanen, Peronmaa-Hanska, Joensuu & Ruottu 2016.) Johtamisen asiantuntijuuden lisääntyminen on toteutunut elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Oman asiantuntijuuden kehittämisen vaihe on edennyt jo työuran viimeiselle kymmenelle.

9.6 Lähteet

Arvokas ja Onnellinen lapsuus Kainuussa. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025. (2022). Kainuun sote. Julkaisuluettelo C:27.

Golden-Biddle, K. & Locke, K.D. (1997). Composing qualitative research. International Educational and Professional Publisher: Sage Publications.

Heikkinen, H.L.T, Rovio, E. & Syrjälä, L. (2006). toim. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Dark Oy.

Heikkinen, H. L. T & Syrjälä, L. (2007). Tutkimuksen arviointi. Teoksessa H. L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. (149). Kansanvalistusseura. Viitattu 13.10.2022 <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1034589>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hyvän mitta. (2022). Viitattu 15.9.2022 <https://www.hyvanmitta.fi/>

Jalonen, H. (2019). Julkisten palvelujen yhteiskehittäminen – kaunista puhetta vai suomalaisen julkishallinnon arkea? Hallinnon tutkimus 38(4), 305–311. Viitattu 26.9.2022 [file:///C:/Users/helen/Downloads/Jalonen_Julkistenpalvelujenyhteiskehittminen%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/helen/Downloads/Jalonen_Julkistenpalvelujenyhteiskehittminen%20(1).pdf)

Järvensivu, T. (2019). Verkostojen johtaminen – Opi ja etene yhdessä. Helsinki: Books on Demand.

Kankkunen, P. & Vehviläinen - Julkunen, K. (2013). Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Korhonen, A., Jylhä, V., Korhonen, T. & Holopainen, A. Näyttöön perustuva toiminta. Tarpeesta tuloksiin. Hoitotyön tutkimussäätiö: Skhole Oy.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. (1999), Sisällön analyysi. Hoitotiede. 11(1), 3–11.

Lammintakanen, J., Rissanen, S., Peronmaa-Hanska, E., Joensuu, M. & Ruottu, T. (2016). Johtaminen ja kehittäminen sosiaali- ja terveydenhuollossa: monialaisen ja ammattiryhmäkohtaisen toiminnan käytännöt ja rakenteet. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:68. Viitattu 20.8.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3851-9>

Leiviskä, E. (2001). Luova poikkitieteellinen yhteistyö ja oppiminen. Aikuiskasvatus 21(3), 257–261. <https://doi.org/10.33336/aik.112191>

Metteri, A. & Saario, S. (2010). Eettisyys ja tutkimus terveysosiaalityössä. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 46(4), 304–305. Viitattu 26.9.2022 <https://journal.fi/sla/article/view/2609>

Mäntyneva, M. (2016). Hallittu projekti. Jäntevästä suunnittelusta menestykselliseen toteutukseen. Viro: Keski-Suomen Sivu Oy.

Mönkkönen, K. (2002). Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Viitattu 12.10.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:951-781-933-1>

Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. (2019). toim. Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Printon Trukikoda.

Mönkkönen, K. & Kekoni, T. (2020). Monitoimijaisuus työntekijän voimavarana ja haasteena. Teoksessa A. Hujala & H. Taskinen (toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. (215–240). Tampere: Tampere University Press. Viitattu 3.10.2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-022-9>

Pernaa, H-K. (2020). Hyvinvoinnin toivottu tulevaisuus - tarkastelussa kompleksisuus, antisipaatio ja osallisuus. Väitöskirja. Vaasan yliopisto. Viitattu 3.10.2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-910-5>

Rousu, S. (2009). Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa: opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Kuntaliitto. Viitattu 9.3.2022 Saatavilla: <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p080417122958A.pdf>

Suositus tutkintojen kansallisen viitekehyksen (NQF) ja tutkintojen yhteisten kompetenssien soveltamisesta ammattikorkeakouluissa. (2018). Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry. Viitattu 1.9.2022 http://www.arena.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arena_nqf.pdf

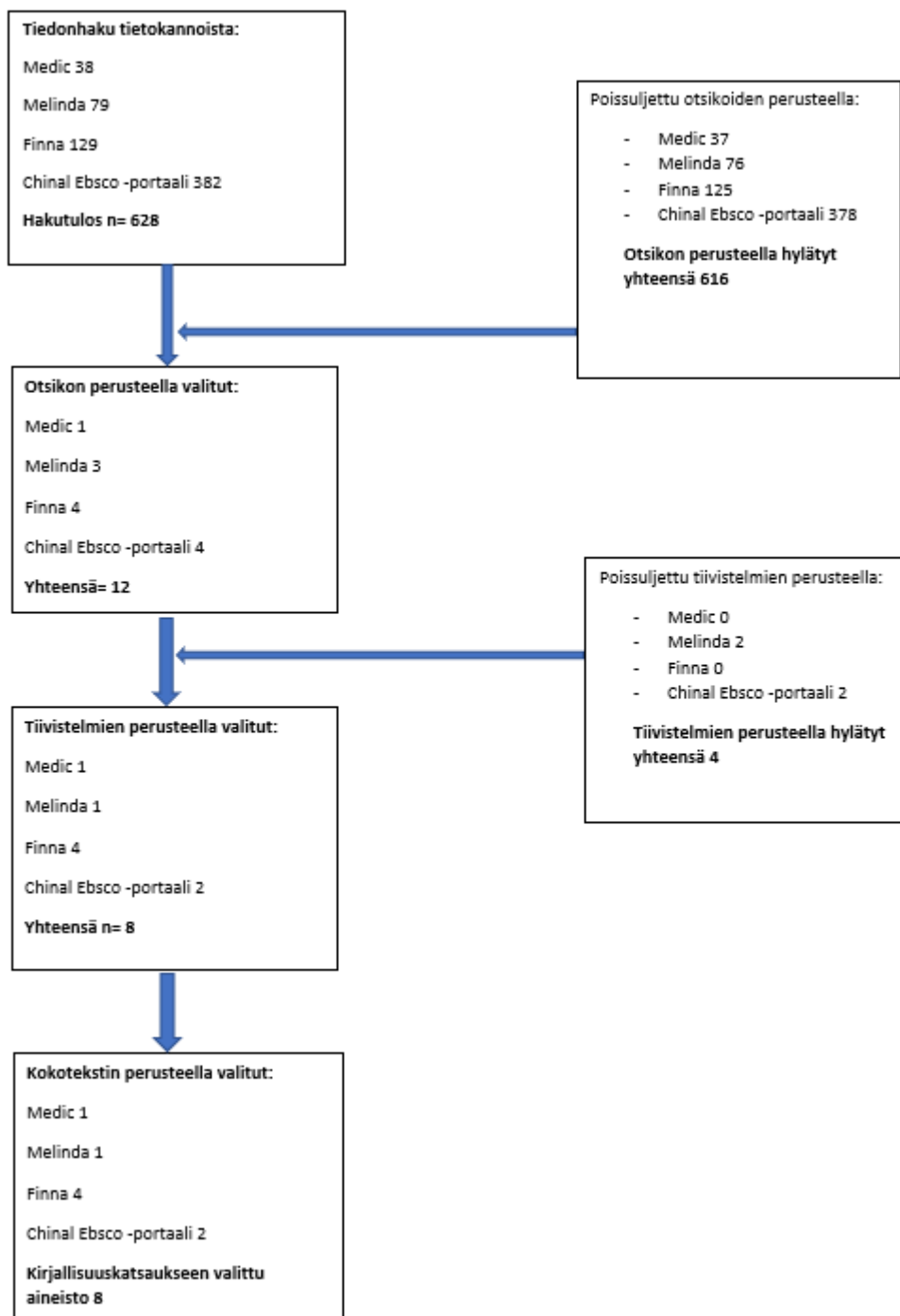
Toikko, T. & Rantanen, T. (2009). Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. 2019(3). Viitattu 26.9.2022 <https://libguides.kamk.fi/c.php?g=657740&p=4824275>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka, H. (2021). Näin onnistut opinnäytetyössä. Keuruu: PS-Kustannus.

Liite 1. PRISMA Flow Diagram

Kuvio 4. PRISMA Flow Diagram

Liite 2. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus aineisto, laadun arviointi ja näytönaste

Tutkimuksen tekijä/t, julkaisun nimi vuosi ja maa	Tutkimuksen tarkoitus tai tavoite	Tutkimuksen aineisto ja tutkimustyyppi	Keskeiset tulokset	Laadun arviointi ja näytönaste asteikolla (1–5) (JBI)
1. Pärnä, Katariina. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Väitöskirja. (2012). Suomi.	Tutkimuksessa on tarkasteltu lastensuojelullisen varhaiskuntoutuksen kehittäminen ja toteuttaminen - kehittämishankkeessa saatuja kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä ja sen kehittämisestä.	Tutkimukseen on otettu mukaan hankkeen työntekijöiden haastattelut, ryhmäkeskustelut ja dokumentit. Toimintatutkimuksen piirteitä	Yhteistyön käynnistyminen edellyttää asiakaslähtöisen yhteistyötarpeen tunnistamista ja siitä viriävää yhteistyötahtoa Toiminnan tavoitteellisuuden hahmottaminen prosessimaisesti eteneväksi käytännöksi	8/10 arviointikriteerit laadullinen tutkimus näytönaste 3
2. Puustinen, Alisa. Voiko verkostoa johtaa? Väitöskirja. (2017). Suomi.	Tutkimuksessa on analysoitu sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueiden hallinnan verkostojen johtajuutta, kompleksisuusteoreettisessa viitekehyksessä hyödyntäen monimenetelmällistä verkostotutkimusta.	Muodostuu verkostokyselyllä kerätystä määrällisestä aineistosta sekä laadullisesta teemahaastatteluaineistosta. Tapaustutkimus	Johtajuus verkostossa näyttäytyy paradoksaalisena, eikä sillä voida selkeästi sanoa olevan yhtä johtajaa Johtajuus näyttäytyy kollektiivisena ja ilmaantuvana.	7/10 arviointikriteerit laadullinen tutkimus näytönaste 3
3. Rousu, Sirkka. Lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa.	Tutkimuksen aiheena on lastensuojelun tuloksellisuuden arviointi organisaatiossa, jonka tulisi olla erityisesti selvillä	Tutkimusaineisto koostui kolmen kunta- ja kolmen lastensuojelun palveluja tuottavan järjestöorganisaation	Vankka asiakaslähtöinen organisaatio Osaaminen vastaa lastensuojelun	8/10 arviointikriteerit laadulliselle tutkimukselle

<p>Näkymätön tuloksellisuus näkyväksi. Väitöskirja. (2007). Suomi.</p>	<p>työnsä vaikutuksista lasten ja perheiden elämään, mutta tietoa tarvitaan myös lastensuojelun kustannuksista, palveluprosessien toimivuudesta, henkilöstövoimavaran kehityksestä sekä yhteiskunnaallisesta vaikuttavuudesta.</p>	<p>asiakirja ja haastatteluaineistosta</p>	<p>ajankohtaisia vaatimuksia</p> <p>Toimintaprosessit edistävät asiakkaan voimavaraistumista</p> <p>Lapsen ja nuoren kasvun riskiolosuhteet vähenevät</p>	<p>näytönaste 3</p>
<p>4. Collins, Tara M., Jamieson, Lucy., Wright, Laura H.V., Rizzini, Irene., Mayhew, Amanda., Narang, Javita., Tisdall, E. Kay M., Ruiz-Casares, Monica. Involving child and youth advisors in academic research about child participation: The Child and Youth Advisory Committees of the International and Canadian Child Rights Partnership. Akateeminen tutkimus. (2019). Brasilia, Kiina, Etelä Afrikka ja Kanada.</p>	<p>Tutkimuksessa käsitellään lasten oikeuksia osallistumiseen ja suojeluun ja seurantaan sekä näiden yhteyttä kansainvälisesti useissa globaaleissa etelä- ja pohjoismaissa. Lisäksi on tutkittu lasten ja nuorten neuvoo -antavien komiteoiden (CYAC) roolia ja panosta tutkimusprosessissa.</p>	<p>Tutkimus on usean maan kolmivuotinen tutkimusprojekti.</p>	<p>Vuoropuhelun avaaminen lasten ja nuorten kanssa voi lisätä tutkimusta ja tukea osallistumista</p> <p>Nuorten neuvontaryhmät tuovat arvokkaan eettisen ulottuvuuden tutkimuskäytäntöön</p> <p>Laitoseettiset vaatimukset voivat tuoda haasteita lasten ja nuorten eettiselle toiminnalle</p> <p>Nuorilla ja aikuisilla voi olla erilaisia odotuksia neuvontaryhmien roolista ja prosesseista</p> <p>Virtuaalinen viestintä voi helpottaa vuoropuhelua,</p>	<p>6/6</p> <p>arviointikriteerit asiantuntijoiden näkemykselle ja narratiiviselle tekstille</p> <p>näytönaste 3</p>

			mutta sillä on rajoituksia	
5. Joroinen, Katja., Kanste, Outi., Halme, Niina., Perälä, Marja-Leena., Pelkonen, Marjaana. Lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävien palvelujen integraatiota tukevat toimet eri maissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisu. (2018). Suomi	Tutkimuksessa selvitetään, miten lasten- ja nuorten terveyttä, hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistäviä palveluja on järjestetty sosiaali-, terveys- ja opetustoimen yhteistyönä 11 eri maassa.	Aineisto on koottu kirjallisuudesta, verkkosivuilta ja sähköisellä kyselyllä.	Katsauksessa mukana olleiden maiden lainsäädännössä ja politiikkaohjelmissa painottuvat lapsi- ja perhelähtöisyys, varhainen tuki ja puuttuminen sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret. Maakunnissa ja kunnissa tarvitaan yhteistyörakenteita.	6/6 arviointikriteerit asiantuntijoiden näkemykselle ja narratiiviselle tekstile näytönaste 3
6. Vuorenmaa, Maaret. Äitien ja isien osallisuus perheessä ja lasten palveluissa sekä osallisuuteen yhteydessä olevat tekijät. Väitöskirja. (2016). Suomi.	Tutkimuksen tarkoituksena oli arvioida vanhempien osallisuutta kartoittavan Geneerisen vanhempien osallisuus -mittarin (G-FES) validiteettia ja reliabiliteettia, kuvata äitien ja isien arviota osallisuutensa toteutumisesta omassa perheessään, oman lapsensa palveluissa ja lasten ja perheiden palveluiden kehittämisessä sekä	Postikysely Poikkileikkausasetelma, vanhemmat arvioivat osallisuutensa toteutumista lastenneuvolassa, kouluterveydenhuollossa, päivähoitossa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa.	G-FES mittari osoittautui validiksi ja reliabeliksi mittariksi, joka soveltuu äitien ja isien osallisuuden tarkasteluun suomalaisessa kontekstissa. Vanhempien osallisuus perheessä ja oman lapsensa palveluissa oli vahvaa ja palveluiden kehittämisessä keskinkertaista. Äidit arvioivat	6/8 arviointikriteerit poikkileikkaustutkimukselle näytönaste 3

	selittää vanhempien osallisuuteen yhteydessä olevia tekijöitä.		osallisuutensa perheessään ja oman lapsensa palveluissa hieman vahvemaksi kuin isät. Vanhempien riittävät vaikuttamismahdollisuudet ja päätöksentekoon osallistuminen oman lapsen palvelutapaamisissa sekä riittävät vaikuttamismahdollisuudet kunnan lasten ja perheiden palveluihin ja tiedonsaanti niistä olivat osallisuuteen vahvistavasti yhteydessä.	
7. Ankkuritoiminnan käsikirja. Moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten ennaltaehkäisemiseen. (2019). Suomi.	Käsikirja perustuu tutkimus- ja kehittämishankkeessa tuotettuun tietoon. Käsikirja on tuotettu yhteistyössä valtakunnallisen ankkuritoiminnan kehittämisryhmän, sisäministeriön, poliisihallituksen ja Itä-Suomen yliopiston kanssa.	Käsikirjan sekä ankkuritoimintaa koskevat aineistonkeruut on toteuttanut tutkimus- ja hanketyöryhmä	Ankkuritoiminta järjestetään paikallisesti tai alueellisesti siten, että se vastaa alueen tarpeisiin ja erityispiirteisiin, mutta perustuu yhteisille kansallisille toimintaperiaatteille ja tavoitteille. Moniammatillinen yhteistyö perustuu yhteisesti sovittuihin ja pysyviin rakenteisiin.	6/6 arviointikriteerit asiantuntijoiden näkemykselle ja narratiiviselle tekstile näytönaste 3

<p>8. Van den Steene, Helea., Van West, Dirk., Peeraer, Griet., Glazemakers, Inge. Professionals' views on the development process of a structural collaboration between child and adolescent psychiatry and child welfare: an exploration through the lens of the life cycle model. Akateeminen tutkimus. (2018). Saksa.</p>	<p>Tutkimus on osa osallistavan toiminnan tutkimusprojektia lasten ja nuorten psykiatrian ja lasten hyvinvoinnin innovatiivisen yhteistyön kehitysprosessista nuorille tytöille, joilla on monia ja monimutkaisia tarpeita.</p>	<p>Tulokset perustuvat neljän kohderyhmän laadulliseen kuvaavaan analyysiin, jossa on 30 ammattilaista, jotka ovat tiiviisti mukana tässä projektissa, ja ne kuvaavat yhteistyön kehitystä ja tuloksia ajan mittaan.</p> <p>Osa toimintatutkimusta</p>		<p>6/6</p> <p>arviointikriteerit asiantuntijoiden näkemykselle ja narratiiviselle tekstile</p> <p>näytönaste 3</p>
--	---	--	--	--

Liite 3. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus induktiivinen sisällönanalyysi

Tutkimuskysymys: (1. syklin kehittämiskysymys)

Mitkä tekijät edistävät yhteiskehittämistä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa?

ALKUPERÄISET ILMAISUT	PELKISTETYT ILMAISUT	ALATEEMAT	YLÄTEEMAT
(1.) 1. Äitien osallisuus oman lapsensa palveluissa oli vahvaa. 2. Suurin osa äideistä piti oikeutenaan hyväksyä lapsensa saamat palvelut. 3. Mitä riittävämmäksi äidit arvioivat tiedon saantinsa oman kuntansa lasten ja perheiden palveluista, sitä vahvemmaksi äidit arvioivat osallisuutensa oman lapsensa	1 Äitien osallisuus palveluissa vahvaa 2 Äitien oikeutus hyväksyä palvelut 3 Riittävät tiedon saannit palveluista 4 Riittävät vaikuttamismahdollisuudet lapsensa palvelutapaamisessa 5 Isien näkemysten painoarvo kunnallisessa päätöksenteossa	A Osallisuus: 1, 2, 31, 38 B Tiedonsaanti: 3,32 C Vaikuttamismahdollisuudet: 4,5 D Moniammatillisuus: 6,7,8,9,14,41,46,51,52 E Luottamus: 10,11,43,45,47,51,52,53 F Yhteistoiminta: 12,13,14,15,16,17,26,27,28,29,30,33,34,35,36,37,39,40,49,50,54 G Vuorovaikutus: 18,42,44,48	1.Yhteistyön periaatteet: A, C, D, E, G 2.Yhteistyörakenne: B, F, H

<p>palveluissa ja palveluiden kehittämisessä. 4. Mitä riittävämmäksi isät arvioivat vaikuttamismahdollisuutensa lapsensa palvelutapaamisessa, sitä vahvemiksi he arvioivat osallisuutensa oman lapsensa palveluissa. 5. Mitä paremmiksi isät arvioivat lapsiperheiden näkemysten painoarvon kunnallisessa päätöksenteossa, sitä vahvemiksi he arvioivat osallisuutensa oman lapsensa palveluissa. (2) 6. Moniammatillisen yhteistyön oletetaan olevan organisaatiokulttuurin ilmiö. 7. Se joko</p>	<p>6 Moniammatillinen yhteistyö organisaatiokulttuurin ilmiö 7 Moniammatillinen yhteistyö kannustaa yli ammattirajojen tai yli organisaatorajojen tai rajoittaa sitä 8 Asiakslähtöisen yhteistyötarpeen tunnistaminen 9 Yhteistyötahto 10 Luottamuksen syntyminen 11 Luottamus mahdollistaa rajojen ylittämisen 12 Toiminnan tavoitteellisuus 13 Yhteistoiminnallisuuden merkitys 14 Moniammatillinen yhteistyö on prosessi 15 Resurssien, vastuun ja osaamisen jakaminen 16 Prosessien kehittäminen helpottaa uusien</p>	<p>H Johtajuus: 19,20,21,22,23,24,25</p>	
--	---	--	--

<p>ammattirajojen ja yli organisaatorajojen tehtävään yhteistyöhön tai rajoittaa sitä. 8. Yhteistyön käynnistyminen edellyttää asiakaslähtöisen yhteistyötarpeen tunnistamista.9. Siitä viriävää yhteistyötahtoa. 10. Luottamuksen syntyminen helpottaa professioiden rajoilla käytävää neuvottelua. 11. Luottamus mahdollistaa rajojen ylityksen. 12. Toiminnan tavoitteellisuuden hahmottaminen prosessimaisesti eteneväksi käytännöksi. 13. Yhteistoiminnallisuuden merkityksen tunnistaminen. 14. Moniammatillinen</p>	<p>yhteistyökäytäntöjen sisäistymistä ja juurtumista</p> <p>17 Yhteinen kosketuspintatoimijoiden välisissä suhteissa</p> <p>18 Vuorovaikutus ei ole irrallista toimijoista</p> <p>19 Johtajuus näyttäytyy paradoksaalisena</p> <p>20 Johtajuus on yhteenkietoutunutta ja rajatonta</p> <p>21 Johtajuus on uppoutunutta ja keskinäisriippuvaista</p> <p>22 Johtajuus on suhteissa elävä dynaaminen ilmiö</p> <p>23 Johtajuus edellyttää toimijuutta</p> <p>24 Verkostoa voi, että ei voi johtaa</p> <p>25 Rakenteellisia ulottuvuuksia voi johtaa</p> <p>26 Toimijoiden suhteet</p> <p>27 Suhteiden kytkeytyneisyys</p>		
--	--	--	--

<p>yhteistyö on prosessi. 15. Resurssien, vastuun ja osaamisen jakaminen. 16. Prosessien kehittäminen helpottaa uusien yhteistyökäytäntöjen sisäistymistä ja juurtumista työyhteisöjen organisaatiokulttuureihin. (3) 17. Yhteinen kosketuspinta toimijoiden välisissä suhteissa. 18. Sosiaalisessa verkostossa ei ole vuorovaikutusta täysin irrallaan toimijasta. 19. Verkostoissa johtajuus näyttäytyy paradoksaalisena. 20. Se on yhteenkietoutunutta ja rajatonta. 21. Uppoutunutta ja keskinäisriippuvaista. 22. Se on</p>	<p>28 Toimijoiden keskinäisriippuvaisuus 29 Toimijoiden yhteenkietoutuneisuus 30 Ymmärrys yhteenkietoutuneudesta 31 Asiakkaan kokemus elämänlaadusta 32 Suunnitelma on työväline 33 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen 34 Kuntien peruspalveluiden toimivuus ja vaikuttavuus 35 Maakunnan ja kuntien yhteinen lasten ja nuorten asioita käsittelevä yhteistyörakenne 36 Edellyttää eri tahojen toimintaa 37 Yhteiset periaatteet</p>		
--	---	--	--

<p>kokonaisuudessaan suhteissa elävä dynaaminen ilmiö. 23. Johtajuus edellyttää toimijuutta. 24. Verkostoa samanaikaisesti sekä voi että ei voi johtaa. 25. Rakenteellisia ulottuvuuksia voi johtaa, yhteenkietoutumista ei. 26. Mitä enemmän toimijoita on, sitä enemmän toimijoiden välille mahdollisia suhteita. 27. Mitä enemmän suhteita on, sitä kytkeytyneempiä toimijat ovat. 28. Mitä kytkeytyneempiä toimijat ovat, sitä keskinäisriippuvaisemaksi kokonaisuus alkaa muodostua. 29. Se näyttäytyy yhteenkietotuneena. 30. Tarvitaan vahvaa ymmärrystä</p>	<p>38 Nuoren osallisuus, yksilöllisyys ja kokonaisvaltaisuus 39 Nuoren hyvinvoinnin edistäminen 40 Yhteiset tavoitteet, keskinäinen kunnioitus ja yhteisesti sovitut työtavat 41 Moniammatillisen yhteistyön rakenteista sovitaan 42 Opening dialogue with children and youth can add to research and support participation 43 Young people and adults may have differing expectations of the role and process of advisory groups 44 Virtual communications can facilitate dialogue</p>		
---	---	--	--

<p>yhteenkietoutumisesta. (4) 31. Asiakas kokee elämänlaatunsa kohentuneet. 32. Suunnitelma on kunnan työväline. (5) 33. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen päävastuu on jatkossa kunnilla. 34. Kuntien peruspalveluiden toimivuudella ja vaikuttavuudella on suuri merkitys lasten ja nuorten hyvinvoinnille. 35. Tulisi perustaa maakunnan ja kuntien yhteinen lasten ja nuorten asioita käsittelevä yhteistyörakenne. 36. Yhteistyörakenteen saaminen edellyttää eri tahojen toimintaa. (6) 37. Moniammatillinen yhteistyö pohjautuu yhteisiin periaatteisiin. 38. Nuoren osallisuus, yksilöllisyys ja</p>	<p>45 A common vision and the trust of professionals 46 Change in attitudes 47 Knowing the target group and professionals 48 More effective communication 49 Common routines and role definition 50 A balance between the way you work 51 Shared vision and value base 52 Clarifying values and developing a common philosophy and goals 53 Vision development and empowerment 54 Motivate</p>		
--	---	--	--

<p>kokonaisvaltaisuus. 39. Nuoren hyvinvoinnin edistäminen. 40. Yhteiset tavoitteet, keskinäinen kunnioitus ja yhteisesti sovitut työtavat. 41. Moniammatillisen yhteistyön rakenteista sovitaan. (7) 42. Opening dialogue with children and youth can add to research and support participation. (vuoropuhelun avaaminen lasten ja nuorten kanssa voi lisätä tutkimusta ja tukea osallistumista) 43. Young people and adults may have differing expectations of the role and process of advisory groups. (nuorilla ja aikuisilla voi olla erilaisia odotuksia neuvontaryhmien roolista ja prosessista) 44. Virtual</p>			
---	--	--	--

<p>communications can facilitate dialogue. (virtuaalinen viestintä voi helpottaa vuoropuhelua) (8) 45. Shared person-centered vision and increased trust of professionals. (Yhteinen henkilökeskeinen näkemys ja lisääntynyt ammattilaisten luottamus) 46. For professionals, the core elements of the change process were a change in attitudes. (Ammattilaisten kannalta muutosprosessin ydinelementtejä olivat asenteiden muutos) 47. Knowledge of the target group of the cooperation and the professionals of the other agency. (Yhteistyön</p>			
--	--	--	--

<p>kohderyhmän ja toisen viraston ammattilaisten tunteminen) 48. More effective communication. (Tehokkaampaa viestintää) 49. Clear common routines and role definition. (Selkeitä yhteisiä rutiineja ja roolin määrittelyä) 50. A balance between two complementary ways of working. (Tasapainoa kahden toisiaan täydentävän työskentelytavan välillä) 51. A shared vision and value base seem to anchor cooperation. (Yhteinen visio ja arvopohja näyttävät ankkuroivan yhteistyön) 52. Successful interagency cooperation requires clarification of values and the development</p>			
--	--	--	--

<p>of a common philosophy and objectives. (Onnistunut virastojen välinen yhteistyö vaatii arvojen selkiyttämistä ja yhteisen filosofian ja tavoitteiden kehittämistä) 53. Development and empowerment of a common person-centered vision. (Yhteisen henkilökeskeisen vision kehittäminen sekä voimaannuttaminen)</p> <p>54. Motivate participants in such collaborative projects. (Motivoida tällaisiin yhteistyö projekteihin osallistuvia)</p>			
--	--	--	--

Liite 4. Tulevaisuuden muistelu ja 6.3.5-menetelmä aineistojen induktiivinen sisällönanalyysi

TULEVAISUUDEN MUISTELU 6.3.5-MENETELMÄ			
Miten eri toimijoiden ja nuorten osallisuus toteutuu lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnassa?			
ALKUPERÄISET ILMAISUT	PELKISTETYT ILMAISUT	ALATEEMAT	YLÄTEEMAT
<ol style="list-style-type: none"> 1. Matalan kynnyksen palveluiden ja toimenpiteiden rakenne 2. Kouluilla olisi soten ammattilaisten mahdollista kertoa eri palveluista ja toimenpiteistä 3. Panostettu resursseihin 4. On yhteinen visio 5. Osallisuus on huomioitu 6. Yhteinen tekeminen 7. Lapsen ja nuoren osallisuus itseään koskeissa asioissa 8. Lisätään koululiloa 9. Oppilaitoksissa on osallistumisen foorumit 10. Yhteisöllisissä ryhmissä huoltajien, lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen 11. Kasvatustehtävän tunnistaminen 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Palveluiden ja toimenpiteiden rakenne 2. Kouluille soten ammattilaiset 3. Resurssit 4. Yhteinen visio 5. Osallisuus huomioitu 6. Yhteinen tekeminen 7. Lasten ja nuorten osallisuus itseään koskeissa asioissa 8. Koululiloa 9. Osallistumisen foorumit 10. Yhteisölliset ryhmät 11. Kasvatustehtävän tunnistaminen yhdessä 12. Hankerahoitus lasten ja nuorten palveluihin 13. Peruspalvelut ja ennaltaehkäisevä toiminta 14. Ennaltaehkäisevä työ 15. Oma toiminta aktiivinen 16. Viestintä lähiverkostoissa 17. Oikeat osaajat 	<ol style="list-style-type: none"> A) Rakenne 1,3, 4, 12, 17, 19, 31, 42, 44, 45, 46, 51,52, 53, 55, 56 B) Jalkautuminen 2, 5, 7, 64 C) Yhteistoiminta 6, 8, 9, 10, 11, 20, 24, 25,26, 29, 30, 32, 34, 39, 41, 43, 47, 48, D) Ennaltaehkäisevä työ 13, 14, 21, 22, 35, 36, 54, 40 E) Viestintä 16, 23, 49, 50, 58, 59, 60, 61, 62 F) Oma toiminta 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Toimintaperiaatteet A, C 2. Keinot B, D, E, F, G, H

<p>yhdessä kaikkien osallisten kesken</p> <p>12. Hankerahoituksen suuntaaminen lasten ja nuorten palveluihin</p> <p>13. Lasten ja nuorten peruspalvelujen sekä ennaltaehkäisevän toiminnan vahvistaminen</p> <p>14. Toiminnan painopiste ennaltaehkäisevään työhön</p> <p>15. Oma toiminta aktiivinen yhtymäpinnoilla</p> <p>16. Viestiminen asiasta omissa lähiverkostoissa</p> <p>17. Oikeat osaajat oikeaan aikaan oikeassa paikassa</p> <p>18. Perhe, lapsi tai nuori oman asiansa paras asiantuntija</p> <p>19. Lapsivaikutuksen arvioinnin käyttöönotto, olisiko tästä koko Kainuun osalle toimenpiteitä</p> <p>20. Maakunnallinen nuorisovaltuuston edustus on ollut mukana</p> <p>21. Panostetaan vieläkin enemmän ennaltaehkäisevään työhön nuorten mielenterveyden osalta</p> <p>22. Harrasteryhmiä lähelle niitä toimintoja, joissa lapset ja nuoret luontaisesti ovat</p>	<p>18. Oman asian asiantuntija</p> <p>19. Lapsivaikutuksen arviointi</p> <p>20. Maakunnallinen nuorisovaltuusto</p> <p>21. Ennaltaehkäisevä työ</p> <p>22. Harrasteryhmät</p> <p>23. Osallisuisuuden mahdollistaminen sosiaalisessa mediassa</p> <p>24. Monen toimijan yhteistyö</p> <p>25. Hyödynnetään eri toimijoita</p> <p>26. Yhteistyö</p> <p>27. Osallisuuteen uusia malleja</p> <p>28. Tietojen tiedonkeruu</p> <p>29. Eri ammattiryhmien ja järjestöjen yhteistyö</p> <p>30. Kehittämisyötyä kouluilla</p> <p>31. Työaikajärjestelmien muuttaminen</p> <p>32. Kehittämistyötä kouluilla</p> <p>33. Tiedonkeruussa eri toimijoita</p> <p>34. Tukioppilaitten hyödyntäminen</p> <p>35. Vapaa ajanviettopaikat</p> <p>36. Ennaltaehkäisevää toimintaa</p> <p>37. Hyväksi havaittuja menetelmiä</p> <p>38. Koulutetaan henkilöstöä menetelmien käyttöön</p> <p>39. Yhteistyö</p> <p>40. Kouluympäristön kehittäminen</p> <p>41. Tekemistä välitunneille</p> <p>42. Osallistamisen vastuut ja aikataulu</p>	<p>15, 18, 57,</p> <p>G) Menetelmät 27, 37, 38</p> <p>H) Tiedonkeruu 28, 33, 63, 65</p>	
---	---	---	--

<p>23. Osallisuuden mahdollistaminen nuorten itsensä käyttämissä kanavissa, esimerkiksi sosiaalinen media</p> <p>24. Tarvitaan monen toimijan yhteistyötä (koulu, nuorisotoimi, sote, seurakunta, harrastusryhmät) jotta koko ikäluokka tavoitetaan</p> <p>25. Hyödynnetään eri toimijoita (koulu, nuorisotoimi, sote), jotta tavoitetaan koko ikäluokka</p> <p>26. Yhteistyön lisääminen</p> <p>27. Osallisuuteen valitaan uusia malleja</p> <p>28. Tietojen tiedonkeruu niin, että heikoimmassa asemassa olevia ryhmiä kuullaan</p> <p>29. Eri ammattiryhmien ja järjestöjen yhteistyö</p> <p>30. Julkisten organisaatioiden kehittämistyö tapahtuu virka-aikana, jolloin nuoret eivät pääse mukaan, esimerkiksi kehittämisillan järjestäminen</p> <p>31. Työaika järjestelmien tulee muuttua, jotta työskentely nuorten kanssa voi tapahtua myös virka-ajan ulkopuolella</p> <p>32. Kehittämistyötä kouluilla nuorten kanssa</p>	<p>43. Nuorten kanssa toimijat osallistavat</p> <p>44. Lapsivaikutusten arviointi strategioihin</p> <p>45. Lapsivaikutusten arviointi päätöksenteossa</p> <p>46. Lapsen oikeudet ja lapsivaikutusten arviointi</p> <p>47. Vaikuttamismahdollisuudet</p> <p>48. Lasten ja nuorten kuuleminen</p> <p>49. Nuorille kerrotaan palveluista</p> <p>50. Käytännönläheisyys kertomisessa</p> <p>51. Osallistamiseen aikaa</p> <p>52. Osallistaminen oikeassa vaiheessa valmistelutyötä</p> <p>53. Henkilöstö- ja aikaresurssit</p> <p>54. Ennaltaehkäisevät asiat lähemmäksi nuorten arkea, lisää osallisuutta</p> <p>55. Työnjako eri toimijoiden kesken</p> <p>56. Toimijoiden vastuunjako</p> <p>57. Lasten ja nuorten itse haasteiksi kokemat asiat esiin</p> <p>58. Konkreettinen hyöty osallistumisesta</p> <p>59. Kehityksen näyttäminen nuorille</p> <p>60. Osallisuuden vaikutukset esiin</p> <p>61. Vaikuttamismahdollisuuksista kertominen</p>		
---	---	--	--

<p>33. Tiedonkeruussa tarvitaan useita eri toimijoita</p> <p>34. Vertaisten, esimerkiksi tukioppilaiden hyödyntäminen</p> <p>35. Nuorten vapaa-ajanviettopaikat</p> <p>36. Kouluihin tarvitaan koulunuorisotyöntekijöitä, yhdessä opettajien kanssa toteuttavat ennaltaehkäisevää toimintaa</p> <p>37. Valitaan hyväksi havaittuja menetelmiä</p> <p>38. Koulutetaan henkilöstöä menetelmien käyttöön</p> <p>39. Yhteistyö</p> <p>40. Kouluympäristön kehittäminen oppilaiden viihtyvyyden lisäämiseksi</p> <p>41. Oppilaille tekemisen mahdollisuuksia välitunneille</p> <p>42. Osallistaminen täytyy suunnitella hyvin ja sopia vastuista ja aikatauluista</p> <p>43. Nuoria kohtaavat tahot osallistaa</p> <p>44. Lapsivaikutusten arviointi kirjataan organisaatioiden strategioihin</p> <p>45. Lapsivaikutusten arviointi päätösten valmistelussa</p> <p>46. Lapsen oikeudet ja lapsivaikutusten arviointi päätöksenteon lähtökohdaksi</p>	<p>62. Vaikuttamismahdollisuuksista markkinoiminen</p> <p>63. Kyselyihin osallistuminen</p> <p>64. Jalkautuminen kouluille, nuorisotaloille</p> <p>65. Kyselyitä nuorille, Padlet, Forms</p>		
---	--	--	--

<p>47. Aktiivisten nuorten vaikuttamismahdollisuudet</p> <p>48. Heikoimmassa asemassa olevien lasten ja nuorten kuuleminen</p> <p>49. Nuorille kerrotaan palveluista riittävän konkreettisella tasolla</p> <p>50. Käytännönläheisesti kertominen</p> <p>51. Osallistamiseen riittävästi aikaa</p> <p>52. Osallistaminen tapahtuu oikeassa vaiheessa valmistelutyötä</p> <p>53. Henkilöstö- ja aikaresursseja riittävästi</p> <p>54. Ennaltaehkäisevät asiat tulevat lähemmäksi nuoria ja nuorten arkea ja näin ollen lisäksi myös osallisuutta</p> <p>55. Työnjaosta sopiminen eri toimijoiden kesken</p> <p>56. Toimijoiden työn vastuunjako selkeäksi</p> <p>57. Lasten ja nuorten itse haasteiksi kokemien asioiden esiin nostaminen suunnitelmaan</p> <p>58. Tehdä näkyväksi kaikille mitä konkreettista hyötyä osallistumisesta on</p> <p>59. Kehityksen näyttäminen nuorille</p>			
--	--	--	--

<p>60. Osallisuuden vaikutuksen esille tuominen</p> <p>61. Vaikuttamismahdollisuuksista tulee kertoa nuorille enemmän</p> <p>62. Vaikuttamismahdollisuuksia tulee markkinoida</p> <p>63. Kyselyihin osallistuminen</p> <p>64. Jalkautuminen kouluille, nuorisotaloille</p> <p>65. Kyselyitä nuorille voisi jakaa eri lailla, esimerkiksi padlet ja forms pohjaiset kyselyt</p>			
--	--	--	--